

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra Obecné antropologie

Bc. Jakub Šenovský

Husitská oikonomie

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Barbora Spalová, Ph.D.**

Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20. června 2011

Jakub Šenovský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval své vedoucí práce Barboře Spalové za veškerou pomoc a rady. Také bych chtěl poděkovat členům CČSH ve Zlíně a na Vinohradech za jejich ochotu a trpělivost.

Abstrakt

Tato práce pojednává o tom, jakým způsobem se spravují sbory Církve československé husitské. A také o tom, z jakých „kořenů“ tato správa „vyvěrá“. Práce je založena na vlastním výzkumu ve dvou sborech této církve, který probíhal po dobu jednoho roku. Církve československá husitská (CČSH) je jednou z tzv. „lidových“ církví, avšak v poslední době se potýká s velkým úbytkem členské základny a také se stářím církve. Toto všechno jsou věci, na které musí husitští správci odpovědně reagovat. Ovšem v práci se ukáže, že odpověď správců je do značné míry ovlivněna vírou, tedy specificky pojatou věroukou, která je biblicky založená. A tato věrouka zasahuje obdobně do všech oblastí správy. Hlavním cílem práce je tak poukázat, že jednotlivé sféry husitského správního rozhodování nejsou oddělené, ale všechny jsou odvozeny z jednoho zdroje. Tímto zdrojem je tedy ideologie, tj. specifická věrouka CČSH. Toto platí i o ekonomickém chování sborů, kde lze pozorovat stejné principy či postoje, které byly uplatňovány i v oblastech jako každodenní fungování sborů či při kázání. A tak ekonomické chování nelze brát odděleně od ostatních oblastí husitského spravování.

Klíčová slova:

Církev československá husitská, CČSH, správa církve, hospodaření církve, oikonomie

Abstract

This work discusses how parishes of The Czechoslovak Hussite Church are managed as well as from which sources this management arises. The entire work is based on my research in two parishes of the church. The research took about a year. The Czechoslovak Hussite Church is one of so called “people’s churches”, but in recent years this church has to deal with a great loss of its members and high age of the remaining members. All these issues require an adequate response from the administrators of the parishes, which is to a great extent based on the faith, i.e. on a specific theology, which is actually a biblical theology. What is more, this theology affects all dimensions of administration. The main goal of this work is to show that the individual spheres of administration decisions are not separated, but all of them are derived from one source. This source is, indeed, the specific theology of the church. The same principles of administration are applied even in the economic behaviour of the parishes, where one can also observe the same principles, which were applied in the everyday running of the church or in the sermons etc.

Key words:

The Czechoslovak Hussite Church, church administration, church economy, oikonomia

Obsah

1. Úvod.....	5
1.1. Oikonomie.....	5
1.2. Výzkum.....	10
1.3. Etika.....	17
2. Historie a ideový profil CČSH.....	18
2.1. Historie.....	18
2.2. Ideový profil a organizační řád.....	25
3. Husitská každodennost.....	31
3.1. Běžný chod sboru.....	31
3.2. Evangelizační aktivity.....	48
3.3. Správci sboru.....	55
3.4. Kázání.....	66
4. Peníze husitů.....	72
5. Závěr.....	83
Bibliografie.....	86

1. Úvod

1.1. Oikonomie

V této práci chci pojednat o tom, jakým způsobem a podle jakých zásad je spravována náboženská obec. Soubor zásad či principů, podle kterých je obec spravována, tak jak se projevuje navenek ve správních rozhodnutích, bych chtěl zvat termínem oikonomie. Jelikož jde o poměrně nezvyklý termín, tak chci nejprve tento termín alespoň základně vymežit a vysvětlit, proč jsem se rozhodl použít „oikonomii“ místo obvyklé „ekonomie“.

Hlavní důvod pro použití pojmu oikonomie je ten, že v této práci nemám ambice pojednat o ekonomii sboru (či dokonce církve). Sice podstatné části by se mohly nazvat jako ekonomické, ale ani tato témata nezpracovávám podle standardů ekonomie jako vědy. V této práci si totiž kladu za cíl zpracování poněkud širšího spektra otázek, z nichž některé bychom mohli bez většího váhání nazvat jako ekonomické, jiná témata jen po větším váhání a některá snad ani vůbec. Nejde mi totiž primárně o otázky správy peněz či motivace jednotlivých aktérů apod., ale spíše o obecnou funkcionalitu sboru, která sice také zahrnuje nějakým způsobem výše zmíněná témata, ale navíc pojednává třeba i o tom, jakým způsobem se provádí pastore (pomocí kázání), či jak se staví členové sborů ke zlobícím dětem v kostele. Toto jsou však témata, které mi nepřipadají jako výsostně ekonomická. Protože se tedy nechci omezovat ekonomickým viděním správy, proto raději používám termín, který dokáže postihnout spravování sborů širěji.

Jelikož také díky charakteru svého výzkumu nejsem schopen se fundovaně vyjádřit k fungování celé církve, tak se chci tady věnovat otázkám správy a fungování dvou sborů Církve československé husitské (CČSH). Jde tak o sbory jedné církve, což zaručuje ideologickou podobnost v dostatečné míře, aby bylo možné dělat alespoň částečně obecné závěry. Takto se nechci zabývat oikonomií jedné církve (na to nakonec nemám ani dostatek dat), ale oikonomií sboru této církve. Přičemž právě ta skutečnost, že jsem výzkum dělal ve dvou poměrně odlišných sborech, by mi měla napomocť osvětlit základní charakteristiky správy. Metoda práce bude tedy zahrnovat komparaci těchto dvou sborů.

Jedním ze způsobů, jakým je možno přistupovat ke spravování sborů, je tzv. ekonomika náboženství. Jde o směr, který se snaží postihnout hospodaření čili ekonomii církví za předpokladu racionálního rozhodování jednotlivých aktérů. Tento směr se tak snaží i odpovědět na kritiku náboženství jako iracionální a zastaralé skutečnosti. Jedním z předních zastánců tohoto směru je Laurence R. Iannaccone, který vysvětlil základní rysy tohoto přístupu ve svém článku *Introduction to the Economics of Religion*. Ekonomové náboženství interpretují náboženství z ekonomické perspektivy, a to konkrétně za použití mikroekonomické teorie a metod, a snaží se tak vysvětlit vzorce náboženského chování jedinců, skupin i kultur.¹ Zastánci ekonomiky náboženství sbírají data různých církví. Tato data (tj. čísla) pak dávají do vzájemných souvislostí a závislostí, takže se například ukazuje, že ortodoxnost (fundamentálnost) církve je přímo úměrná výši členských příspěvků (a to peněz i času).² Iannaccone také říká, že náboženství nakonec žije ze stejných věcí jako sekulární trh (potřeba, dodavatel, produkt), ale náboženství navíc je z definice nadpřirozená technologie schopná dodat produkty, které nelze jiným způsobem získat (jde vposled o spásu); a jelikož není myslitelné žádné logické omezení počtu produktů či služeb, které jsou dosažitelné pomocí nadpřirozených prostředků, tak i „říše náboženství“ nemá žádné myslitelné omezení.³ Někteří jdou však ještě dál. Takto třeba Poutvara s Wagenerem na základě obdobných premis vytvořili přímo matematické vzorce i pro to, jaké jsou předpokládané výdaje pro členství ve sboru či kde je horní hranice charismatu, za které se vyplatí vůdci založení nové sekty.⁴ Jde tak o poměrně radikální matematizaci celé náboženské skutečnosti v utilitárních intencích. Matematizace je možná jen tam, kde je nějaký logos, nějaké ratio, potom není divu, že stoupenci ekonomiky

---

¹ IANNACCONE, Laurence R - *Introduction to the Economics of Religion*, in *Journal of Economic Literature* Vol. XXXVI, s. 1465 – 1498, s. 1466; V této práci jsem se rozhodl používat odkazů na literaturu, které jsou umístěny pod čarou. Tento způsob se mi zdá přehlednější než v sociálních vědách častější „harvardský“ způsob odkazování. Navíc to umožňují i pravidla pro odkazování – viz: <http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=5548> (s. 10)

² Tamtéž, s. 1472

³ IANNACCONE, Laurence R. - *Religion Reloaded: Scenarios for Spirituality in the 21st Century*, 2003 (<http://www.religionomics.com/iannaccone/papers/iannaccone%20-%20Religion%20Reloaded.pdf>), s. 5

⁴ Srv. POUTVAARA, Panu, WAGENER, Andreas - *The Invisible Hand Plays Dice: Eventualities in Religious Markets*. CESifo Working Paper Series No. 1238 (July 2004). (<http://ssrn.com/abstract=573244>), s. 11

náboženství zastávají teorii racionální volby.⁵ Tedy stejně jako lidé volí nejlepší produkty v rámci tržního chování, tak stejně je tomu i u chování netržního (*nonmarket behavior*), kam patří náboženství. Teorie racionální volby tak trochu připomíná slavnou Pascalovu sázku na Boha, která se ale také nevyhnula obvinění z pouhého racionálního kalkulu a tím i znehodnocení posvátna (minimálně v očích věřících). A takovému redukcionismu se chci vyhnout. Nechci totiž zkoumat osamocené ekonomické chování sborů, které by se následně racionalizovalo, ale chci na toto chování nahlížet v širším „kulturním“ kontextu, tedy především ve světle věrouky.

I v rámci ekonomického uvažování se totiž objevují hlasy, které tvrdí, že nelze nahlížet na ekonomické chování čistě na základě racionálního individuálního rozhodování (racionálního ve smyslu kalkulu užitečnosti), ale je zapotřebí vzít vážně „kulturu“, ze kterého toto rozhodování vzešlo. Do této „kultury“ tak můžou spadat různé sociální, institucionální či morální pohnutky. A ekonomické chování pak tyto pohnutky odráží.⁶

Takto už Max Weber poukázal na spojitost mezi konkrétním ekonomickým chováním (kapitalismem) a náboženským založením jednotlivých aktérů (protestantismus). Toto spojení je umožněno jistým teologickým postojem, a to predestinací. Ta spočívá v tom, že Bůh již přede vším časem určil, kdo bude spasen a kdo nikoli. Toto boží vyvolení je možné poznat podle toho, jak se jednotlivci v životě (ve světě) daří v povolání a jaký má úspěch (i ekonomický). Je tedy na člověku (skoro by se dalo říct, že je i povinností člověka), aby usiloval o to, aby se ve světě osvědčil. S tím se pojí i jistá askeze, která je typická pro kalvínský protestantismus – svět je pro člověka předmětem působení, ale nikoli předmětem užívání.⁷

---

⁵ K teorii racionální volby např.: STARK, Rodney, IANNACCONE, Laurence R., FINKE, Roger - *Rationality and the "Religious Mind"* in *Economic Inquiry*, 36: 373–389, 1998 nebo IANNACCONE, Laurence R. - *SKEWNESS EXPLAINED: A Rational Choice Model of Religious Giving in Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 36, No. 2. (Jun., 1997), s. 141-157

⁶ Srv. VEČERNÍK, Jiří – *Ekonomická kultura*, in Příručka sociologie náboženství, Sociologické nakladatelství, Praha 2008

⁷ Srv. WEBER, Max - *Protestantská etika a duch kapitalismu*, in *Autorita, etika a společnost. Pohled sociologa do dějin*, Mladá fronta, Praha 1997

Weberův náhled, že kultura (náboženství) a ekonomika spolu velmi úzce souvisí, pak rozvedli i další sociální vědci. Jde tak například o Karla Polanyiho nebo Josepha Schumpetera. Polanyi zastával názor, že ekonomické rozhodování je „uloženo“ v sociální a institucionální struktuře, a proto nelze považovat ekonomické chování za samostatný systém.⁸ A Schumpeter navazoval přímo na Webera a snažil se uvažovat ekonomii jako socio-ekonomii, která povstává z průniku sociálního a ekonomického.⁹

Pro účely této práce je však nejdůležitější pozice, kterou vypracoval Amitai Etzioni ve své knize *Morální dimenze ekonomiky*. Etzioni se sice vymezuje vůči ekonomickému neoklasicismu (který je charakteristický právě důrazem na individuum a utilitární kalkul, což mu také Etzioni vytýká), ale nesnaží se ho vyvrátit, spíše zahrnout do širší perspektivy. Chce tak především vysvětlit kontext, ze kterého pochází i ono neoklasické paradigma, ale tento kontext zároveň tomuto paradigmatu klade omezení a směřuje ho.¹⁰ Etzioni pak rozvíjí tři stěžejní teze svého přístupu: 1) Nejprve se ptá po základních motivacích lidských hodnot a cílů. Ukazuje, že nejde o pouhou vidinu požitku, která žene lidské jednání, ale že lidé jednají i na základě morálních norem (jde tak o dva zdroje jednání); 2) Co se týče metod, kterými lidé dosahují svých cílů, tak říká, že tyto metody nejsou čistě racionální (tj. podložené logicko-empiristickou úvahou). Tyto metody totiž mohou být často jen emocionálně či normativně založené; 3) A základní „rozhodovací jednotky“ nejsou jedinci (individua), ale jsou to sociální kolektivy (individuální rozhodnutí pak často nesou charakteristické znaky těchto kolektivů).¹¹

Pro Etzioniho je tak ekonomické jednání jen podmnožinou jednání obecně. Navíc lidé nemusejí odvozovat konkrétní jednání od vidiny prospěchu (nemusí tedy jednat na základě „racionálního kalkulu“), ale i od jistých mravních norem, které rovněž mohou

---

⁸ Srv. VEČERNÍK, Jiří – *Transformační procesy v socio-ekonomické perspektivě*, Sociologický časopis 33: 259 – 272, 1997, s. 264

⁹ Srv. Tamtéž

¹⁰ ETZIONI, Amitai – *Morální dimenze ekonomiky*, Victoria Publishing, Praha 1995, s. 13

¹¹ Srv. VEČERNÍK, Jiří – *Transformační procesy v socio-ekonomické perspektivě*, Sociologický časopis 33: 259 – 272, 1997, s. 265

určovat, jak se dané jednání bude provádět. Neméně důležité je i to, že jde vposled o kolektivní rozhodnutí.

Ve své práci chci navázat na tento přístup a ukázat, jak konkrétně probíhá správní rozhodování sborů CČSH. Základní „jednotkou“ analýzy pro mě bude rozhodování rady starších (tj. hlavního správního orgánu), které budu brát jako kolektivní rozhodování. To znamená, že jako směrodatná budu brát ta rozhodnutí, která nakonec převáží, protože teprve tato rozhodnutí skutečně určují, jakým směrem se má spravování husitského sboru ubírat. Tato rozhodnutí však musí být odvozena z nějakého základu, který může spočívat na vidině prospěchu, či na mravním základě (nebo na kombinaci obou). Ale poněvadž jde o náboženská společenství, která se chápou jako do značné míry specifické komunity právě na základě určitého pojetí mravnosti (tedy na základě určité věrouky), tak lze předpokládat, že tato „mravnost“ bude ve správním rozhodování naprosto určující (jinak by totiž hrozilo, že tato společenství se sama sobě „zpronevěří“). Základním cílem této práce je tak ukázat, že díky tomu, že jde o náboženská společenství, tak veškeré rozhodování skutečně pochází z určitého pojetí „mravnosti“. Toto usilování o specifickou „mravnost“ je jednou ze základních charakteristik těchto společenství a nakonec vzchází z „biblické teologie“, kterou církev vyznává. A protože jde o základní charakteristiku těchto společenství, tak se i stejná ideologie (která tuto „mravnost“ artikuluje) musí projevovat i v ostatních rozhodnutích, která tyto sbory udělají. Proto lze uvažovat i o jisté „jednotě“ v rozhodování těchto sborů. Husitská oikonomie je pak to, jak se projevuje soubor principů či zásad správy navenek (a to v konkrétních rozhodnutích).

V práci budu postupovat tak, že nejprve pojednám, jakým způsobem vlastně tato husitská společenství fungují a s jakými problémy se potýkají. Následně přejdu k tomu, jakým způsobem se správci těchto sborů snaží vypořádat s těmito problémy a k jakému účelu slouží tak zvané evangelizační aktivity. Pak bude následovat pojednání o samotných správcích a na jejich chování a správě sboru chci poukázat na spojitost s husitskou věroukou. Na tomto místě se také objeví soubor zásad správy sboru, tedy oikonomie, tak jak je provozována směrem ke každodennímu fungování společenství. Posléze přejdu k tomu, jakým způsobem se tyto sbory chovají po ekonomické stránce, tedy jaké získávají prostředky a jak je přerozdělují. A tady by se měla ukázat spojitost s předchozím každodenním pojetím správy, tedy to, že i ekonomické chování sborů vyrůstá ze stejných

principů jako i zbývající akty správy a že i v této oblasti jsou dělána stejná rozhodnutí. A tím pádem by bylo ekonomické chování integrální součástí husitské oikonomie.

1.2. Výzkum

Výzkum trval něco přes rok a nejprve jsem se chtěl soustředit jen na jeden sbor, a to sbor Církve československé husitské na Vinohradech, avšak po rozmluvě s tamějším farářem a dokonce přímo na jeho radu jsem se rozhodl tento výzkum rozšířit i na sbor ve Zlíně, což mi přidalo patřičné srovnání, které bylo skutečně nutné vzhledem k tomu, že vinohradský sbor je do značné míry specifický (vinohradský sbor je totiž na poměry CČSH velmi bohatý sbor). Vinohradský farář mi také vzápětí dal kontakty na administrujícího faráře ve Zlíně (Zlín totiž nemá již asi od začátku roku 2007 vlastního faráře a je tak spravován z nedaleké vesnice) a na místní předsedkyni rady starších, která je zároveň jáhenkou.

Nejprve jsem se chtěl při výzkumu soustředit především na otázku peněz, tedy na to, jak jsou peníze získávány, jak je s nimi nakládáno a na základě jakých principů se toto děje. Ale záhy jsem se rozhodl téma práce rozšířit na fungování všech oblastí. Hlavním podnětem bylo přímé setkání se skutečností, že CČSH je nejstarší česká církev, co se týče věku jednotlivých členů (podle sčítání z roku 2001 činil podíl lidí starších šedesáti let skoro 64% - pro srovnání Církev římskokatolická měla 37% členů nad šedesát let a Českobratrská církev evangelická cca 45%),¹² a že tedy rychle vymírá. Při bohoslužbách v obou sborech bylo totiž vždy nejvíce věřících z řad důchodců. Proto vyvstaly otázky, jak se správa obcí vypořádává s tímto nepříznivým stavem pro budoucí rozvoj, jestli podniká nějaké kroky pro oživení sborů a jaké.

Poněvadž jsem prováděl zúčastněné pozorování v náboženské oblasti, tak jsem byl od začátku omezen skutečně jen na dobu, kdy byly tyto sbory nějak „v chodu“, což znamená (až na malé a někdy i pravidelné výjimky) na neděle. Takto jsem se na počátku výzkumu účastnil pouze nedělních bohoslužeb vždy na střídačku v jednom sboru, což mělo za následek, že mi chvíli trvalo, než jsem se dostal do širšího povědomí, jelikož v těchto

---

¹² Srv. ČSÚ, dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>

sborech jsou zvyklí, že čas od času se přijde podívat někdo nový. Tyto sbory jsou totiž „zařízeny“ na příchod nových zájemců a k těmto nově příchozím projevují určitou „všeobecnou srdečnost či vřelost“, která často není přímo zaměřena na příchozího jedince, ale jde o obecnou charakteristiku jejich prostředí. Tak například, když jsem poprvé přišel na mši do Zlína, tak zdejší předsedkyně o mně byla jen povšechně informována (administrující farář jí pouze přeposlal e-maily, které jsme si vyměnili). A tak jsem zažil to, jak se chovají k nově příchozím na vlastní kůži. Nejprve mě vřele přivítala a poukázala mě směrem ke zpěvníkům, kde mimo písní jsou také zaznamenány veškeré liturgické odpovědi během mše. Po mši se se mnou neméně vřele rozloučila a vyjádřila naději, že snad ještě přijdu. Teprve teď jsem se dostal ke slovu, představil jsem se a vysvětlil, že bych u nich chtěl dělat výzkum, a až teď si předsedkyně vzpomněla na e-maily, které jí poslal farář, a spojila si vše dohromady.

Kdybych tedy již předem nekomunikoval s představenými obou sborů, tak bych lehce splynul s těmi, kteří se, řekněme, zajímají o tuto církev. Ovšem i tak lze říct, že jsem svým výzkumem absolvoval cestu budoucího kandidáta na členství ve sboru a není vyloučeno, že i v pozdějších fázích výzkumu někteří věřící, kteří nebyli zas tak úplně spjatí s životem jejich sboru, mě považovali za občasného, ale celkem pravidelného návštěvníka jejich bohoslužeb, který by se časem mohl stát jedním z nich. Tím se také dostávám k jednomu bodu, který je pro tyto sbory docela charakteristický – pouze ten nejužší kruh členů se skutečně dobře zná (a tito lidé jsou také z velké části ve vedení sboru, v takzvané radě starších), vedle nich je tam však většina členů, kteří sice někdy přijdou na bohoslužbu, ale již nadále nijak neparticipují na chodu obce a často se tito lidé ani neznají jménem. Toto mě vedlo k rozhodnutí se soustředit především na úzké vedení sborů, tedy na ty postavy, kolem kterých se „točí celé dění“ (a s těmito lidmi jsem také udělal rozhovory).

Na druhou stranu je třeba podotknout, že jsem nikdy nepřestal být „občasným návštěvníkem“, a to nejen u obyčejných členů, ale i u některých správců. To bylo dáno především četností jejich scházení, takže jsem prostě neměl dostatek času, abych si vybudoval dostatečnou míru důvěry a bezprostřednosti. Takto jsem často pociťoval určitý odstup, především tehdy, když jsem se pokoušel vyptávat na poměrně citlivé otázky (to znamená hlavně otázky týkající se financí či nějakých konfliktů uvnitř sboru), stále jsem totiž byl především ten, který se chystá o nich psát nějakou práci (někdy i v rozhovorech,

poté co mi byla sdělena nějaká citlivá informace, tak respondent hned v zápětí dodal, to tam raději nepišť apod.). Tím pádem jsem si musel skládat informace z několika rozhovorů či zdrojů, jelikož různí lidé chápali citlivost informací velmi různě. Jako příklad bych mohl uvést to, když jsem poprvé na Vinohradech vznesl opatrný dotaz k faráři, jestli bych se mohl podívat do jejich účetních knih či zda by mi sdělili podrobnosti o jejich financích. Farář taktéž opatrně odpověděl, že toto by musela rozhodnout celá rada starších a navrhl mi, abych následující den přišel na schůzi rady starších (hlavně se přitom obával, že by konkrétní informace mohly být příliš rozšířeny a zneužity; když jsem poukázal na možnost anonymizace jejich sboru, tak jen odpověděl, že to by v jejich případě ani nemělo valný smysl, jelikož zasvěcená osoba by okamžitě poznala, o který sbor se jedná – to je mimochodem také jeden z hlavních důvodů, proč jsem se rozhodl, že budu anonymizovat pouze jména členů sboru a o sborech budu mluvit přímo). Následující den jsem přišel na radu starších, kde jsem představil svůj projekt a také se zeptal, jak by se stavili k tomu, kdybych třeba nahlédl do jejich účetních knih, či zda by byli ochotní mě o správě jejich financí informovat. Načež se ihned ozvala předsedkyně rady starších s tím, že by to pro ni nebyl problém, protože oni nemají co skrývat a farář se k ní v tom také pak přidal. Ostatní členové rady starších k tomu ani nestihli nic dodat, taková byla rozhodnost předsedkyně rady starších podporovaná zdejšími faráři. A skutečně také v rozhovorech nejvíce otevřeně o financování sboru hovořila předsedkyně, která mi sdělila spoustu podstatných informací o jejich financích. Farář byl nakonec trochu opatrnější, ale také poměrně sdílný, od něj jsem se později dozvěděl nejvíce podrobností například ohledně peněz na charitu a podobných věcí.

Co se týče nashromážděných dat, tak vedle terénního deníku (který byl nakonec tím hlavním zdrojem informací), je zapotřebí zmínit semistrukturované rozhovory. Udělal jsem za celý výzkum rozhovory se sedmi hlavními představiteli těchto sborů. Na Vinohradech jde tak o předsedkyni rady starších, místního faráře a archiváře; ve Zlíně o předsedkyni rady starších (a také jáhenku), administrujícího faráře, místopředsedu rady starších (a zároveň také archiváře) a jeho manželku, finanční zpravodajku. Tyto rozhovory mi nejvíce osvětlily to, co zápisky z pozorování pouze naznačily. I při kladení otázek jsem vycházel z předchozího pozorování i případných předchozích rozhovorů. Vedle těchto semistrukturovaných rozhovorů jsem samozřejmě vedl několik neformálních rozhovorů či

byl svědkem rozhovorů mezi jednotlivými členy. Dále jsem používal týdeník CČSH (Český zápas), kde jsem se mohl přesvědčit, že některé záležitosti a starosti jsou vskutku celocírkevní. Také jsem dostal od obou sborů několik publikací napsaných o jejich sborech, které byly nejčastěji historického rázu.

Při práci s daty jsem využíval „zhuštěného“ popisu Clifforda Geertze. Geertz totiž chápe kulturu sémioticky jako „pavučinu“ významů, kterou si člověk sám upletl a do které je zavěšen. Analýza této „pavučiny“ pak není experimentální vědou, která pátrá po zákonech, ale jde o interpretativní vědu.¹³ Popis kultury je tedy závislý výhradně na interpretaci. Interpretace se liší od prostého popisu tím, že se snaží pochopit správný význam, který je dáván určitému jednání (popis znamená artikulace jisté pozorované skutečnosti jako: „rychle zavírá oči“, kdežto interpretace říká: „mrká“, což je jednání nabyté specifickým kulturním významem, který musí být sdílený, aby dané jednání bylo úspěšné¹⁴). Sdílení významu a jeho přenositelnost (ať již v jakékoli míře) a hlavně naučitelnost následně předpokládá, že lidé mají společné, řekněme, určité logické „apriorní struktury“, které teprve umožňují jakékoli sdílení (jde o variaci na psychologickou jednotu lidstva, či na starší *ratio universalis*). Dobrá interpretace (tedy „zhuštěný“ popis) pak spočívá ve snaze převést neznámé principy a významy na nám známé významy či principy. Tímto se zpřístupní chování „domorodců“ a stane se logičtější a zároveň i jedinečnější.¹⁵

Zhuštěný popis je tedy proces, který spočívá především v odhalování významů neboli interpretací. Interpretuje se přitom proud sociální rozmluvy; a toto interpretování má za úkol „zakonzervovat“ tento proud sociální rozmluvy, tedy to, co se v něm říká, před zánikem v okamžiku vyřčení a fixovat to v takové formě, abychom se k tomu mohli později vrátit.¹⁶ Toto jsou tři hlavní rysy zhuštěného popisu – je možné k nim přidat i čtvrtý, a to že jde o popis mikroskopický (to souvisí s Geertzem proklamovanou snahou

---

¹³ GEERTZ, Clifford - *Zhuštěný popis: K interpretativní teorii kultury* in Interpretace kultur, Sociologické nakladatelství, Praha 2000, s. 15

¹⁴ Tamtéž, s. 17

¹⁵ Tamtéž, s. 24-25

¹⁶ Tamtéž, s. 31

zobecňovat v příkladech a nikoli napříč příklady¹⁷⁾ – Geertz tak dává přednost zůstat u místních pravd, než aby od nich rychle či zbrkle přecházel k obecným představám, jak říká: „*Na světě je už dost hlubokých myšlenek.*“¹⁸ Neboť jsou to právě malá fakta, která potvrzují velké otázky.¹⁹

Geertz tak přistupuje ke kultuře jako k textu, který se snaží nějak rozplést a porozumět mu. Tím, že se zakonzervují proudy sociálních rozmluv, tak je možné je následně analyzovat a i vysvětlit. Aktéři, kteří tvoří proud sociální rozmluvy, jednají na základě sdílených významů, jejichž soubor tvoří kulturu, přičemž jak se konkrétně kultura tvoří z jednotlivých systémů významů, je pro Geertze vedlejší²⁰ a plně se orientuje na rozpracování odpovídající metodologie, kde se snaží interpretovat chování „domorodců“ podle co nejlepších (a co nejrozumnějších) klíčů, ale vždy se jedná o interpretace. O interpretace jde i v případě samotných aktérů (tedy „domorodců“), jelikož oni také jednají podle sdíleného klíče (tedy významu) – vždyť abychom mohli úspěšně mrkat, je zapotřebí mít určitou představu, jak takové mrknutí vypadá a co je k němu zapotřebí.

Podobně i já chci přistupovat při interpretaci husitské skutečnosti těchto dvou sborů. To znamená, že chci začít od příkladů z terénů, které jsou dostatečně signifikantní, aby se na nich ukázaly významy, které dané společenství do značné míry charakterizují. Tyto významy je pak třeba vysvětlit a dát do souvislostí s ostatními, tak aby se začala objevovat ona „pavučina“ významů, ze které je daná „kultura“ vystavěna. Tento postup má však několik úskalí. Geertz upozorňuje na to, že se jedná o určitou rezignaci na „velké teorie“. Podobně i já neusiluji o „hluboké či velké myšlenky“, ale spíše se zaměřím na ono zobecňování v rámci příkladů. U této metody také hrozí obvinění z přílišného subjektivismu. Na to by se dalo odpovědět, že výklad (interpretace) jakékoli skutečnosti je vždy veden naším „předporozuměním“, jak říká hermeneutika. Takto například Gadamer hovoří o tom, že kdykoli se ptáme na pravdu, vždy již předem vezíme v hranicích naší

---

¹⁷ Tamtéž, s. 37

¹⁸ Tamtéž, s. 32

¹⁹ Tamtéž, s. 35

²⁰ Tamtéž, s. 20-21

„hermeneutické situace“,²¹ to znamená, že naše interpretace jsou, ať již vědomě či nevědomě, ovlivněny mnoha předsudky, do kterých jsme vyrostli, nebo jsme jich někdy později nabyli. Interpret se tedy musí ponořit do dialogu s textem (a právě Geertz umožňuje chápání husitské skutečnosti jako textu). A jelikož i daný text vyrostl z nějakého „předporozumění“, tak je potřeba nalézt určitou společnou půdu interpretace, kde by mohlo dojít ke „sloučení horizontů“. ²² Gadamer tuto společnou půdu vidí v jazyku,²³ který je „rezervoárem“ starých i nových významů (a který tak je spojnicí mezi minulostí a přítomností; a v případě antropologie i mezi „známým“ a „cizím“). Výpovědi a interpretace jsou tak vždy partikulární a vyrůstající z určitého „předporozumění“, právě proto je v kontextu antropologie tak důležité zúčastněné pozorování, díky kterému může výzkumník „zahlédnout otázky“.²⁴ „Vidět otázky“ znamená hlavně vidět kontext, pozadí, ze kterého výpovědi vyšly. Gadamer se snaží ukázat, že pravdivost výpovědi není nějaká izolovaná záležitost, ale že pravdivost výpovědí vychází přímo z původního pozadí (či kontextu). Pokud se budeme snažit posuzovat výpovědi izolovaně, je velmi pravděpodobné, že toto posouzení bude ovlivněno předsudky a názory, v nichž se již od narození nacházíme nebo které jsme nabyli v průběhu výchovy a vzdělání. Tímto poukazem k předchozím otázkám Gadamer vybízí k tomu, abychom „vystoupili ze své hermeneutické situace“,²⁵ tj. abychom si uvědomili, že naše názorové východisko a naše kulturní předsudky nemusí být jediný pohled, se kterým se lze na věc dívat. „Vidět otázky“ tak v antropologii znamená, že interpretace by měla být vedena především významy prvního řádu, tedy těmi významy, které povstávají přímo z daného prostředí výzkumu. Toto poskytuje dostatečnou jistotu, že interpretace nebudou jen svévolný „*brainstorming*“, ale že půjde o interpretace přiměřené a odpovídající původnímu prostředí. Takto i já budu

---

²¹ Srv. GADAMER, Hans-Georg – *Co je pravda?* in: Tvář. Sebrané texty z 60. let, Torst 1995 (s. 415-424), s. 420

²² Tamtéž, s. 427

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž, s. 422

²⁵ *Cum grano salis* samozřejmě, úplné vystoupení z hermeneutické situace je nemožné, protože by to zároveň vystoupení z naší „definice“. Určitý odstup však lze myslet. Tohoto odstupu lze dosáhnout například tím, že si uvědomíme své „předporozumění“ a necháme se „vést otázky“, které tvoří jiná „předporozumění“. To vše je možné díky charakteru jazyka (jeho universalnosti).

zakládat veškeré „významy“ a „pojmy“ na příkladech z terénu výzkumu, aby bylo skutečně zřetelné, že jde o záležitost, která pochází přímo z daného prostředí, a není tak do něj uměle vložena. Tímto bude zachována i jistá „objektivnost“ práce.

Nyní bych chtěl ještě krátce charakterizovat oba dva sbory, ve kterých jsem dělal výzkum.

Vinohradský sbor je poměrně bohatý a na poměry CČSH i velký sbor. Sbor totiž vlastní komplex, kde je kostel, kolumbárium, 19 bytů a další prostory. V kartotéce mají něco kolem 860 registrovaných členů, ale průměrně chodí na bohoslužby asi 30 věřících, přičemž počet lidí, kteří se někdy ve sboru ukážou, je asi kolem stovky. Dění sboru je soustředěné kolem tohoto jejich domu, jelikož tam bydlí několik členů a také tam mají prostory, kde se scházejí. Hlavní členové, kolem kterých se dění sboru odehrává, jsou farář (což nakonec vyplývá i z titulu jeho funkce) a předsedkyně rady starších. Ovšem i ostatním pravidelným návštěvníkům bohoslužeb (hlavně těm, kteří zároveň zastávají i nějakou funkci ve sboru) nelze upřít činorodost a zájem o chod sboru, jenže těchto lidí není moc přes deset. Ostatní členové jsou poměrně vlažní, co se činností pro sbor týče. Tento sbor má také velkou většinu svých členů již v důchodovém věku, avšak jejich sbor navštěvuje i několik rodin s malými dětmi. Také tu existuje náznak mládeže.

Zlín je oproti tomu malý sbor (má něco přes 200 registrovaných členů), který nemá ani vlastní místo, kde by konaly bohoslužby (pronajímá si tak jeden menší sál v místním evangelickém kostele), a nemá ani vlastního faráře, což vnímají jako velký handicap, protože jde o funkční sbor (jak se sami označují). Proto se usilovně snaží hledat nového faráře. Do nového faráře také vkládají spoustu nadějí na růst jejich sboru a jeho celkové oživení. Na bohoslužbách bývá obvykle do dvaceti lidí a jde nejčastěji o lidi staršího věku. Nejednou jsem zažil, že jsem byl na mši sám z lidí, kteří ještě neoslavili padesáté narozeniny. Z pravidelných návštěvníků tam jsou jen dva mladé manželské páry a z toho jeden manželský pár má dvě malé děti (to jsou, až na minimální výjimky, jediné malé děti, které jsem kdy viděl na bohoslužbách). Jelikož je to sbor administrovaný z nedaleké vesnice, tak o chod sboru se dělí rada starších, přičemž nejvíce práce leží na bedrech předsedkyně rady starších (a zároveň také jáhenky) a místopředsedy rady starších. Bohoslužby tady slouží vedle administrujícího faráře i jednou za čas jáhenka a občas i jeden z manželského páru farářů z blízkého města.

1.3. Etika

Jak jsem již řekl, názvy jednotlivých sborů nechávám v původní podobě. Tyto sbory jsou totiž do té míry specifické, že anonymizace by byla nadbytečná. Také nikdo z členů těchto sborů po mně nepožadoval, abych nemluvil o nich přímo. Pokud jde o jednotlivé členy, tak jsem jejich jména standardně nahradil jejich funkcemi. Se všemi lidmi, se kterými jsem dělal rozhovory, jsem podepsal informovaný souhlas.

Pokud mi někdo sdělil v rozhovoru informaci, kterou následně nechtěl, abych zveřejnil, tak jsem také takto udělal. Nikdy totiž nešlo o zásadní informaci, která by vrhla nové světlo na celý výzkum. Jiné etické otázky v průběhu výzkumu nevyvstaly.

2. Historie a ideový profil CČSH

Ještě předtím, než překročím k vlastnímu pojednání husitské oikonomie, je zapotřebí alespoň zkratkovitě popsat církve, ze které tato oikonomie vyrůstá. Proto nejprve pojednám o historii této církve. V rozhovorech si často jednotliví členové stěžovali na to, že jejich církve je možná až příliš zaměřená na svou „slavnou minulost“, ač dnešní situace církve je naprosto jiná (například zlínský místopředseda odpověděl na otázku, k čemu se v husitské církvi staví s odstupem, slovy, že tato církve žije příliš ze své minulosti, a že tato církve má relativně slavnou minulost, ale trošičku ošoupanou přítomnost). Na církvi je dodnes patrné, že vyšla z doby první republiky, třeba na jazyku její liturgie, formy hierarchičnosti nebo třeba i v důrazu na určitý typ demokratičnosti. Z historie církve jsou také zjevné její ideové kořeny a nakonec i její ideové zaměření, proto také po projednání historie CČSH se budu i krátce věnovat ideovému profilu této církve, tak jak je představen ponejvíce v (současných) hlavních dokumentech CČSH.

2. 1. Historie²⁶

Církev československá (husitská) vznikla 8. ledna 1920. Vznikem této církve vyvrcholilo několikaleté snažení tzv. Jednoty katolického duchovenstva o reformu Římskokatolické církve. První Jednotu katolického duchovenstva založili modernističtí katoličtí kněží již v roce 1902 a fungovala ale jen do roku 1907, kdy byla zrušena kvůli papežské encyklice *Pascendi dominici gregis*, která zakazovala celé reformní hnutí, které je známé pod označením katolický modernismus.²⁷

---

²⁶ Při projednávání historie CČSH budu používat Sborník, který tato církev vydala k výročí devadesáti let své existence. Jde tedy o zdroj, který vychází z husitského pochopení vlastní historie. Ale nemyslím si, že by to bylo na škodu jisté „objektivnosti“ pojednání historie. Historickou část totiž v tomto sborníku zpracovali především historici, kteří hojně používají dostupné prameny a již existující publikace. Snaží se tedy vidět svou vlastní historii „střízlivě“. A jelikož mi jde v této kapitole především o poukázání na ideové pozadí, ze kterého tato církev vznikla a které následně do určité míry opustila, a také o to, aby se objevil určitý návrh, jak chápat dnešní „problematickou“ situaci této církve, tak k tomu mi takto pojaté zpracování historie dostačuje.

²⁷ Srv. FRÝDL, David - *Zrod Církve československé (husitské)*, in Sborník, 90 let Církve československé husitské, Praha 2010, s. 19

Katolický modernismus bylo celosvětové hnutí, které požadovalo, aby se církev otevřela moderní společnosti (a jejím myšlenkám) a aby se stala její součástí a nikoli její protiváhou. Také v našich zemích již zhruba od poloviny 19. století se odehrávala určitá snaha o reformu katolické církve. Tato snaha směřovala k určitému uvolnění v rámci církve, obzvláště když ve společnosti bylo dosaženo onoho požadovaného uvolnění pořádků po revolučním roce 1848. S postupnou obrodou české společnosti rostla také snaha o obrodu církve. Tato snaha ale byla velmi nešetrně utnuta již zmíněnou papežskou encyklikou.²⁸

K obnově Jednoty katolického duchovenstva došlo se vznikem českého státu roku 1918 (a to přesně 28. 10. 1918). Obnovená Jednota si kladla za cíl slovy svého předsedy Jindřicha Šimona Baara „*vyburcovat spící klérus československý*“.²⁹ Jednota se postupně stále více radikalizovala, což vedlo také k jejímu rozdělení na liberální křídlo, proti kterému neméně horlivě vystupovalo konzervativní křídlo, což také vyústilo k odchodu některých kněží z Jednoty. Nakonec Jednota vytvořila svůj program, který byl vtělen do dokumentu *Obnova církve katolické v Československé republice, návrh Jednoty československého duchovenstva v Praze*.³⁰

Tento dokument navrhoval vytvoření zvláštního „patriarchátu“ se sídlem v Praze, který by byl tak garantem samostatnosti československé katolické církve. Již tento požadavek do značné míry neodpovídal církevní realitě, jelikož patriarcháty z hlediska historické tradice církve sídlily vždy ve městech, které byly pro ranou křesťanskou církev z nějakého důvodu významné, a odtud bylo později spravováno území, které bylo přiděleno danému patriarchátu. Ve staré církvi bylo takto patriarchátů pět – jeden na západě (Řím) a čtyři na východě (Jeruzalém, Antiochie, Alexandrie a Konstantinopol). Tento požadavek byl také neuskutečnitelný proto, že patriarcha je svým významem v podstatě roven papeži, což si nelze dost dobře představit, že by v Praze (jejíž historický význam pro církev ani zdaleka nedosahuje výše zmíněných měst) vznikl nový církevní správní celek v čele s patriarchou (proto lze snad i mluvit o určité naivitě či nezkušenosti

---

²⁸ Srv. tamtéž, s. 17

²⁹ Tamtéž, s. 19

³⁰ Srv. tamtéž, s. 21

prvních návrhů Jednoty a jejich předkladatelů). Jeden z dalších požadavků byla úprava církevní samosprávy, kde požadovali vytvoření správních jednotek tedy tzv. rad na všech úrovních (tj. ústřední rada, diecézní rada, farní rada), neboli jinými slovy požadovali určitou demokratizaci církve, jelikož v těchto radách měli sedět i laici. Dále chtěli, aby liturgie byla přeložena do národního jazyka a celibát byl zdobrovolněn. Poslední body se týkaly bohosloveckého studia, obsazování beneficií (úřadů), církevních řádů, úpravy breviáře a také upravení katolické praxe k pohřbu žehem.³¹

Nelze se divit, že tyto požadavky byly katolickou církví odmítnuty, zvláště když v roce 1917 vyšel nový *Kodex kanonického práva*, který většinu jejich požadavků učinil právně nemyslitelných. Jednota katolického duchovenstva dokonce vypravila misi do Říma k papeži, jenž papež Benedikt XV. se údajně na adresu jejich požadavků vyjádřil jediným slovem: *Indiscutabile*. Celá mise do Říma si v mnohých věcech počínala velmi amatérsky a nezkušeně.³²

Ovšem tyto požadavky bylo důležité zmínit, jelikož tvoří páteř pozdější nové církve. Ukazuje se tak, že Církev československá husitská je tak hlavně potomkem katolického modernismu a katolických kněží, kteří se k modernismu hlásili a kteří nechtěli nějaké nové schizma, ale v první řadě reformu vlastní církve. A až když pokusy o reformu v rámci katolické církve selhaly, tak teprve tehdy přišlo na řadu založení nové církve.

Po odmítnutí jejich požadavků se značná část Jednoty snažila o reformu tzv. *via facti* (cestou činu). To znamenalo, že bez patřičného schválení z vyšších míst prostě uváděly své požadavky do praxe, *via facti* se však u veřejnosti nesečkala s velkým pochopením, jelikož mnozí lidé vnímali především to, že se kněží žení, a ostatní požadavky (či celá reforma) tak byly upozaděny.³³

Již od počátků obnovené Jednoty katolického duchovenstva na sebe začal velmi upozorňovat jeden z progresivnějších duchovních, a to Karel Farský, pozdější první patriarcha Církve československé (husitské). Karel Farský se záhy stal jedním z klíčových

---

³¹ Srv. tamtéž, s. 23

³² Srv. tamtéž, s. 22

³³ Srv. tamtéž, s. 25

mužů Jednoty. Již ke konci roku 1919 bylo celé Jednotě jasné, že není žádného způsobu, jak by se jim mohla podařit požadovaná reforma katolické církve, a tak se rozhodli založit vlastní církevní společenství, které mělo být v počátcích jakousi národní katolickou církví (také Farský nejprve navrhoval, aby se nová církev jmenovala Církev českokatolická, ale nakonec zvítězil název Církev československá). Farský se záhy ujal překladu liturgie, a tak na Vánoce roku 1919 se poprvé po celé české zemi sloužily bohoslužby v češtině. Povzbuzeno odezvou, jakou měla česká liturgie u veřejnosti, hnutí 8. ledna 1920 přistoupilo k hlasování o vzniku nové církve, které bylo velkou většinou schváleno, což vedlo ke vzniku Církve československé (husitské).³⁴

Tento krátký přehled úplných počátků Církve československé (husitské) přivádí na světlo, z jakých pohnutek tato církev vznikla. Vůbec celý tento proces by mohl být pojímán jako proces pokračujícího osvobození od rakouské monarchie, vždyť katolická církev byla v té době (a také předtím) chápána jako velmi prorakouská, a proto byl také jako první požadavek nově vznikající církve formulován právě požadavek národního osamostatnění církve (zpočátku v rámci katolické církve, posléze mimo ni). Snaha se vymezovat (a to především národnostně) vůči katolické církvi trvala ještě značnou dobu po vzniku církve, lze říct, že až do nástupu komunistické totality (ovšem již za doby protektorátu se obě církve ocitly tak říkajíc „na jedné lodi“), navíc Druhý vatikánský koncil toto vymezování z velké části ukončil, jelikož většina původních požadavků Jednoty katolického duchovenstva byla také přijata i v Římskokatolické církvi.

Doba krátce po vzniku církve je tak charakteristická hledáním vlastní identity či zápasem o ideovou orientaci církve,³⁵ kdy bylo v průběhu několika let upuštěno od katolického nasměrování a po krátkém pokusu o sblížení se srbskou pravoslavnou církví se nová církev orientovala spíše ke „svobodným“ církvím, tedy protestantským (právě tímto směrem směřoval církev v roce 1924 zvolený první patriarcha Karel Farský). Věřící této církve byli obzvláště citliví na prožitek svobody. Svobodu přitom chápali v prvé řadě jako

---

³⁴ Srv. tamtéž, s. 28

³⁵ KAŇÁK, Bohdan - Vladimír ČERVENÝ, *Zápas o ideovou orientaci církve (1920-1934)* in Sborník, 90 let Církve československé husitské, Praha 2010, s. 31

možnost ovlivňovat uspořádání společnosti formou demokratického rozhodování.³⁶ Už v raných počátcích této církve se tak vše rozhodovalo většinovým hlasováním.³⁷ Je možné říct, že tato církev se v mnohém snažila kopírovat uspořádání nové republiky (či alespoň ideje, podle kterých byla uspořádána) – stejně tak, jak byl český člověk politicky osvobozen (z rakouské monarchie), tak také se ho nová církev snažila osvobodit i nábožensky. Již od prvních let církve byl tedy kladen důraz na svobodu rozhodování při řízení jednotlivých obcí, která vycházela z širěji pojaté svobody svědomí.

Začátkem dvacátých let minulého století tato církev velmi rychle rostla. Již v prvním roce své existence měla na 200 000 členů ve více než 50 sborech, v roce 1921 již členů bylo 525 000.³⁸ A dá se oprávněně předpokládat, že naprostá většina nových věřících přestoupila z katolické církve. Tento rychlý růst však také znamenal, že se musela urychleně vyřešit otázka, která se týkala kostelů, tedy míst, kde se bude nová církev scházet k bohoslužbám. Zpočátku se příslušníci CČS(H) snažili scházet v katolických kostelích, ale tento stav byl samozřejmě dlouhodobě neudržitelný (díky velmi rychle vzniklé nevráživosti mezi těmito dvěma církvemi). Také docházelo k bojům o kostely mezi bývalými farníky (a tedy nyníjšími „čechoslováky“, jak si říkali příslušníci CČS(H) a současnými farníky, tedy katolíky). Nakonec zasáhl stát a nové církvi začal poskytovat dotace na stavbu kostelů, takže již v roce 1930 bylo postaveno přes 60 nových sborů, pouze 6 jich bylo adaptováno a dalších více než 40 rozestavěno a na konci roku 1939 bylo vybudováno přes 150 sborů.³⁹

Za protektorátu byla Církev československá poměrně aktivní v odboji – z jejich 293 duchovních se nějakým způsobem do odbojové činnosti zapojilo na 100 duchovních. Také ke konci války se váže jedna důležitá historie, která je spojena s vinohradským sborem této církve, kdy z budovy sboru tajně vysílal Český rozhlas (od 7. 5. 1945) a odkud „*zaznívalo*

---

³⁶ Tamtéž, s. 32

³⁷ Tamtéž

³⁸ Srv. tamtéž, s. 31

³⁹ Srv. tamtéž, s. 47

volání po skoncování s fašistickým terorem“.⁴⁰ Němci se však jen marně pokoušeli vypátrat místo vysílání.

Po válce nastal v církvi, podobně jako ve společnosti, určitý posun k levicové části politického spektra, který byl propagován tzv. progresivním křídlem strany. Dokonce roku 1947 vydala církev usnesení *Církev československá o výstavbě národní společnosti*, v jehož úvodu se přihlásila k programu Národní fronty a k budování socialistické společnosti (podobné usnesení vydala církev již v roce 1946, ovšem to pozdější má větší váhu, neboť bylo součástí závěrečného usnesení 2. řádného sněmu církve). Je však třeba podotknout, že naprostá většina duchovních i laiků chápala toto usnesení demokraticky.⁴¹

V církvi se tak výrazně profilovala dvě křídla – tzv. pokrokové (které se hlásilo k idejím komunismu) a demokratické (které se hlásilo k demokratickým idejím první republiky).⁴² Vzhledem k náladám ve společnosti mělo však pokrokové křídlo stále větší vliv v rámci církve. Členská základna CČS(H) byla tvořena především nižšími a středními vrstvy obyvatelstva a ideově měla církev silný národní charakter, což se komunistický režim snažil využít ve svůj prospěch, což se mu také s přispěním vůdčích osobností církve podařilo. Tak například v roce 1950 vydala CČS(H) prohlášení (na 3. sněmu), kde se přihlásila k táboru míru vedenému Sovětským svazem.⁴³ I počet kněží ve straně byl vzhledem k ostatním církvím několikanásobný: V roce 1955 bylo v KSČ 56 duchovních (ještě v roce 1950 jich bylo 84), z katolické církve bylo členy KSČ 7 duchovních, z ČCE 4 a v pravoslavné církvi bylo 30 členů KSČ.⁴⁴ Avšak část duchovenstva s tímto směřováním církve nesouhlasila, což se ukazuje i na tom, že na počátku padesátých let bylo 30 duchovních označeno jako nespolehliví, jedenácti byl odebrán státní souhlas a deset

---

⁴⁰ FRÝDL, David - *Vysílá Husův sbor, 65 let od památného rozhlasového vysílání*, in *Církev československá husitská v odboji za 2. světové války*, CČSH, Praha 2010, s. 18

⁴¹ Srv. HRDLIČKA, Jaroslav - *Období po II. světové válce*, in *Sborník, 90 let Církve československé husitské*, Praha 2010, s. 89

⁴² Srv. JINDRA, Martin - *Období do roku 1989, Církev československá (husitská) v období komunistické totality*, in *Sborník, 90 let Církve československé husitské*, Praha 2010, s. 91

⁴³ Tamtéž, s. 100

⁴⁴ Tamtéž

duchovních bylo v průběhu padesátých let vězněno. Církevní zákony z roku 1949 byly vedením církve přijaty spíše pozitivně.⁴⁵

Možná i díky tomuto částečnému prokomunistickému směřování církve členská základna neustále i v padesátých letech narůstala, a tak při posledním sčítání, kdy se udávala konfesní příslušnost (1950), měla tato církev takřka milion členů.

Ovšem přes velmi vstřícný postoj vedení církve ke komunistickému režimu se dařilo rozvíjet církve po jiných stránkách – v roce 1964 vstoupila CČS(H) do Světové rady církví, zástupci této církve se účastnili práce na Českém ekumenickém překladu Bible a husitská teologie se mohla rozvíjet na vlastní fakultě. V roce 1971 proběhl další sněm církve, kde došlo k jistým reformám (liturgie i správních záležitostech) a bylo do názvu přidáno ono „husitská“, kterým se naprosto jednoznačně přihlásili k odkazu husitského hnutí.⁴⁶

Vstřícnost vůči komunistickému režimu začala slábnout, podobně jako ve společnosti, koncem šedesátých let. V roce 1968 došlo k oživení dění ve sborech, rehabilitaci některých členů či duchovních a také se vedla debata o uplynulých dvaceti letech církve. Objevily se hlasy, že církev byla vstřícnější ke komunistickému režimu, než bylo nevyhnutelně nutné, a že mnozí církevní představitelé, místo toho, aby byli pastýři, byli spíše politickými dozorcí.⁴⁷ Takže již koncem šedesátých let se objevily první pokusy o vyrovnání s příliš komunistickou minulostí posledních dvaceti let. Tyto snahy ovšem byly přerušeny dobou normalizace, a to na dalších dvacet let, během kterých byla jakákoli činnost duchovních velmi ztížena. Ovšem i v této době byla CČSH v hodnotících svazcích STB vnímána vesměs jako loajální církevní společenství.⁴⁸

Během komunistické totality, po krátkém nárůstu na počátku padesátých let, kdy církev dosáhla svého vrcholu, se počet věřících začal tenčit – začátkem sedmdesátých let církev evidovala méně než 700 000 lidí, kteří jí platili církevní daň.⁴⁹ A tento počet se

---

⁴⁵ Srv. tamtéž, s. 98

⁴⁶ Srv. tamtéž, s. 114

⁴⁷ Tamtéž, s. 109

⁴⁸ Srv. tamtéž, s. 117

⁴⁹ Tamtéž, s. 114

neustále snižoval, takže po sametové revoluci se ukázalo, že právě CČSH vyšla ze všech církví z normalizace nejhůře, podle sčítání lidu z roku 1991 měla církev již jen něco přes 130 000 věřících a při sčítání v roce 2001 již jen kolem 96 000. A dá se předpokládat, že členská základna se bude dále snižovat, právě kvůli velkému počtu starých členů. Zvrácení tohoto trendu je obrovská výzva do budoucnosti.

2. 2. Ideový profil a organizační řád

Již v historické části se daly pozorovat určité základní ideové prvky, kterými se tato církev definuje, a které vyrůstají především z katolického modernismu příslušně upraveného do prvorepublikové podoby. Takto mezi základní charakteristiky patří skutečnosti, které si církev ponechala při odtržení od katolické církve, to znamená především liturgičnost (tj. pevně daný řád slavení bohoslužeb a také se dbá, aby toto slavení mělo „slavnostní“ ráz) a vysluhování sedmi svátostí; dále snaha o „zdnešnění“ církve, tedy to, aby církev odpovídala na otázky a potřeby nové doby (což byl právě požadavek modernismu); pak velký důraz na osobní svobodu a tedy i svobodu svědomí (což se projevuje i tím, že články víry této církve nejsou chápány jako dogmata); a nakonec národnostní apel a demokratičnost svého uspořádání (tady jako zdroj můžeme chápat prvorepublikovou dobu). Tyto základní charakteristiky provázejí tuto církev již od dob jejího vzniku (nebo jen krátce po něm) a za celou dobu se příliš nezměnily, což jde vidět třeba také na prvním článku ústavy této církve z roku 2008:

„Církev československá husitská (dále v této Ústavě též i jen „církev“) je církev reformačního husitského směru a je charakterizována těmito znaky:

a) Pramenem její víry, zvěsti, nauky a jejího poslání je slovo Boží, dosvědčené Písmem a křesťanskou tradicí, zvláště starokřesťanskou, cyrilometodějskou, husitskou, bratrskou a vůbec reformační, kriticky vykládanou podle nauky Církve československé husitské.

b) Nejvyšší normou je jí Duch Kristův, jemuž podléhá církev i její věřící ve víře, v životě a úsilí, v hlásání evangelia, v učení a v teologické tvorbě.

c) Její zásada svobody svědomí záleží v poslušnosti Duchu Kristovu, k němuž poukazují řády církve.

d) Její články víry nejsou neměnitelnými dogmaty a nejsou předmětem, nýbrž vyjádřením a ukazatelem směru víry, kterou církev žije a vyznává.

e) Její bohoslovecká činnost je vedena zásadou úcty k vědeckému bádání.

f) Do zájmu církve patří všechny otázky lidského života individuálního a sociálního, zejména úsilí o mír a pokoj mezi lidmi, ve všech věcech, kdy církvi náleží, aby se k těmto otázkám veřejně vyjadřovala.

g) Církev a její Ústava spočívá na zásadách presbyterních, k nimž jsou přidruženy prvky episkopální.⁵⁰

Také stejný způsob hierarchie má CČSH již od svých počátků. Již v ústavě je řeč o tom, že jde o presbyterní církev s episkopálními prvky, jde tedy o kombinaci volených zástupců, tzv. staršovstva, kteří se podílejí na vedení celé církve (a těchto volených zástupců-laiků má být vždy nejméně polovina v každé radě – to je onen presbyterní prvek), ale také tato církev má vyšší církevní hodnostáře (biskupy), kteří církev řídí (episkopální prvek). Základní organizační jednotka církve je sbor, kde je nejvyšším orgánem tzv. shromáždění náboženské obce, kde patří všichni zletilí členové církve. Toto shromáždění volí na šest let tzv. radu starších, která musí mít nejméně tři členy (předsedu a alespoň další dva členy), dále revizora účtů s nejméně tříčlenným revizním finančním výborem, který plní funkci kontrolního orgánu. Dále se volí zástupce z laiků pro diecézní shromáždění a pro církevní sněm. Veškeré výjimky schvaluje diecéze (což se také musí dít, jelikož pro naprostou většinu sborů není úplně jednoduché sestavit tak velké rady starších, takto se obvykle požaduje, aby v radě starších byli alespoň tři lidi, tj. zvolený předseda a revizor účtů a navíc samozřejmě farář).

K radě starších se také pojí značné množství různých předpisů – na prvním shromáždění se zvolí jednotlivé další funkce, tedy především místopředseda rady starších, dále například zapisovatel, tajemník nebo správce budov (tedy rozdělí se kompetence). Rada starších je usnášení schopná, jen pokud je zrovna přítomna alespoň polovina jejich členů. Dále rada starších může zřizovat komise, které pak plní různé úkoly, jako třeba sociální výbor, který se stará o potřebné apod. Rada starších činí svá rozhodnutí sama a je také za tato rozhodnutí zodpovědná, ale tato rozhodnutí podléhají schválení vyšších

---

⁵⁰ Ústava Církve československé husitské, 2008, dostupné z: <http://www.ccsch.cz/documenty.php>

správních orgánů (toto schválení je však často automatické). Rada starších rovněž informuje vyšší správní orgány o své činnosti. Rozhodnutí rady starších jsou tak sice samostatná pouze s tou podmínkou, že dostanou schválení.

Farář je pouze jedním ze členů rady starších, který se podílí na správě sboru (podle *Organizačního řádu* by farář měl radu starších podporovat při plnění jejích úkolů a podávat radě starších při každé schůzi zprávu o své činnosti v duchovní správě sboru).⁵¹ Hlavní slovo má však předseda rady starších, který by měl být laik. Do duchovní správy faráře patří služba kněžská, učitelská a pastýřská.⁵² Mezi povinnosti faráře, které vyplývají z těchto tří služeb, pak spadá například vysluhování nedělní bohoslužby, konání biblických hodin, „*iniciativně*“ vyučovat ve školách náboženství či dbát o křesťanskou kázeň.⁵³

V hospodaření jsou sbory do značné míry odkázány pouze na své prostředky. To znamená, že ve standardních případech mají k dispozici pouze své příjmy, ale také výdaje jdou pouze na jejich potřeby. Jinak je tomu, pokud je sbor dostatečně bohatý či příliš chudý. U bohatých sborů se dává určité procento z příjmů do tzv. fondu bratrské pomoci (toto procento určuje diecézní rada, ale nikdy nemůže přesáhnout patnáct procent; např. Vinohrady dávají 10%), ze kterých je pak financována pomoc těm chudým sborům (například při opravě jejich kostelů apod.). Při hospodaření platí zásada, že rozpočet sborů (který je třeba předem připravit a předložit na diecézi ke schválení) musí být vyrovnaný. *Hospodářský řád* také říká, že: „*veškeré hospodaření církve a církevních právnických osob musí být vedeno zásadou co největší hospodárnosti, účelnosti a společné i individuální odpovědnosti.*“⁵⁴

Vyšší organizační roviny (tj. diecéze a ústředí církve) mají podobné zřízení jako rady starších (příčemž takový mezistupeň mezi sborem a diecézí je vikariát, kde platí obdobná pravidla). Tedy je zapotřebí svolat vždy patřičné shromáždění, jehož členové jsou voleni ve sborech podle určitého klíče, a toto shromáždění zvolí příslušnou radu, která plní

---

⁵¹ Srv. *Organizační řád Církve československé husitské*, 2010, § 42

⁵² Srv. *Řád duchovenské služby Církve československé husitské*, 2010, § 2

⁵³ Srv. tamtéž

⁵⁴ *Hospodářský řád Církve československé husitské*, 2004, § 4 dostupné z: <http://www.ccsch.cz/documenty.php>

jí svěřené povinnosti.⁵⁵ Organizační struktura církve je tedy poměrně složitá a vykazuje i určitý byrokratický charakter, který však v jednotlivých sborech je velmi „rozředen“ (často z toho důvodu, že není prostě v silách členů rad starších, aby zvládli všechny povinnosti v plném rozsahu).

Organizační struktura je tak poněkud „přebujelá“ a příliš neodráží dnešní situaci církve (což je ve zvláštním protikladu vůči požadavku po „zdnešnění“, který přece také stojí v základu modernismu a tím i církve) a vůbec církev se vyznačuje určitou „zaběhlostí“ pořádků. Toto lze snad i oprávněně dávat do souvislosti se stářím církve (tj. stářím členské základny). A jelikož důvod stáří církve leží v minulosti, tak i odpovědi pro onu „zaběhlost“ pořádků lze hledat v minulosti. CČSH je totiž jedinou velkou českou církví, kterou komunistická doba poznamenala do té míry, že ztratila naprostou většinu svého členstva, což se projevuje právě tím, že církvi částečně chybí mladší a střední generace.⁵⁶ Nedochovalo tak k řádnému předávání víry u dnešní starší generace. A lze oprávněně předpokládat, že hlavním úskalím při tomto předávání nebyl ani tak nedostatek víry (jelikož přece starší generace je stále v církvi přítomná, chybí však jejich děti a děti jejich dětí), ale došlo pravděpodobně ke kombinaci dvou faktorů. A to doby, která nepřála náboženskému životu, kdy dokonce i konfesní příslušnost mohla být pojímána jako nebezpečná (k tomu řekla zlínská místopředsedkyně rady starších, která je sama konvertitka, ač byla v této církvi pokřtěná: „*Rodiče mě nevychovali; tenkrát v padesátých letech to bylo dost takové nebezpečné... nějak se hlásit k církvi, tak rodiče v té době... ehm se nehlásili k církvi a já jsem teprve potom pod různými vlivy... se dostala ke křesťanům.*“⁵⁷) a jistého ideologického umožnění tohoto úpadku. Samotná „atmosféra strachu“ totiž pro vysvětlení tak radikálního úbytku nestačí (jinak by masový úbytek musel

---

⁵⁵ Srv. *Ústava Církve československé husitské*, 2008 a *Organizační řád Církve československé husitské*, 2010, dostupné z: <http://www.ccsch.cz/documenty.php>

⁵⁶ Pokles členské základny navíc i nadále pokračuje: Podle ČSÚ tvořili členové CČSH v roce 1950 přes 10% populace tehdejšího státu, v roce 1991 to bylo již jen 1,7% a v roce 2001 1% - úbytek mezi léty 1950 a 2001 je tak skoro 90% - z 946 497 na 99 103 členů. Pro srovnání i ostatní církve: ŘKC v roce 1950 měla v roce 1950 něco přes 76%, v roce 1991 40% a v roce 2001 skoro 27%; úbytek je tedy asi 60%; ČCE v roce 1950 měla 4,5%, v roce 1991 2% a v roce 2001 1,1%; úbytek je tak cca 70%.

⁵⁷ Citace z rozhovoru, Zlín, 21. 9. 2010; U veškerých citací z rozhovorů, terénního deníku či z kázání uvádím sbor, ze kterého je záznam pořízen, a datum.

postihnout všechny velké církve). Je tedy zapotřebí něčeho husitsky specifického, co umožní odklon od církve. Tady se nabízejí dvě hlavní varianty, buď došlo k vyprázdnění ideologie církve, nebo právě samotná ideologie umožnila upuštění od pravidelné účasti na chodu sboru a rezignaci na předávání.

K první variantě by se dalo říct, že tato církev byla velmi národně orientována a jako taková i určitým způsobem státně preferovaná. Můžeme tak uvažovat, že tato církev byla součástí tzv. „budování národa“. Podle Ellera je „budování národa“ jedním z fundamentálních aspektů „budování státu“, které se vyznačuje nejen vytvářením legálně politického aparátu nového státu, ale také vytvářením „národního smyslu“ (*sense of nationhood*), mezi všemi lidmi v rámci daného území.⁵⁸ Toto „budování národa“ se jistě dělo i v rané Československé republice a národnostní zaměření ČČS(H) napovídá, že také tato církev byla jednou z institucí, které pomáhaly vytvářet onen „národní smysl“ (*sense of nationhood*). V tomto kontextu se dá říct, že jakmile byly národ i stát „vybudovány“ ztratila ČČS(H) část svého smyslu a také část lákavosti pro případné věřící, a proto se začala rychle tenčit její členská základna. Což je jedna z možných stran vysvětlení.

Druhá možnost je ta, že to bylo způsobeno právě velkým důrazem na osobní svobodu (který je zakotven i v ústavě). Důraz na svobodu je totiž do určité míry dvojsečný. Na jednu stranu to ukazuje na „modernost“ církve, ale na druhou stranu může být onou umožňující podmínkou pro „vlažnější“ věřící, aby lehce opustili církev, pokud členství v církvi znamená i určité nebezpečí či alespoň omezení. Nejspíš sice došlo i k jistému smíšení obou vysvětlení, ale nakonec se zdá, že důraz na svobodu je tím rozhodujícím faktorem, který díky komunistickému útlaku vyústil do celkového útlumu církve. A stále tomu tak je. Vinohradský farář toto řekl v rozhovoru, když jsem se ptal, čím to je, že chodí na bohoslužby jen málo lidí z celkového počtu věřících: „*Nevím, čím to je jako, možná ta lidová církev... ty vyznavačské církve mají jako často, dbají na to, aby ta docházka se trošku kontrolovala, nám to asi těm lidovým církvím trošku tohle je proti srsti, na druhou stranu to vede k tomu, že ty lidi necítí nějakou takovou závaznost, odpovědnost, že by jako*

---

⁵⁸ Srv. ELLER, Jack D. - *From Culture to Ethnicity to Conflict: An anthropological perspective on international ethnic conflict*. University of Michigan Press 1999

*chodili víc no.*⁵⁹ Svoboda totiž klade velký důraz na osobní odpovědnost jednotlivých věřících, avšak „smysl pro odpovědnost“ se poměrně liší, což je také důvodem, proč se aktivit sboru účastní jen zlomek z celkového počtu členů.

Podobně je tomu i s důrazem na demokratičnost, což je další ústřední ideologická charakteristika církve. Tady se na jednu stranu může jakýkoli člen účastnit chodu sboru, a může se i podílet na chodu vyšších orgánů, jako třeba diecézní či ústřední rady (což je dáno tím, že příliš aktivních členů sbory nemají, a tak je tu příležitost pro každého nového zájemce o tuto práci). Je tu tedy velký prostor, jak i laik se může podílet na chodu církve, a to i v těch nejvyšších patrech. Ovšem s demokratizací se na druhou stranu také pojí určitá byrokratičnost (jak již šlo vidět výše na popisu hierarchie) a „voličské návyky“. Spousta lidí je tak volena do svých pozic již jen ze zvyku a bez patřičných schopností, což pak překáží platné práci v církvi (také na jednom posezení na faře na Vinohradech se o tom mluvilo a do deníku jsem si jen krátce zapsal: *„taky se objevily výtky vůči povaze demokracie v jejich církvi, kde často rozhodují dobří řečníci a nikoli pravda a erudované přesvědčení“*⁶⁰). Určitou roli tu může hrát i nezájem voličů či jednotlivých volených zástupců (třeba z menších obcí, kde někoho prostě zvolit musí). Celocírkevní rozhodnutí totiž zasáhnou život obyčejného věřícího jen nepatrně, a tak spousta lidí může přistupovat k celým volbám trochu lhostejně. Demokratický princip vede i k jistému oslabení vazby mezi sborem a jemu nadřazenými institucemi, jak bude patrné v následující kapitole.

Je tak zřejmé, že určitý charakterový rys může v církvi působit i pozitivně i negativně, třeba důraz na svobodu a vlastní odpovědnost jedince mohl být jednou z příčin, proč došlo k tak radikálnímu úbytku věřících, zase demokratický princip může vést k rozvinutí některých nešvarů demokracie, které jsou nakonec způsobeny nezájmem voličů. Již na tomto místě si tak lze povšimnout, jak naprosto základní ideové nastavení církve ovlivňuje celocírkevní dění a tím pádem i dění ve sborech.

---

⁵⁹ Citace z rozhovoru, Vinohrady, 13. 10. 2010

⁶⁰ Citace z terénního deníku, Vinohrady, 14. 11. 2010

3. Husitská každodennost

3.1. Běžný chod sboru

Nyní nastal čas přejít k husitské oikonomii. V této části se chci zaměřit na to, jak vypadá každodenní život v těchto dvou sborech CČSH. Je však důležité rozlišovat mezi řadovými členy a lidmi, kteří se nějak podílejí na chodu obce či přímo na jeho správě. Proto také nejprve pojednám o aktivitách, které jsou společné pro všechny členy a které jsou vlastně pro tyto členy především určeny (a také o věcech, které jsou s těmito aktivitami spojeny). Na této každodennosti jsou totiž nejlépe viditelné charakteristiky těchto sborů jakožto společenství. Jde totiž o společenství, která jsou poznamenána velkou „neochotou“ či „vlažností“ svých členů nějak se podílet na jejich chodu (zlínský místopředseda v rozhovoru hovořil o „vlažnosti“, kterou jejich církev dost trpí a která se projevuje tím, že jen minimum oficiálních členů se pravidelně účastní života náboženské obce). Avšak tato „neochota“ nakonec ústí k tomu, že ti, kteří se pravidelně účastní chodu sborů, se výrazně vymezují proti těmto neochotným a nakonec je nepovažují ani za „pravé věřící“ (slova vinohradského archiváře).

Proto je třeba do značné míry rozlišovat mezi každodenností těch, kteří se jen pasivně účastní chodu obce, a těch, díky kterým obec funguje. V každé obci je totiž zapotřebí lidí, kteří obec chápou jako „svou záležitost“ a kteří se z rozličných důvodů rozhodli o obec aktivně starat. Avšak stále pro velkou část pravidelných návštěvníků je jejich příslušnost ke sboru „aktualizována“ jen na jednu hodinu v neděli, kdy se slaví mše (a to někteří navštěvují bohoslužby ve velmi nepravidelných intervalech); dalších aktivit se účastní v obou sborech ne moc víc než deset lidí. Právě motiv „vlažnosti“ je něco, co se proplétá celou husitskou každodenní situací.

Jako druhý charakterový rys této církve je třeba předem zmínit to, že díky tomu, že jde o nejstarší církev v České republice, tak tomu do určité míry odpovídá i nastavení chodu obce. Starší lidé jsou přitom zvyklí na svým způsobem zaběhlý chod církve, a také tento zaběhlý chod vyžadují. Snad i tak velký počet lidí důchodového věku je důvodem určité „starobylosti“ či „prvorepublikového nánosu“, které jsou patrné například na liturgii a také na zpěvníku.

Dění ve sborech se pohybuje hlavně kolem pravidelných nedělních bohoslužeb, pak biblických hodin, a v případě Vinohrad i jednou měsíčně se po bohoslužbě koná tzv. posezení na faře. Nejprve tedy vyzvednu určité důležité prvky bohoslužeb a pak přejdu k tzv. biblickým hodinám, kde se naopak schází skutečně jen to „užší“ jádro sboru.

V této kapitole tak proberu určité příklady z každodenního fungování sborů, a to ty, kde se objevují rysy, které jsou důležité pro určení fungování obou společenství. Jde tak o určitou „individualizaci“ vůči vyšším správním celkům. Poté o osobní vztahy mezi členy sborů a jejich důležitost pro fungování celého společenství. Toto se dalo pozorovat na jakýchkoli „nepravidelnostech“ při chodu sboru a především na několika konfliktech, které vyvstaly v těchto sborech. Příklady tak mají sloužit pro založení jistých analytických termínů přímo v husitské skutečnosti, a proto bude popis těchto skutečností někdy trochu delší.

Tužby

Hlavní jádro dění je fakticky dáno celocírkevně. To tedy znamená, že základem je nedělní bohoslužba, která je v obou sborech v poměrně ranních hodinách (ve Zlíně v osm a na Vinohradech v devět hodin), přičemž ve Zlíně je mše v tomto čase již velmi dlouho (několik desítek let) a lidé jsou na ni tak zvyklí, že by změna byla do značné míry nepřijatelná. Což také lze chápat jako první doklad nahoře zmiňované „zaběhlosti“ pořádků v těchto sborech. Církev československá husitská je církev liturgická, takže je celý průběh bohoslužby dopředu daný. Ovšem existuje tu prostor pro určité malé úpravy, kde si každý duchovní zavádí určitá specifika podle sebe. Ve Zlíně je tak zavedeno (a nezáleží na tom, kdo zrovna slouží bohoslužbu), že je ozvláštněna část, která se nazývá Tužby a kde vlastně věřící prosí Boha za nejrůznější věci. Podle liturgie Karla Farského (která je také nejčastější a nakonec jsem ani jinou z jejich liturgií nezažil) se v této části postupně prosí za církev, sbor a svět. V popiskách k liturgii je také napsáno, že je posléze možné přidat i vlastní prosby. Tak ve Zlíně se rychle řeknou liturgické prosby, načež následuje poměrně dlouhá řada vlastních proseb. Tyto vlastní prosby se navíc trochu liší v případě, když mši slouží zdejší jáhenka (tj. předsedkyně rady starších), tedy když jsou přítomni jen členové sboru bez nějakého faráře či farářky zvenčí. Ale i v obvyklých případech se nejprve zmíní

všichni lidé, kteří slaví nějaké jubileum nebo jsou nemocní a za tyto lidi se prosí, přičemž seznam těchto lidí je vždy poměrně dlouhý. Poté se připojují další prosby týkající se aktuálních témat, jako třeba prosby za lidi, kteří byli postiženi povodněmi, když byly povodně, či prosby za novou vládu, když zrovna vznikala nová vláda. Tyto řekněme aktuální prosby, které pronášejí vždy členové z „užšího jádra“ (často členové rady starších), jsou jim vždy před začátkem mše rozdány jáhenkou, která požádá tyto lidi o přednesení té či oné prosby. Navíc, když slouží mši pouze zlínská jáhenka, vždy připojí sama prosbu za jejich sbor a prosí za neutěšenou situaci sboru, která je již nějakou dobou bez duchovního pastýře, a prosí tak za nového (a hlavně vlastního) faráře. Na Vinohradech prosby přednáší pouze farář a také občas pronese prosbu za nějakého člena sboru (který je třeba nemocný) a vyjádří se vždy k aktuálním tématům, ale jeho prosby mají spíše „existenciálnější“ ráz (například na jedné mši pronesl vinohradský farář prosby za „*pomoc o srdce, která hledají, za lidi, kteří ztratili smysl v činnosti, kterou dělají (jejich práci)*“⁶¹).

Na prosbách je tak patrný určitý náznak charakteru sboru či v případě Vinohrad charakteru toho, jakým způsobem jejich farář vede (duchovní) chod sboru. Ve Zlíně se prakticky soustředí přímo na jednotlivé lidi, dokonce, když má mít někdo v blízké době narozeniny a není zrovna pravidelný návštěvník, tak mu vedení obce zašle dopis s tím, že se bude na mši číst jeho jméno, a tito lidé potom často skutečně na mši přijdou (vedení zlínské obce toto chápe jako „evangelizační aktivitu“, tedy pomocí pozvání jubilantů na mši se snaží o jejich znovu uvedení mezi aktivní či alespoň pravidelné návštěvníky sboru). Vidíme tedy, že liturgická část zvaná Tužby má ve Zlíně jistý „evangelizační rozměr“ (evangelizační ale směrem dovnitř, tedy na vlastní nepřilíš aktivní členy). Na Vinohradech tento rozměr Tužbám nedali, ale také rychle přeskakují předepsané přímluvy přímo k vlastním prosbám.

Již na institutu Tužeb můžeme pozorovat, že se tu otvírá prostor pro vlastní potřeby daného sboru a tento prostor je hned využit. Toto se potvrzovalo v případech, kdy mši v obou sborech sloužil farář, který nebyl zdejší. Tehdy došlo k přednesení tužeb tak, jak jsou napsány v liturgii. Takto se tu utváří náběh k větší samostatnosti sborů v rámci husitské církve, což je možné dát do souvislosti s jistým odstupem k církevnímu správnímu

---

⁶¹ Citace z terénního deníku, Vinohrady, 3. 10. 2010

aparátu. Toto zároveň ukazuje i na vzrůstající sebevědomí ústředních postav sborů, což pravděpodobně pramení z vědomí jejich naprosté odpovědnosti a, dalo by se i říct, nepostradatelnosti pro chod sboru. Tato odpovědnost je ale možná jen díky demokratickému založení církve, které vůbec umožňuje jakoukoli míru odstupu od hierarchie. Navíc je důležité, že vlastní prosby se říkají skutečně jen tehdy, pokud jsou „sami mezi sebou“. Rýsuje se tak vědomí, kdo jsou „oni“ a kdo jsou „ti druzí“. To také napovídá, že jiná bude interní definice skupiny vzhledem k samotnému sboru a jiná k ostatním sborům.

Už tedy na Tužbách si lze povšimnout, že demokratičnost církve se projevuje větším vědomím odpovědnosti za vlastní sbor a také sebevědomím, které tvoří půdu pro chápání svého vlastního sboru jako „jiného“ vůči „ostatním“. Lze tak předpokládat, že vlastní sbor bude hrát naprosto ústřední úlohu ve správě.

„Vystoupení z obřadu“

Další věci, které jsem si na mších všiml, byly případy, kdy lidé jakoby „vystoupili“ z řádu bohoslužby a začali být velmi „civilní“. Myslím tím chvíle, kdy opadla veškerá obřadnost (která je bezpochyby nutná k důstojnému slavení bohoslužeb) a kdy se lidé začali chovat „přirozeně“. Toto se ovšem nedělo moc často. Někteří členové se sice baví mezi sebou přede mší,⁶² ale jinak proběhne obvykle celý obřad tak, jak to je určené, a poté se takřka okamžitě lidé rozcházejí domů. Ve Zlíně jsem zažil více spontánních přerušování řádu bohoslužby, a to obzvlášť na konci obřadu, kdy se čtou různá oznámení týkající se budoucích bohoslužeb či jiných akcí sboru nebo i církve a také se informuje o dění ve sboru. Tato oznámení se mohou stát příležitostí k určitým osobním sdělením. Tak jsem hned na první návštěvě zlínského sboru zažil okamžik, kdy za celou farnost přála jáhenka administrujícímu faráři k jeho narozeninám. Celou událost jsem si krátce do deníku zapsal takto: „*Na konci mše po ohláškách, které četla také [jáhenka],⁶³ blahopřála*

---

⁶² Což se děje spíše ve Zlíně, kdy po začátku bohoslužby již skoro nikdo nepřichází, a také sdílejí mnohem menší prostor, tak se mezi sebou určité hloučky lidí baví; na Vinohradech oproti tomu se přede mší baví jen skutečně to „nejušší jádro“, jinak někdy i většina lidí přijde na bohoslužbu pozdě.

⁶³ Jméno nahrazeno funkcí; stejně budu postupovat i u všech dalších takových případech

faráři k narozeninám (35?- polokulatiny). Byl to zajímavý moment – celá farnost jakoby vystoupila z řádu bohoslužby a chovala se poměrně vřele a normálně lidsky; farář poděkoval a řekl, že je mezi nimi přece rád, což se setkalo s pochvalným zasmáním.“⁶⁴ Ve Zlíně se těchto událostí, když lidé jakoby „vystoupili“ z obřadu, účastní poměrně vděčně celý sbor.

Na Vinohradech však moc nedochází k tomuto „vystoupení“ z řádu bohoslužby. Možná je to dáno tím, že ve Zlíně se na průběhu bohoslužby podílí vždy více lidí, kteří se střídají (vždy někdo přečte nějaké čtení z Bible, poté na konci přečte i oznámení), a tak je více příležitostí například k vzájemnému dorozumívání. Na Vinohradech je toto v kompetenci faráře, jen čtení čte nějaká pověřená osoba (nejčastěji předsedkyně či jiný člen rady starších). Na Vinohradech jsem tak zažil jen několik takových okamžiků a vždy byli pouze velmi krátké.

Právě tato „vystoupení z obřadu“ se mi zdají být důležitá, poněvadž ukazují na charakter těchto společenství. Toto „vystoupení“ totiž je možné jen v případě, že ostatní návštěvníci bohoslužby poznají, že k něčemu takovému došlo. To znamená, že je zapotřebí znát to, jak má obvykle vypadat bohoslužba bez jakýchkoli vybočení ze zaběhlého řádu. Avšak toto vybočení ukazuje na vůli k překonání formalismu, který vytváří liturgie a který je vlastně i podmínkou posvátnosti. Takto tedy od kněze je takové vystoupení i odvážný čin, jelikož riskuje, že poruší posvátnost celého obřadu. Rituál tady na chvíli přestává být rituálem a je kladen důraz na samotné společenství. Znamená to, že toto společenství dokáže mezi sebou normálně komunikovat a nakonec i být „lidské“. Toto přerušení však nemůže trvat dlouho nebo být příliš časté, protože by hrozilo úplné porušení posvátnosti rituálu. Proto si takové vystoupení z obřadu mohou spíše dovolit společnosti, které se vzájemně lépe znají a kde tedy takové porušení rituálu bude nejenom únosné, ale naopak vítané. Vítané proto, že jednotliví lidé nepřišli jenom na obřad, ale také „mezi lidi“, ke kterým cítí, že patří, a patří k nim rádi. Proto se toto vystoupení z obřadu děje častěji ve Zlíně, než na Vinohradech. Zlínské společenství totiž tím, že je menší, je i „semknutější“ a „domáctější“.

---

⁶⁴ Citace z terénního deníku, Zlín, 14. 3. 2010

Vystupování z řádu obřadu je tak zcela závislé na vztazích ve sboru, kdy „semknutější“ sbor si toto vystoupení může dovolit spíše, než sbor ne tolik „semknutý“. Tady se tak objevuje, jak důležité jsou osobní vztahy v rámci sboru, a jak tyto osobní vztahy ovlivňují chod sboru. Dobré osobní vztahy (tedy jistá „vřelost“ mezi lidmi) může být také důvodem, proč do sboru chodí lidé i kvůli samotnému sboru a ne pouze kvůli obřadu.

Podávání rukou

Takové vystoupení z obřadu může být i úmyslně zavedeno do liturgie (jelikož husitská liturgie přece umožňuje určité malé variace), přímo z toho důvodu, aby se posílila ona „semknutost“ společenství, tedy aby se posílil pocit sounáležitosti se samotným společenstvím, a tak aby lidé nechodili pouze „do kostela“ ale i „do společenství“. Toto se právě stalo na Vinohradech, kde tamější farář zavedl podávání rukou během bohoslužby. Podávání rukou spočívá v tom, že farář po liturgické části, kde přeje pokoj všem přítomným, vyzve členy sboru, aby si také mezi sebou popřáli pokoje, načež si lidé začnou podávat ruce s lidmi, kteří sedí kolem nich se slovy „Pokoj Tobě“. Někdy říkají i „Pokoj Vám“, pokud se úplně neznají, ale nesouvisí to nijak zvlášť s tím, zda dotyčnému tykají či vykají, spíše lidem, které si tak úplně nedokážou zařadit, řeknou „Pokoj Vám“, ostatním „Pokoj Tobě“, ale záleží samozřejmě na jednotlivcích. Někteří lidé dokonce se zvednou ze svého místa a obejdou většinu přítomných a s každým si podají ruku. Takto to dělá samozřejmě farář (který nakonec jinak stojí sám za oltářem) a také předsedkyně rady starších, ostatní si podají ruce spíše se svými sousedy, či případně i s lidmi v protější lavici. Podávání rukou mně vždy připadalo poměrně „srdečné“ (tímto termínem jsem ho také popsal v jednom z prvních zápisků, který jsem věnoval této části mše). Avšak celá záležitost s podáváním rukou působí na některé lidi trochu cize i přes tu dlouhou dobu, jakou se to tu již provozuje. Na prvním vinohradském posezení na faře po mši jsem také na toto téma stočil rozhovor a poptal se na to. Toto jsem si k tomu posléze zapsal:

„Pak jsem stočil debatu na další věc, která mě zajímala, a to je podávání rukou. Ve Zlíně se totiž nekonalo. Farář mně vysvětlil, že tento prvek zavedl na Vinohradech až on. Husitská liturgie to umožňuje, jelikož je poměrně volnější a existuje několik reformních

liturgií, které podávání rukou zahrnují. Ve Zlíně, stejně jako na Vinohradech, se užívá liturgie podle Karla Farského, kde podávání rukou není zahrnuto, ale [farář] to vkládá hned za pozdravení pokoje, které je umístěno podobně jako v katolické liturgii. Jedna starší farnice se hned svěřila s jejími postoji k tomuto zvyku – vyprávěla zážitek kdesi ze Želivu (?), kde se snad poprvé setkala s podáváním rukou a kde se na ni obrátila jedna sestra s tak přátelským a přívětivým výrazem, jaký ještě neviděla. Chvilí jí podržela ruku a řekla „Pokoj Vám“ – farnice řekla, že to pro ni byl tak silný zážitek, že jí začaly z očí stékat slzy. Pokud se však týče zvyku na Vinohradech, tak má několik výhrad – ačkoli kněz vybízí k podání rukou se sousedem, tak často se celý sál zvedne, chodí uličkou a podává si ruku se všemi svými známými, což působí trochu zmatečně – [farář] zahrál celou věc hezky do autu, když řekl, že vše záleží na povaze jednotlivce, někteří spíše stojí na svém místě a naopak jiný obejde celý kostel.“⁶⁵

Někteří lidé tento nový zvyk tedy přijali za svůj, ovšem u některých stále trochu naráží, třeba již z důvodu, že to trochu ruší slavnostnost obřadu. To také poukazuje na to, že jakási obřadnost je pro některé členy velmi důležitá a nemají moc rádi, pokud ji něco narušuje, takže jakékoli „vystoupení“ z této obřadnosti je vnímáno trochu s nelibostí. Rýsuje se tu tak základní rozštěpení, které je patrnější na Vinohradech, a to na ty, kteří chodí do kostela kvůli samotnému obřadu a na ty, kteří tam chodí spíše kvůli společenství. Toto rozštěpení je navíc podtrhnuto faktem vykání a tykání. Používání této formy zdvořilosti je podle Saville-Troike dimenzí mocenské sémantiky (*power semantics*) a napovídá o nerovnosti vztahů v rámci daného společenství.⁶⁶ Takto oslovení „Pokoj Vám“ naznačuje, že mezi lidmi existuje určitý odstup. Jistě tedy není náhodou, že lidé z úzkého jádra sboru používají spíše oslovení „Pokoj Tobě“ a to i vůči lidem, kterým normálně netykají. Z toho lze také usuzovat na větší „individualismus“ vinohradského sboru oproti určité „semknutosti“ zlínského sboru. Tento „individualismus“ se poměrně jasně ukázal ještě na jedné věci, a tím byl jeden konflikt, který na Vinohradech vznikl, a to problém s malými dětmi, které v kostele „zlobí“. Přičemž tato problematika poukazuje i na určitý „konflikt generací“.

---

⁶⁵ Citace z terénního deníku, Vinohrady, 11. 4. 2010

⁶⁶ Srv. SAVILLE-TROIKE Muriel – *The Ethnography of Communication*, Blackwell, Oxford 2003, s. 250

Spor o děti

Poprvé jsem zaregistroval tento konflikt při jedných závěrečných oznámeních na Vinohradech, kde farář říkal, že na nástěnku před sálem, kde mají bohoslužby, vyvěsil článek, který se jmenoval nějak ve smyslu „*Proč děti při mši zlobí*“. Farář také vybídl přítomné, aby se nebáli přednést své problémy přímo jemu nebo radě starších, kteří se toho ujmou. Předtím jsem na několika posezeních na faře zaslechl jen takovou zmínku, že děti dneska ani nezlobily, že to bylo dobré. Ovšem tento „konflikt“ mi vysvětlila až zdejší předsedkyně rady starších. Teprve v několika posledních letech se objevilo u nich ve sboru několik rodin s malými dětmi, takže někdy bylo na mši až deset „mrňat“. Tyto děti však zákonitě začaly trochu narušovat průběh obřadu, na co si někteří starší stěžovali, ale nikoli oficiálními cestami.

Následujícímu úryvku z rozhovoru předcházela otázka na vztahy mezi jednotlivými členy farnosti, na což mi předsedkyně odpověděla, že lidé se nijak moc nescházejí (mimo bohoslužebné aktivity), že jejich sbor je v tomto velmi individualistický. Já jsem se poté zeptal na to, co si myslí, že je důvodem takového individualismu. Na to mi předsedkyně odpověděla, že lidé se nakonec již vzájemně nijak zvlášť nepotřebují (jak tomu bylo například dřív) a důraz na individualismus je ve společnosti dost „šílený“ a pak pokračovala:

„Bohužel se to objevuje i v té církvi a to je právě to, když tam ty děti rušej, že nám lidi říkají, že prostě si přišli poslechnout boží slovo a nějaký dítě u toho řve a ne úplně chápou, že to dítě do té rodiny těch božích dětí patří, no. Jo tak ten individualismus zašel, myslím, už za hranici, která v té církvi by měla být, no, ale prostě je to... je to trend dneska v té společnosti, že každé kouká hlavně na sebe a bohužel i v té církvi je to teda trochu vidět, no.

J: Ohledně těch stížností na to... na malé děti, které ruší při těch bohoslužbách. Je to skutečně častá věc, nebo je to ojedinělé?

H: No... bylo to dramatický jednu chvíli, kdy se začala ta jedna holčička malinká... byla opravdu živá a ne... a ona vždycky, než ji [jméno členky] bafla a než s ní stačila utýct, tak to chvíli trvalo, protože ji tam honila (se smíchem) a nemůžete to dítě násilím držet na

klíně, to prostě bude řvát, že jo. No tak prostě některý dítě se dá udržet, některý ne. A tak... pak ta holčička trošku povyroستla a teď je těch dětí víc a někdy je klid a někdy... A... to se tematizovalo... Máme jednou za rok shromáždění náboženský obce a tam se o tom hodně mluvilo, jak by se to měla řešit a tam to jako... tyhle názory začaly zaznívat: Já si přijdu poslechnout boží slovo a oni mě rušej... a to je podle mě, to není úplně křesťanský, tohle, to jako by člověk měl brát tyhle pohledy, že to... Byla tam diskuze, jestli tam ti malý děti patří, že tomu nemůžou rozumět... Já... jedno z těch dětí, který hlídám, je necelej tříletej chlapeček a klidně s ním můžu diskutovat o tom, kdo je... on se mě ptal, kdo je... on je z katolický rodiny, táta s nima chodí do katolickýho kostela, takže tak nějak tematizoval, kdo je učedník... a jestli já jsem učedník a von je učedník a má namísto ukřižovaného Krista, má zakříženýho Krista (smích), ale může se s ním vo tom bavit a to dítě na svý myšlenkový úrovni tomu rozumí. A když v tom bude vyrůstat, tak s tím bude mít daleko míň problémů, než když s tím vyrůstat nebude, že jo. Když ho člověk nenutí, nesmí tam být násilí, samozřejmě. Takže to je můj názor, kterej není tady obecně přijímanej, no. Někteří ti lidi říkaj, že sem malý děti nepatřej, že se mají vodit děti do kostela třeba až vod šesti let, když z toho mají rozum, já si myslím, že ne... Ale tak jsme si to vyříkali, tak jsme dál přátelé, není zase takovej ten... ale bylo to zase dost drsný, no (se smíchem).⁶⁷

Tento „spor o děti“ dostatečně dobře ilustruje to, že pro některé lidi ze společenství je naprosto nejdůležitější obřad, a to i do té míry, že se velmi hlasitě ozvou, pokud je obřad narušován. Ovšem právě narušování obřadu malými dětmi je specifické v tom, že bez dětí by se tyto sbory nedokázaly již reprodukovat. Na dětech je totiž závislá jejich budoucnost, a pokud by bylo znemožněno, aby malé děti chodily na bohoslužby, tak by se mohlo lehce stát, že by jejich rodiče raději navštěvovali jinou církev, protože navštěvování jiného církevního společenství nebrání ani oficiální věrouka. CČSH se totiž nechápe jako jediná a pravá církev, ale jako církev, která má pouze podíl na ideální jediné a pravé církvi, a na této ideální církvi mají podíl i ostatní křesťanské církve.⁶⁸ Toto posouvá celý problém do jiné roviny. Teď tu stojí proti sobě čistě osobní zájem jednotlivého člena vůči zájmu celého

---

⁶⁷ Citace z rozhovoru, Vinohrady, 15. 6. 2010; pod označením „J“ se skrývají mé otázky a pod označením „H“ odpovědi husity, se kterým jsem zrovna vedl rozhovor

⁶⁸ Srv. *Základy víry církve československé husitské*, Ústřední rada církve československé husitské, Praha 1975, s. 13-28

společenství. Takže toto rozštěpení v rámci skupiny je tak silné, že někteří věřící jsou tak málo identifikováni se svým sborem, že jsou ochotni dávat přednost svému pohodlí před budoucností sboru, což je právě onen „individualismus“, na který si stěžovala vinohradská předsedkyně. Navíc tito jedinci se dokázali seskupit do většího celku, takže bylo skutečně zapotřebí, aby vedení sboru zasáhlo. Postoj těchto lidí (a jistě není náhodou, že si stěžovali především starší lidé, tedy lidé vyžadující určitou „zaběhlost“ pořádků) znamená také to, že nejsou ochotni se ztotožnit s potřebami svého sboru na úkor svých potřeb. Pak je ale velmi těžké tyto lidi označovat jako integrální členy společenství.

Ve Zlíně jsem podobné problémy nezaznamenal, i když tam mají na bohoslužbách dvě malé děti, které často kňourají a může to na někoho působit i rušivě, než zrovna příslušný rodič odejde s dítětem pryč. Ale je pravda, že tyto dvě děti jsou takřka výlučně jediné malé děti a nakonec i jejich rodiče jsou na většině bohoslužeb ti další nejmladší členové. Možná tak tady mnohem více dolehla starost o budoucnost sboru, jelikož starých členů je příliš mnoho a mladých jen poskrovnu, proto si snad i zlíňští uvědomují, že děti jsou jejich budoucnost. Ve sporu o děti se tak vinohradský sbor jeví jako poměrně volné společenství, kde část členů se ani o toto společenství příliš nezajímá. Dochází tak ke ztrátě smyslu společenství jako takového, které drží pohromadě pouze pravidelný nedělní rituál, kde i tak dochází jen malé procento těch, kteří se k tomuto sboru hlásí.

Vinohradský spor o děti dostatečně ilustruje to, že pokud je ve sboru narušena ona „semknutost“, tak může docházet k postupné problematizaci existence společenství, ze kterého může zbýt jen „odcizené společenství obřadu“, tedy společenství, které se samo o sebe nezajímá, a které spojuje jen a pouze společná účast na obřadu. Jenomže společná účast na obřadu nedokáže sama zaručit i další přežívání takto volného společenství. Vztahy mezi členy sboru (tedy ona „semknutost“, která ústí do „vřelosti“) jsou tak nezbytnou podmínkou pro zdárné fungování těchto sborů.

Zlínský spor

Ve Zlíně sice neměli žádný takový konflikt, co se dětí týče, ale před několika léty ve Zlíně propukl jiný a poměrně velký konflikt, který měl až překvapivé následky pro celý sbor. Poprvé jsem se o tomto konfliktu dozvěděl, když jsem položil zlínskému

místopředsedovi rady starších standardní otázku v rozhovoru, jakým způsobem řeší v radě starších konflikty, pokud tedy nějaké nastanou. Na to mi on odpověděl:

„Tak... měli jsme takový konflikt... právě před pár lety v souvislosti s úmrtím bratra [bývalého faráře], kdy vdova po něm... to nevím, jestli jste to už nějak... jestli se to k vám už doneslo... tak tehdy v radě starších ještě byla nějaká sestra [jméno], což byla finanční zpravodajka, ona byla dost... ehm citově vázaná na [bývalého faráře]... a těžce nesla, že zemřel... Á vlastně vdova po faráři [jméno bývalého faráře], tak ta... prostě ji neměla ráda... Prostě dvě staré baby se handrkovaly, no a to bylo takové dost nepříjemné, protože... se nemohly domluvit. Ta sestra [jméno] potom vlastně odešla z naší náboženské obce, ačkoli je ze Zlína, tak teďka dojíždí na bohoslužby někam jinam... Á bylo to takové nepříjemné, poznamenalo to vůbec celou náboženskou obec, pár lidí odešlo, vystoupilo z církve. A to se dost těžko řešilo, protože to vlastně v principu byl spor mezi dvěma ženskými, které... když si ženské vjedou do vlasů, tak to je dost těžké nějak řešit (se smíchem)... My jsme to samozřejmě řešili modlitebně a pokoušeli jsme se o různé smíry a podobně, ale prostě... vůbec to nešlo, protože to... Od té doby, co sestra odešla, tak je jako relativně klid (smích), takže jsme nemuseli nic... žádný problém řešit, ale to se může stát kdekoliv, v jakémkoli společenství...A no vlastně my jsme jako rada starších to... vlastně nevyřešili, snažili jsme se velice, ale nebylo to možné... takže... A to bylo vlastně, co já jsem v radě starších, což taky není dlouho, tak čtyry roky, tak to byl takový jediný, dost teda vážný, ale jediný našťestí... jediný takový konflikt, kterého jsem byl svědkem.“⁶⁹

Sice místopředseda rady starších hovořil o tom, že pár lidí vystoupilo z církve a o vážnosti tohoto konfliktu, ale vůbec mě nenapadlo, že by šlo o konflikt, který by mohl vážněji postihnout chod celého sboru. Pak jsem si ale přečetl zlínskou ročenku z té doby (tj. Zvěstník 2008), kde byl i článek zlínské předsedkyně rady starších, který se právě tohoto konfliktu týkal a který se jmenoval *Rada starších v roce 2007*. V tomto článku bylo také řečeno, že ještě nedávno byla rada starších velmi početná a plná pracovitých lidí, bývalo jich totiž deset, ale v současnosti je jich jen pět. Sice někteří umřeli a jiní odešli z rady starších ze zdravotních důvodů, ale přece jenom hlavním důvodem, proč je jich tak málo, jsou právě spory mezi některými lidmi (v článku nebyli tito lidé jmenováni). Zlínská

---

⁶⁹ Citace z rozhovoru, Zlín, 27. 10. 2010

rada starších se snažila spor nějak rozumně vyřešit, ale bezvýsledně. A tak mezi dalšími důsledky této situace, vedle již zmíněného poklesu členů rady starších, uvádí zlínská předsedkyně také to, že zlínská rada starších může mít nyní pošramocenou pověst u lidí, kteří očekávali, že se rada starších zastane jedné či druhé strany. Článek končil tím, že se zbylí členové rady starších snaží napravit škody a pracovat co nejlépe, jak se dá.⁷⁰

Tento zlínský spor zase přivádí na světlo bezmoc rady starších při takovýchto konfliktech a vlastně i jistou absenci její autority mezi členy. Jinak by přece tak v zásadě banální osobní spor nemohl mít takový dopad na chod a fungování sboru. Onen odstup mezi jednotlivými složkami, který je daný demokratičností a svobodou, se tedy projevuje i na úrovni sboru, tedy mezi vedením sboru jako celku a jednotlivými členy. Samozřejmě také tady se objevuje ona absence soudržnosti a sounáležitosti se sborem, ale mnohem důležitěji se opět ukazuje, jak jsou i ve Zlíně naprosto nezbytné dobré vztahy mezi jednotlivými členy. Nebo naopak, jak špatné vztahy mohou narušit fungování do té doby „semknutého“ společenství. Když jsou totiž vztahy porušeny (a stačí skutečně málo), tak se může stát, že celé prostředí sboru naráz pro některé lidi přestane být atraktivní. A to obzvlášť pro ty lidi, kterým na sboru záleží a kteří navštěvují sbor zčásti kvůli samotnému společenství a nikoli jen pro rituál.

Biblické hodiny

Druhá aktivita, která je společná pro všechny sbory v církvi (tedy pro ty, které jsou dostatečně živé, aby si to mohly dovolit), jsou tzv. biblické hodiny. Tyto se konají obvykle jednou za týden někdy ve večerních hodinách, aby tam mohli přijít i lidé, kteří končí v práci později (na Vinohradech mají biblické hodiny v pondělí v pět hodin, ve Zlíně ve středu v šest hodin). Ovšem ani toto opatření nepřineslo kýžený úspěch, jelikož biblické hodiny navštěvuje na Vinohradech tak od dvou lidí (v tomto případě se jedná o faráře a předsedkyni rady starších) až případně do deseti (alespoň podle faráře, ale hned k tomu dodal, že toto je údaj z dřívějších dob, teď již tolik lidí nechodí a obvykle je jich spíše

---

⁷⁰ VÁŇOVÁ, Radana - *Rada starších v roce 2007*, in *Zvěstník Církve československé husitské ve Zlíně*, 2008, s. 42-43

méně, tak do šesti). Jde většinou o starší lidi. Ve Zlíně chodí také kolem šesti lidí, z největší části se jedná o členy rady starších, navíc lidé navštěvují ve Zlíně biblické hodiny trochu pravidelněji a jsou také mladšího věku (tedy ve Zlíně je obvykle tak šest, sedm návštěvníků biblických hodin a jsou to takřka ti samí, na Vinohradech chodí celkově sice více lidí, ale jen málokdy je jich více než těch šest). Biblické hodiny jsou tak aktivitou, která spadá do „běžné“ každodennosti jen částečně. Sice je zamýšlena pro všechny členy sboru, ale fakticky ji navštěvuje jen to „užší jádro“ sboru.

Biblické hodiny jako takové mají vždy daný průběh a tento průběh je velmi obdobný v obou dvou sborech. Jednak doba před začátkem biblické hodiny slouží k nezávaznému hovoru jednotlivých návštěvníků hodiny a také třeba k vyřízení nějakých administrativních záležitostí (např. zaplacení poplatků či předání darů). Poté se obvykle přejde k vlastní biblické hodině. Na Vinohradech i ve Zlíně začínají vždy modlitbou a poté se přečte příslušná pasáž z Bible a ta se následně rozebere. Rozbor provádí farář a má ho připravený z nějaké odborné literatury. V průběhu hodiny se jednotliví účastníci ptají na některé obtížné pasáže či na otázky s nimi související, potom se může hovor odchýlit i poměrně daleko od probíraného tématu. Na závěr je zase modlitba.

Primárním smyslem biblických hodin je větší obeznámenost členů sboru s texty Bible, tedy můžeme říct jejich větší vzdělanost v otázkách víry. Biblická hodiny je tak pro faráře příležitostí ke vzdělání svých členů v rozličných polích věrouky, ať již třeba výkladu Písma či liturgie. Druhý význam těchto setkání je prohloubení vztahů v rámci sboru – mnozí farníci na tato setkání chodí rádi či prostě jen proto, že dlouho se již neúčastnili žádné jiné aktivity sboru, a tak je pro ně biblická hodina vítanou příležitostí toto napravit. Zažil jsem tak situaci, kdy na Vinohradech byla na biblické hodině jedna žena již v důchodovém věku, která měla určité starosti v rodině, se kterými se na této hodině svěřila, a říkala, že právě kvůli těmto starostem již několikrát nemohla přijít na bohoslužbu a ani na žádnou biblickou hodinu, a tak přišla právě tehdy, protože „potřebovala toto všechno ze sebe dostat“. Na biblických hodinách také panuje poměrně družná a přátelská atmosféra, jelikož jde více méně o pravidelné návštěvníky, a tak se všichni znají. Účastníci biblických hodin využívají tuto příležitost i k organizaci chodu sboru (jde především o členy rady starších, kteří ale jsou nakonec jedni z předních a nejčastějších návštěvníků

biblických hodin), tak si mezi sebou řeknou, co je potřeba udělat, kdo je nemocný (a koho je tak třeba navštívit) a komu je naopak lépe atp.

Na biblických hodinách se tak nejvíce vyjevuje to, že jde o účastníky z tzv. „užšího kruhu“ sboru. Díky tomu, že se všichni dobře znají a že je jich menší počet, tak celá záležitost může být komornější a nakonec i „rodinnější“. Biblické hodiny tak budují a utužují vztahy mezi jednotlivými členy, kteří se podílejí na chodu sboru. Biblické hodiny jsou také jednou z ústředních možností, jak tyto vztahy budovat, protože po mších moc prostoru není. Podobný účel má i vinohradské posezení na faře, které je jednou za dva týdny.

Biblické hodiny jsou tak jedinečnou příležitostí, jak pozorovat dění ve sboru mezi lidmi, kteří se chodu sboru účastní vskutku pravidelně a kteří se tedy mohou počítat mezi členy „užšího kruhu“. Vztahy mezi těmito lidmi se ukazují jako velmi přátelské a „vstřícné“ a v tomto smyslu i „funkční“. Proto není náhodou, že na biblických hodinách dochází i k určité organizaci chodu sboru, kde se využívá právě ochota návštěvníků těchto hodin. Takto jsem například zažil, jak zlínská předsedkyně rady starších na biblické hodině organizovala stěhování nějakého nábytku ze sboru, na což se jí hned nabídli dva mladí muži.

Shrnutí

Nyní tedy je možné shrnout základní charakter obou náboženských společenství. Jedním ze základních rysů je to, že jen málo lidí z celkového počtu členů je ochotno se nějak přímo podílet na chodu sboru, a to třeba pouhou pravidelnou účastí na mších či na biblických hodinách. Tyto sbory se dlouhodobě potýkají s nízkou mírou participace na svých aktivitách a jsou si toho dobře vědomi. Navíc se jako církve neustále zmenšují a také nemají příliš konvertitů či malých dětí, kteří by přijali křest. Tyto sbory tedy čelí situaci, kdy se jejich přestárlá členská základna neustále snižuje, jelikož lidé prostě umírají, ale příliš mnoho jich nepřibývá. Za dobu svého výzkumu jsem ve Zlíně zažil jen jeden křest, a to malého dítěte místopředsedy rady starších a finanční zpravodajky (navíc šlo o první křest po velmi dlouhé době). Na Vinohradech žádný. Také určitá část z těch lidí, co chodí na bohoslužby, tam chodí především kvůli samotnému obřadu, společenství jako takové je

pro ně vedlejší. Na sborech je patrné i to, kdy jsou pouze sami mezi sebou a kdy je několik sborů dohromady či je přítomen pouze cizí duchovní. Rýsuje se tu hned několik rozlišení: Na ty, kteří vůbec navštěvují nějaké akce sboru a na ty, kteří jsou jen vedeni v registraci. Pak na ty, kteří navštěvují aktivity sboru nikoli jen kvůli (nadpřirozenému) charakteru těchto aktivit, ale i kvůli samotnému společenství. Poté na vlastní sbor a na církvev jako takovou (tedy na ostatní sbory a hierarchii). Přičemž těch lidí, co se o sbor aktivně zajímají, je nejmenší množství, ale na druhou stranu je na ně zaměřena většina vedlejších aktivit. Tito lidé totiž tvoří jádro každého sboru a bez nich by sbor nemohl fungovat. Pak je tu větší množství těch, kteří sice do kostela chodí, ale o sbor jako takový se příliš nezajímají. A nakonec ti, kteří vůbec do kostela nechodí, kterých je nejvíce.

Proto je třeba se ptát, kde jsou hranice skupiny a podle čeho jsou vytvářeny. Aktivní věřící z „užšího jádra“ se totiž často vyjadřují o velmi nepravidelných návštěvních bohoslužeb v tom smyslu, že nejde o „skutečné“ věřící. Otázkou tedy je, jak se pozná „skutečný“ věřící. Jako odpověď by se samozřejmě nejprve nabízela například „pravost víry“, tedy patřičná konfesní příslušnost podpořená aktivním zájmem o sbor, který by se projevoval pravidelnou účastí. Ovšem jedna skutečnost ve Zlíně tento názor podstatně upravuje. Ve Zlíně totiž je pravidelným účastníkem bohoslužeb i manžel zdejší předsedkyně rady starších, který je však římskokatolického vyznání. Takto na jedné z posledních mší ve Zlíně, kterou jsem navštívil, četl manžel jáhenky i všechna liturgická čtení (kterých se obvykle ujímá některý z členů rady starších). V deníku jsem si k tomu poznamenal: *„Úplně na závěr oznamů vysvětlila jáhenka, proč tedy její manžel četl ty liturgické texty – má totiž dnes narozeniny a také u vchodu bude nachystána bonboniéra. Její manžel jen tak s úsměvem zahuhlal, co mi to děláš. Okamžitě po mši se zvedli lidé a gratulovali mu k narozeninám.“*⁷¹ Této gratulace se skutečně účastnilo snad veškeré osazenstvo sboru a postupně chodili k manželovi jáhenky a každý mu podal ruku a řekl nějaké blahopřání.

Zlínský sbor se tak ke katolickému manželovi jáhenky chová jako k jednomu z nich. Manžel jáhenky se také účastní většiny aktivit sboru a dokud jsem se z rozhovorů nedověděl, že není husitského vyznání, tak by mě ani nenapadlo o tom pochybovat. Toto

---

⁷¹ Citace z terénního deníku, Zlín, 21. 11. 2010

tedy znamená, že husitskému společenství nečiní problém mezi sebe přijmout někoho z jiné konfese. Proto je tedy zapotřebí hledat nějaký jiný jednotící prvek, kterým se definují členové jako „skuteční“ členové. Jelikož míra víry je neporovnatelná (a hlavně pro ostatní neviditelná), tak se nabízí, že tím jednotícím prvkem je právě pravidelná účast na aktivitách, která je podmínkou vybudování vztahů a tím i zařazení do společenství. Takto je tedy základní identita společenství definována čistě smyslově (tj. tím, že jsou vnímáni jako členové sboru, i když je někteří ani nemusejí znát jménem), což je způsobeno charakterem scházení se sboru. Tedy ti, kteří pravidelně chodí do společenství (a ani nemusí tam chodit kvůli tomuto společenství) jsou bráni jako právoplatní členi společenství. Ti, kteří jsou hlouběji v síti vztahů, tj. ti, kteří se dostatečně angažují, jsou pak členy „užšího jádra“, které se stará o sbor „jako o vlastní“. A pokud jde o celou církev, tak tady jde spíše o společenství typu společenství představy (*imagined community*) v Andersonově smyslu slova,⁷² jelikož mají představu i o jiných husitech v jiných sborech, ale všechny je znát nemohou (a tito „jiní“ husité jsou v rámci domácího sboru vnímáni jako vnější).

To tedy znamená, že v CČSH hrají hlavní roli sbory, a to právě díky důrazu na demokratičnost, která je umožněna tím, že jde o presbyterní církev s episkopálními prvky. Toto uspořádání totiž poskytuje určitou míru odpovědnosti, která plyne z částečné samosprávy. A projevuje se to tím, že jednotlivý sbor se nebojí „ozvlášťňovat“ řád bohoslužby vlastními cestami. Ovšem tato „ozvlášťnění“ nejsou v celkovém řádu bohoslužby příliš časté, což je důsledek liturgičnosti církve (a částečně i zachovaných episkopálních prvků, které zaručují jistou kontinuitu, a také omezují dosah samosprávy). Husitská každodennost je tak výsledkem ideologického založení této církve, které kombinuje „volné“ a „dané“ prvky.

Navíc se vztahy mezi jednotlivými členy projevily jako naprosto nezbytné pro fungování společenství jakožto společenství. Proto také ti členové, kteří mezi sebou mají nejlepší vztahy, jsou členy „užšího jádra“, kolem kterého se „točí“ celé dění sboru. Tyto vztahy jsou však často jen křehké, a proto se o ně musí „pečovat“. K „pěči“ o vztahy slouží

---

⁷² Srv. ANDERSON, Benedikt - *Představy společenství: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*, Karolinum, Praha 2008

právě společné aktivity sboru, mezi které by se daly zařadit i tzv. evangelizační aktivity, o nichž bude řeč v příští kapitole.

3.2. Evangelizační aktivity

V minulé kapitole jsem pojednával o charakteristických prvcích těchto dvou husitských společenství, které jsou nakonec poznamenané příliš velkým stářím a nezájmem ze strany svých členů, což se projevuje tím, že neustále jejich členstva ubývá. Tato kapitola bude pojednávat o tom, jakým způsobem se správa sboru pokouší s touto situací vypořádat, tedy o tom, jaké evangelizační aktivity sbory vyvíjejí.

Obecně se dá říct, že celá církev se snaží přilákat nové věřící pomocí pořádání různých kulturních aktivit (koncerty, výstavy, přednášky) nebo pietních shromáždění, které mají často národní apel (například výročí konce Druhé světové války apod.). Avšak tyto akce se střetávají celocírkevně jen s pramalým zájmem od lidí mimo církev, což husitské sbory nejčastěji vysvětlují velkou konkurencí v těchto oblastech (a to zvláště ve městech). Takto například na stránkách týdeníku CČSH, Český zápas, se rozhořela diskuze, zda úplně od těchto evangelizačních aktivit neopustit. Jeden ze členů církve tak navrhoval *„především oslovovat lidi na úrovni jednotlivců, navazovat osobní vztahy. Uskutečňovat ve svých svěřených náboženských obcích duchovně smysluplné aktivity. Koncerty, výstavy ani pietní shromáždění nikoho neoslovují. Kdyby ano, nebyli bychom dnes v krizi.“*⁷³ Vyjádřil tak skepsi a rozčarování, které zažívá mnoho věřících při pohledu na to, jak jejich pokusy oživit a rozšířit sbor ztroskotávají. Proto se také přiklání k tomu, aby se spíše osobně věnovali lidem. Ovšem tento návrh má v kontextu husitské církve jednu obtíž, a to právě onu jen malou ochotu jednotlivých věřících k osobní angažovanosti. Další člen církve reagoval na tento článek tak, že se vymezil vůči „nefunkčnosti“ tradičních evangelizačních aktivit a podotkl, že sice je pravda, že ani v jejich sboru se tyto aktivity neseťkaly s úspěchem směrem k lidem, kteří nepatří do jejich sboru, ale podařilo se, že právě díky těmto aktivitám se pár „kartotékových“ členů rozpomnělo na své členství a začalo opět navštěvovat sbor. Také tyto evangelizační aktivity vylepšují obraz církve u veřejnosti a napomáhají ekumenickým snahám.⁷⁴ Evangelizační aktivity takto mají poněkud

---

⁷³ TOMAN, Aleš - *Kam kráčí Církev československá husitská. K článku bratra Pavla Hýbla, in Český zápas 11 (2010), s. 3*

⁷⁴ KUBÍN, Stanislav - *Reakce na článek Aleše Tomana - jeho "připodotknutí" k tématu nastolenému Pavlem Hýblem, in Český zápas 18 (2010), s. 3*

překvapivý smysl, jelikož fungují nikoli jako „exo-evangelizace“ ale jako „endo-evangelizace“. Můžou se tedy setkat s kladným přijetím u oněch „spících“ členů, kteří se již příliš k církvi nehlásí. Hledání smyslu evangelizačních aktivit je tak záležitostí celé církve a většina sborů má velmi podobné strategie (tj. koncerty, výstavy, přednášky, které by mohly přilákat více lidí) a nakonec i velmi podobné výsledky (jen velmi malý ohlas). Nejinak je tomu i u zlínského a vinohradského sboru.

Ještě než přejdu k aktivitám u zlínského a vinohradského sboru, je třeba říct, že sice tato společenství pociťují své vymírání (tedy neustále zmenšování svých sborů) jako určitý problém, ale nikoli jako problém, který by museli začít okamžitě řešit a na jehož vyřešení spočívá jejich existence vůbec. Tyto aktivity sice pořádají, ale hlavně proto, že jde o další společné akce sboru, které představují příležitost, kde se lidé mohou setkat a třeba i prohloubit vztahy mezi sebou. Samozřejmě i tyto akce navštěvuje poměrně málo lidí, ale obvykle o něco víc než bohoslužby (ve Zlíně je jich něco přes dvacet; na Vinohradech jich přijde třeba patnáct ale i padesát, průměr se může pohybovat kolem třiceti lidí; záleží na charakteru akce). Vymírání církve a svých sborů nechápou jako situaci, jejíž zlepšení je čistě v jejich moci, ale jelikož je nakonec řeč o náboženských společenstvích, tak jde o záležitost víry. Je tudíž podle nich zapotřebí nechat nějaký prostor Bohu, v němž by mohl působit (slova vinohradské předsedkyně rady starších). A přitom nejde o nějaký defétismus či nicnedělání. Hlavní zásadu mohou dobře vystihnout slova administrujícího faráře ve Zlíně, který říká: „*Přičiň se a Pán Bůh ti požehná,*“⁷⁵ přičemž hned dodal, že mu právě u některých lidí chybí to přičinění, že někde jako by čekali, že se to udělá samo. Jde tak nakonec o víru, že jejich církve odpovídá nějak náležitě na otázky doby a že je i církví boží, protože kdyby tomu tak nebylo, tak by veškeré jejich snažení přece pozbylo smyslu, ale o toto „boží požehnání“ je třeba nějakým způsobem pečovat a nikoli pasivně čekat na boží pomoc. Tady se tyto dva sbory projevují jako opravdové náboženské komunity, které jsou určovány vírou.

Na Vinohradech, podle slov předsedkyně, zkoušeli „*všechno možný z té misijní činnosti*“⁷⁶, ale vždy bez valného výsledku. Například v minulých letech pořádali jednou za

---

⁷⁵ Citace z rozhovoru, Zlín, 28. 7. 2010

⁷⁶ Citace z rozhovoru, Vinohrady, 15. 6. 2010

měsíc v pondělí přednáškový večer, kde byly zvány osobnosti z vědy i kultury, ale jelikož účast na těchto přednáškách byla tak malá, že se až styděli, tak toho radši nechali („protože když člověk pozve někoho, kdo je relativně známej, a přijde třeba pět lidí, tak potom... jako toho necháte“⁷⁷). Vinohradská předsedkyně také vyjádřila názor, že nakonec ani tyto „evangelizační aktivity“ nemají požadovaný „evangelizační dopad“, jelikož lidi třeba i přijdou se podívat do kostela, ale samotné aktivity nejsou „to médium“, které by je vybídlo, aby pak přišli i z duchovních důvodů. Také zdejší farář říkal, že pro něj sice není problém něco zorganizovat, ale pak by potřeboval, aby na takovou akci přišlo alespoň padesát lidí, aby zaplnili kostel, což se obvykle nestane. Proto je pro ně hlavní osobní příklad jednotlivých věřících, který jako jediný má skutečně přímý evangelizační dopad (také vinohradská předsedkyně rady starších: „Je to spíš osobní příklad lidí, který ve svém okolí působěj, takže se třeba ti lidi začnou ptát a přijdou se pak podívat.“⁷⁸).

„Klasické evangelizační aktivity“ jsou obecně sdílený koncept v husitské církvi, kde se tak nějak předpokládá, že se tyto akce budou pořádat (a tím se ukáže živoucnost sboru na veřejnosti a i mezi jinými sbory), ale také spousta lidí tyto akce chápe jako aktivity především pro ty „zvenku“, což je částečně důvod, proč někteří lidé tyto aktivity nenavštěvují. A čím klasičtější „evangelizační aktivita“, tím méně lidí ze sboru přijde, což bylo častým případem koncertů na Vinohradech (které navštívilo třeba patnáct lidí ze sboru). Avšak když je nějaká aktivita uspořádána již předem a hlavně pro věřící sboru, tak přijde mnohem větší počet lidí. Toto se potvrdilo na Zlíně i na Vinohradech. Na Vinohradech například při slavnostní bohoslužbě u výročí konce Druhé světové války byl kostel skoro zaplněn (sice vinohradských tam bylo podle odhadů faráře asi padesát, ale i to je skoro až dvojnásobný počet lidí, než je na obvyklé nedělní bohoslužbě). Ve Zlíně takto uspořádali třeba výstavu obrazů, jejíž vernisáž navštívilo kolem padesáti lidí. Organizace se z velké části ujal zdejší místopředseda rady starších (který organizuje i řadu dalších akcí jejich sboru a také zařizuje sepsání ročenky, která se jmenuje Zvěstník), který také v rozhovoru zmiňoval, že tyto akce chápe především jako možnost zviditelnění sboru (inzerují je v regionálních časopisech), ale pak dodal, podobně jako předsedkyně na

---

⁷⁷ Citace z rozhovoru, tamtéž

⁷⁸ Citace z rozhovoru, tamtéž

Vinohradech, že to hlavní je přece jenom „*svědectví vlastního života*“⁷⁹ Oba sbory se tak snaží pořádat aktivity, ale tyto aktivity nejsou obvykle zamýšleny jako primárně „evangelizační“, ale zaměřují se na vlastní sbor, možné zviditelnění sborů je až vedlejší. Tyto „evangelizační aktivity“ tak mohou vytvářet příležitost, pokud tedy se podaří, aby tam někdo zvenčí skutečně přišel, právě k tomu osobnímu příkladu. S tím se pojí také to, že většina členů obou sborů se k ostatním (mezi sebou, ale i k cizím lidem) na akcích pořádanými sborem (tzn. i na bohoslužbách) chová velmi mile a přátelsky, jde o onu „všeobecnou vstřícnost“, která byla již několikrát zmíněna. Tato „vstřícnost“ není však strojená.

Jistě není liché spojit tento všeobecně vstřícný postoj s křesťanským pojetím lásky k bližnímu („*Budeš milovat svého bližního jako sebe samého*“⁸⁰). A úkolem každé křesťanské církve je podle jednoho z předních teologů CČSH Aloise Spisara, „*hlásat a uskutečňovat Ježíšovo učení království božího ve všech složkách celé lidské společnosti všech dob a všech národů.*“⁸¹ A křesťanská láska k tomuto učení nevyhnutelně patří. To tedy znamená, že „vstřícnost“ je typicky křesťanskou kvalitou, a tak je samozřejmé, že se projevuje právě u křesťanských sborů. A projevuje se proto, že se projevovat musí, jelikož jde o evangelijní „imperativ lásky“, který musí být dodržován, jestli se společenství chce označovat jako křesťanské. To si ale také dobře uvědomují jednotliví husité a dostávají se tak do pozice, kdy je vstřícnost od nich „očekávána“, jelikož právě na ní se ukazuje křesťanský charakter jejich společenství. Proto je také jistá míra této „všeobecné vstřícnosti“ všudypřítomná. A je to taky tento styl jednání k ostatním, který může přitáhnout pozornost lidí „zvenčí“, což se také děje.

Například zlínský místopředseda mi říkal, že se stal věřícím až v dospělosti. Pak hledal jistou dobu společenství, kde by mohl patřit. Takto obešel spoustu zlínských církví, až přišel na bohoslužbu k husitům. A právě tato „vstřícnost“ byla jedním z hlavních impulzů, proč se rozhodl pro tento sbor. Podobně v obou sborech hovořily obě

---

⁷⁹ Citace z rozhovoru, tamtéž

⁸⁰ Mt 22, 39

⁸¹ SPISAR, Alois - *Úvod do věrouky v duchu církve československé*, Ústřední rada církve československé, Praha 1939, s. 215

předsedkyně o lidech, kteří jednou přišli na bohoslužbu, ale pak se jim v tomto prostředí zalíbilo, a tak začali chodit pravidelně (někteří třeba byli i pokřtěni v této církvi). Toto je také jeden ze zdrojů k jejich mírnému optimismu ohledně budoucnosti sborů (a církve vůbec). Takto se ona „vstřícnost“ ukazuje jako nejlepší prostředek k získání nových věřících. Potom vlastní evangelizační aktivity jsou pouhým prostředkem, který tuto „vstřícnost“ „nese“ a kde se může ukázat, tedy kde se můžou předvést jako skutečné křesťanské společenství. Toto se však v obou sborech daří jen částečně. „Vstřícnost“ a ochotu nelze upřít „užšímu jádru“, ale těch je přece jen málo. Případného zájemce o jejich sbor by právě mohlo odradit množství starších (a lhostejných) členů, kterým oba sbory disponují. To znamená, že sice se oběma sborům daří vytvářet „vstřícné prostředí“, které je identifikuje jako křesťanské společenství, ale zároveň tato jejich reprezentace je „pokažena“ tím, že mohou být vnímáni zároveň jako společenství převážně starších (a lhostejných) lidí. Toto může být také důvodem, proč tyto sbory nemají příliš mnoho mladých členů, což je obzvlášť problém, který trápí Zlín.

Ve Zlíně sice kdysi navštěvovalo bohoslužby více mladých lidí, dokonce se dalo hovořit i o skupině mládeže. A slova zdejší předsedkyně potvrzují, že stáří společenství může být tou hlavní překážkou, proč se nedaří vybudovat mládež: *„Docela přeju takovým těm mládežovým akcím. Ve Zlíně před časem byla skupina mládeže docela aktivní... Já jsem tehdy byla takovou vedoucí, nebo takovou jakousi... jak bych to řekla, byla jsem o generaci starší, že, takže jsem byla spíš takovým dohledem nad nimi, ale tak trochu jsem je usměrňovala, dávala jsem jim nějaké rady nebo inspirace, ale oni si hlavně už potom sami organizovali některé ty akce, bylo to docela nadějně, ale oni se během několika let rozprchlí na různé školy vysoké, do jiných měst a... někteří se povdávali, poženili, odstěhovali, takže v současnosti tady ta mládež nefunguje. Máme... povědomí o některých těch mladých ojedinelých a občas je na něco pozveme a občas taky přijdou na bohoslužby, ale nedivím se, že když tam přijde ten mladý, třeba šestnácti, sedmnáctiletý a je tam sám, takže ho to tam tak netáhne, jako kdyby už tam byla skupinka, ale... pořád se toho nevzdávám, říkám si, že třeba se zadaří v budoucnosti (se smíchem), až tady bude stálý*

*farář a bude třeba věkově těm mladým blízký, takže kolem něj se třeba taková skupinka znovu vytvoří.*⁸²

Lákavé prostředí sboru neznamenaá tedy jen dobré vztahy mezi věřícími, ale i celkové působení navenek. Proto mladší ročníky nejsou příliš přitahovány do zlínského sboru, kde skoro chybí střední generace (a o mladší ani nemluvě). Toto je však věc, se kterou nedovedou zlíňští nic udělat, a proto delegují tuto snahu do budoucna na nového faráře, který by měl přijít. S tímto se pojí další věc, kterou je potřeba říct – bez vlastního faráře se organizují jakékoli aktivity jen velmi obtížně, jelikož správci sboru jsou převážně zaměstnaní lidé. Ve Zlíně tak za dobu, kdy jsem dělal výzkum, uspořádali onu jednu vernisáž výstavy, která pak byla vystavena v místním evangelickém kostele, a také pár přednášek.

Vinohrady díky tomu, že mají několik mladších členů a také členů ze střední generace, tak si můžou dovolit pořádat aktivity, které by se ve Zlíně jen těžce domlouvaly. Na Vinohradech tak zorganizovali několik výletů, které se setkaly s poměrně velkým ohlasem, obzvláště proto, že šlo o aktivitu primárně zaměřenou na mladší ročníky. Tuto akci také navrhl jeden z tamějších mladých. Tedy i na Vinohradech se dokážou chopit iniciativy jiní než přímo farář či ústřední postavy rady starších.

„Evangelizační aktivity“ jsou tedy obecně v CCŠH chápány jako něco, co by se mělo konat za účelem přitáhnout pozornosti a nových členů, jenomže „směrem ven“ fungují jen minimálně. Ovšem oba tyto sbory pořádají aktivity, které tedy spadají do obecné husitské kategorie „evangelizační“, ale často tyto aktivity zaměřují především „směrem dovnitř“. Posilují se tak vztahy mezi členy komunity a sekundárně i obraz společenství navenek. Takto je jistý evangelizační rozměr zachován – pomocí pořádání takovýchto aktivit se dává okolí na vědomí, že tento sbor je stále živý a podnikavý. Evangelizační aktivity jsou tak určitou sebe prezentací, která ale primárně slouží soukromým účelům sboru. Avšak tím, že se zlepšují a prohlubují vztahy mezi jednotlivými věřícími, tak se také stává viditelnější ona „všeobecná vstřícnost“, díky které se mohou stát atraktivní i pro ne-členy (tedy za předpokladu, že společenství se nevyznačuje objektivními charakteristikami, které takové případné zájemce odradí).

---

⁸² Citace z rozhovoru, Zlín, 21. 9. 2010

Objevují se tu už první charakteristiky husitské správy. Právě proto, že jde o náboženské společenství, tak husitské sbory přistupují k evangelizačním aktivitám z pozice víry. Na jednu stranu tak spoléhají na Boha, že „jejich aktivitám požehná“, ale navíc se i snaží velmi konkrétně naplňovat ono evangelijní přikázání lásky, na kterém je i do značné míry postavena definice společenství, jelikož s touto „vřelostí“ se člověk setká vůbec nejdříve, když k nim poprvé zavítá. A za touto „vřelostí“ se nemusí skrývat nějaká vypočítavost, jelikož jde skutečně o jeden z ústředních prvků evangelijního učení, které vlastně musí zachovávat, aby se sami vůbec mohli chápat jako křesťanské společenství. Proto jsou tak důležité osobní vztahy mezi jednotlivými věřícími a proto se o tyto vztahy tak pečuje (viz příklad zlínského konfliktu z předchozí kapitoly). Tato „péče“ o vztahy však náleží především duchovním těchto sborů, kteří jsou tématem následující kapitoly.

3.3. Správci sboru

O tom, zda sbor funguje, či nefunguje, rozhoduje to, jací jsou jeho správci. Přičemž rada starších může být sebelepší, ale bez vlastního faráře je přinejmenším poloviční. Proto by se stav zlínského sboru dal označit jako stav „čekání na faráře“. Farář je naprosto ústřední postava každého sboru a na něm ve skutečnosti záleží, jak se bude daný sbor rozvíjet. Zlínský místopředseda tak označil jejich sbor přímo jako „paralyzovaný“. Administrující farář má spoustu práce ve své farnosti, do Zlína dojíždí jen jednou za čas na mši (obvykle jednou za tři týdny) a také jednou týdně na biblické hodiny (biblické hodiny jsou ale pouze ideálně jednou týdně, často totiž odpadají a přes svátky a prázdniny nejsou obvykle vůbec), jinak pouze občas stihne navštívit nějaké staré členy či nemocné, ale to je všechno.

Zlínská rada starších se snaží co nejvíc věcí zastat sama, takže například vždy v úředních hodinách sedí někdo z nich na faře, kdyby například někdo telefonoval, ale na nějakou pastorační práci nemají čas a nakonec ani vzdělání (snad kromě místní předsedkyně rady starších, která má zároveň jáhenské svěcení a která se tak snaží spoustu věcí zastat). Proto je činnost rady starších vyloženě udržovací, ale vyvíjejí spoustu snahy o získání nového faráře. Dokonce tyto snahy jsou až tak usilovné, že je místní předsedkyně rady starších označila trochu nadneseně jako „partyzánské“.

Když jsem se zeptal zlínské předsedkyně rady starších, co konkrétně podnikají kvůli získání vlastního faráře, tak odpověděla takto: *„No, je to záležitost, která je v kompetenci především biskupa. Biskup má za úkol starat se o to, aby byly náboženské obce obsazeny duchovními. On ty duchovní jaksi vyhledává (zazní zapípání mobilu)... to nic, to byla jenom esemeska... a po domluvě s věřícími z těch obcí, případně s radami starších, potom... dělá nějaké kroky, ale ta situace... není ojedinělá... jenom... není to jenom ve Zlíně, ale v brněnské diecézi je několik obcí neobsazených. Takže ten biskup má dost starostí s tím obsazením, takže jsme začali být takoví aktivnější... Vypadalo by to jako, že děláme nějaké takové akce trošku partyzánské (smích), že jsme například dali inzerát do Českého zápasu... Hledáme faráře pro Zlín... trošku jsme potom byli za to i zkritizováni, proč to píšeme, proč to nenecháme na biskupovi, ale my jsme mu tím chtěli usnadnit práci, že vlastně... ehm už jsme oslovili řadu duchovních nebo i studentů, kteří třeba směřují*

k té... dráze duchovního, tedy když říkám oslovili, tak tím myslím členy rady starších... ehm bratr [místopředseda rady starších] má o tom přesnější evidenci než já, protože on byl takovým hlavním, kdo s těmi lidmi jednal a... nelenil a jel třeba do Prahy a navštívil toho dotyčného studenta a podobně... Zatím to ztroskotalo buďto na tom, že... si to rozmyslel ten dotázaný a... ehm a buďto chce sloužit v jiné náboženské obci, anebo zatím ještě není tak úplně si jistý tím, že... ehm že se dá na dráhu duchovního. V jednom případě je to třeba mladá žena, která si na to netroufá, připadá jí to příliš zodpovědné. Nebo to ztroskotalo dost často na tom, že... ten farář má početnou rodinu. To třeba nedávno tady byl se podívat farář [jméno faráře] i se svou manželkou... Líbilo se jim tady, našli jsme takový i docela hezký vztah k sobě vzájemně, ale když viděli, jak malá je fara, tak hned začali uvažovat prakticky, mají čtyři děti... to prostě nepřípadlo v úvahu... takže... takhle to nešlo. Také někteří z těch... zájemců případných jsou vázáni někde jinde a je potřeba, aby se napřed našel v té jiné obci za ně nějaký nástupce, než přejdou k nám. To je takové ožehavé téma, já nechci mluvit konkrétně, protože... bychom mohli být nařčeni z toho, že přetahujeme duchovní, rozumíte mi, odněkud odlákáme duchovního a oni tím pádem zůstanou na holičkách, takže některá ta jednání jsou zatím takovým jako... ehm mapováním situace, jestli by ten dotyčný třeba nechtěl do Zlína a jestli si za sebe hledá nástupce.“⁸³

Zástupci zlínského sboru se tedy nebojí trochu obejít standardní postupy, které nakonec jsou, jak si také uvědomují, poněkud zdlouhavé (a nemusejí vést k žádaným výsledkům), a tak velmi aktivně hledají svého vlastního faráře, a to přes jejich církevní tisk, přímým kontaktem se studenty HTF UK, kteří uvažují o duchovenské dráze, či přímo s již vysvěcenými faráři, kteří působí někde jinde. Zlínští se opakovaně projevují jako ti, kteří vystupují velmi aktivně, a to klidně i za cenu toho, že některé postupy jim budou vytknuty nadřízenými orgány. To také odhaluje, že zlínským je mnohem bližší místní organizace sboru, než celá církevní struktura. Jde tedy o „zlínské husity“ a nikoli o „husity ve Zlíně,“ takže některá rozhodnutí jsou dělána takřka v protikladu k církevní hierarchii. To je umožněno častým kritickým postojem k celkovému uspořádání církve. Organizace církve je totiž stejná, jako v době, když ještě šlo o milionovou církev, a hierarchie

---

⁸³ Citace z rozhovoru, Zlín, 21. 9. 2010

reformuje církev jen velmi pomalu a neochotně, takže církev působí zastarale. Také někteří lidé si stěžují na to, že jsou do funkcí stále dokola voleni ti samí funkcionáři, a to i ti, kteří si zadali s minulým režimem.⁸⁴ Toto všechno je jedním z důvodů, proč identifikace s vyššími správními úřady není úplná. Dalším důvodem je opět demokratičnost této církve. Správci jsou zvyklí o podstatných věcech rozhodovat sami, jejich rozhodnutí sice podléhají schválení z vyšších míst, ale to nic nemění na tom, že jde o jejich vlastní rozhodnutí. Toto posiluje vědomí důležitosti a odpovědnosti. Proto není překvapující, že zlínská rada starších vzala záležitost sboru do vlastních rukou a přestala se spoléhat na pomoc „shora“.⁸⁵

Zlínští se však dlouho neseťkali se zdarem. Většinou tato snaha ztroskotala na tom, že jejich fara je příliš malá. Jde o typický zlínský půldomek, kde je navíc v přízemí farní úřad (a také kuchyň), a tak farář s početnější rodinou se nemůže do něj vejít. Ale i tak, když zlínští mluví o novém faráři, tak nikdy nepoužívají podmiňovací způsob, neříkají, jestli by nějaký farář přišel, ale až přijde nový farář. Jsou tak přesvědčení, že je jen otázkou času, kdy se jim podaří získat vlastního.

Na příkladu administrujícího faráře zase zlínský sbor vidí, jak to vypadá, když má farnost obětavého kněze. Administrující farář totiž ve své domovské farnosti opravuje postupně celý sbor, postavil na zahradě dětské hřiště a vybudoval rodinné centrum Kalíšek, kde se vyučuje angličtina či bojové umění Taekwon-Do; je tu také výtvarný, taneční nebo biblický kroužek (všechno jsou to aktivity většinou pro malé děti s rodiči, ale někdy i pro dospělé – třeba angličtina je i pro dospělé a jednou za měsíc promítají filmy). Na všechny tyto stavby či opravy se zdejšímu faráři podařilo sehnat granty od obce. Domovská farnost administrujícího faráře je velká farnost (navíc k ní patří tzv. bohoslužebná střediska, tedy několik okolních obcí, kde je třeba tak kolem 10 věřících a kde také jednou za čas se slouží bohoslužby), s velkým počtem členů (dokonce jsou třetí největší v brněnské diecézi), a tak skutečně není divu, že tento farář stíhá ve Zlíně jen ty nahoře popsané aktivity a nechává tak většinu práce na zdejší radě starších.

---

⁸⁴ Viz např. HÝBL, Pavel - *Kam kráčí Církev československá husitská, Příspěvek k zahájení diskuze k výročí církve*, in Český zápas 03/2010, s. 3

⁸⁵ Až po skončení výzkumu jsem se dozvěděl, že se zlínským skutečně podařilo získat vlastního faráře. Nový farář měl instalační bohoslužbu 5. 6. 2011.

Příklad administrujícího faráře je také jeden ze vzorů, podle kterého si členové ve Zlíně modelují svou představu, co by měl farář dělat a jak to bude ve farnosti vypadat, pokud by přišel jejich vlastní farář. Toto modelování však může být poněkud nepřesné. Farnost administrujícího faráře se nemusí potýkat se spoustou problémů, se kterými se potýkají ve Zlíně. Sídlí v malé obci (cca 2200 obyvatel), kde mimo CČSH je pouze katolická farnost, takže není skutečně obtížné přitáhnout pozornost lidí. Ve Zlíně je naproti tomu mnoho jiných církví (něco přes deset), a tak je příliš „velká konkurence“ mezi nimi, což přiznal i zlínský administrující farář. Také navázání práce s mládeží nebude vůbec jednoduché, když již skoro deset let mládež ve Zlíně takřka neexistuje.

Představy zlínského sboru o tom, jak funguje sbor s farářem, jsou navíc odvozeny od jejich předešlého faráře. Minulý zlínský farář zemřel v roce 2007 již ve velmi pokročilém věku (bylo mu 83 let a sloužil ve Zlíně od roku 1974) a zlínská husiti na něj vzpomínají téměř s pietní úctou. A je třeba říct, že se také hodně zasloužil o porevoluční rozvoj obce (tedy v době, kdy byl teprve nějaký rozvoj možný). Po roce 1989 se totiž ve Zlíně zformovalo několik skupin mládeže, o kterých výše mluvila zdejší předsedkyně rady starších, která tyto skupiny nějakým způsobem vedla. Rozběhla se práce se staršími lidmi, začaly se tak pravidelně sloužit bohoslužby v domově důchodců v Burešově a na Lukově. Navíc si pořídili onen farní domek, který se jim právě díky snahám faráře podařilo velmi rychle splatit. Také počet členů sboru se dokonce ze začátku devadesátých let mírně zvyšoval (a pohyboval se tak kolem čísla 450) a, i když se posléze začal snižovat, nešlo o žádný radikální úbytek, v roce 2002 měla zlínská obec na 370 členů (v současnosti mají něco málo přes 200 členů).⁸⁶

Díky příkladu administrujícího faráře a i díky svému bývalému dlouhodobému faráři zlínská husiti jsou přesvědčeni, že pokud by obec měla faráře, tak by se mohl současný poněkud negativní trend vývoje zvrátit, třeba by se znovu vytvořila i nějaká skupina mladých či dětí s rodiči, jak je tomu třeba v obci administrujícího faráře. Proto vynakládají tolik úsilí do vlastního faráře a vkládají do něj tolik nadějí. Stále ale jde pouze o představu.

---

⁸⁶ SLADKOWSKI, Marcel - *Církev československá husitská ve Zlíně, 1935-2005*, Zlín 2005

Ovšem ještě je možné uvažovat o jednom zdroji těchto představ. Zlínští totiž udržují sbor, co nejlépe dokážou, aby byl v co nejlepším stavu pro budoucího správce. A teprve tento nový správce se znovu plně ujme celé sboru. Tento stav příliš připomíná evangelijní podobenství o správci, který odcestuje a svěří svým služebníkům určitý majetek, aby s ním nakládali do té doby, než se správce vrátí.⁸⁷ Toto podobenství má silný eschatologický ráz a nabádá k pečlivé správě svěřených talentů či hřiven, protože při příchodu správce dojde k zúčtování. A také ve zlínské správě by se daly spatřovat určité evangelijní prvky a paralely s tímto podobenstvím. Ve Zlíně je patrná snaha o co nejlepší správu „dočasně“ svěřeného sboru a čekání na správce (když jsem se ptal administrujícího faráře, jaké pořádají ve Zlíně evangelizační aktivity, tak mi odpověděl: *„Ehm tam je to takový problém, že já vlastně ten Zlín administruji, takže... já moc... moc se tam nemůžu jakoby věnovat tomu, co by bylo potřeba (...). Takže ehm... nějaké koncepce (tj. koncepce rozšiřování) ani není jakoby v tom Zlíně; spíše se čeká, že přijde nějaký ten nový farář... jejich vlastní, tak ať si to udělá po svém jako no“*⁸⁸). Nový správce je zdrojem naděje do budoucna a díky „eschatologickému“ rázu příchodu nového správce také snadněji nalézají motivaci k činnosti. Zlínští se tak ocitli v situaci, kterou velmi dobře znají, vždyť toto podobenství slyšeli při mši mnohokrát. Mohlo by se zdát, že při zlínské správě se dostává do jejich každodennosti i určitá evangelijní situace. Již na tomto místě by se realita správy dala chápat jako do určité míry formovaná evangelijním pozadím. Dosavadní příklady zatím sice neumožňují pronést takový závěr s jistotou, ale už se tu začíná rýsovat to, že husitská správa je v mnohém ohledu skutečně podmíněna věroučným pozadím, ba skoro by se dalo říct, že je tím věroučným pozadím v základu formována. I na Vinohradech jsou určité prvky správy, které odkazují k věroučnému pozadí, a v tomto případě jde také o biblické pozadí. Vinohradská předsedkyně a také farář mluvili o tom, že někdy, když se rada starších nemůže dohodnout, tak rozhodnou pomocí losu (třeba komu přidělí volný byt). A následně mi zdůrazňovali to, že je to „biblické“.⁸⁹ Jde tedy o přímé a v tomto případě i přiznané ovlivnění principů správy věroukou.

---

⁸⁷ Mt 25, 14-30

⁸⁸ Citace z rozhovoru, Zlín, 28. 7. 2010

⁸⁹ Srv. např. Nm 33, 54

Na příkladu Vinohrad lze také vidět to, jak to v obci funguje, pokud mají své práci oddaného faráře. Zdejší farář je navíc spirituálem bohosloveckého semináře CČSH a také vikářem, takže má dost povinností, a to nejenom povinností, které se týkají přímo vinohradského sboru. Díky způsobu práce faráře se Vinohradský sbor jak po materiální, tak i po duchovní stránce zvelebil (byla z velké části opravena budova sboru a také začalo chodit na bohoslužby mnohem více lidí, a to také mladých s dětmi), což se ukazuje právě v kontrastu ke Zlínu, který bez vlastního faráře pomalu chátrá. Podívejme se nyní, jaké jsou činnosti vinohradského faráře v průběhu týdne.

Když jsem se vinohradského faráře ptal přímo na jeho organizaci týdne, tak nejprve uvedl to, že každý den začíná modlitbou, a pak k tomu přidal, že sice jejich minulý biskup říkával, že když se na ministerstvu ptají, jaká je vlastně smysluplnost faráře, tak musí na tuto otázku odpovědět vykazáním jasné, konkrétní práce, a nikoho nezajímá, že se faráři modlí a podobně. Vinohradský farář pak vyjádřil přesvědčení, že tento názor je vlastně „nonsense“, protože kdyby na tento názor přistoupili, tak vyklidí nějaké velmi důležité pozice, že ani ta příliš materiální společnost neví, čím modlitby je nesou nebo pomáhají. Teprve po vyslovení tohoto názoru přešel k vlastnímu popisu:

V pondělí nejsou na faře úřední hodiny, tak je den faráře trochu volnější (v uvozovkách, jak zdůraznil vinohradský farář) a farář si tento den vyhrazuje spíše k různému zařizování. Také se třeba i dvě hodiny věnuje přípravě biblické hodiny, která je v pět večer. Poté obvykle vyřídí nějaké záležitosti týkající se vikariátů nebo studentů ze semináře. Po biblické hodině má ještě schůzku se studenty, kde slaví cvičnou bohoslužbu (to znamená, že některé pasáže provádí určitý student). Takže v pondělí končí farář kolem deváté hodiny. V úterý jsou od devíti do tří úřední hodiny na faře (stejně jako v ostatní dny pracovního týdne), farář přitom obvykle na faru přichází již kolem osmé a udělá ještě nějaké přípravy a teprve potom se věnuje lidem, kteří přicházejí do úředních hodin. V době, kdy jsme vedli tento rozhovor, tak zrovna to úterý věnoval přípravě zpravodaje, tedy textu, který je pak následně rozeslán věřícím, a měl i dvě přípravy na křest. Tehdejší středu se věnoval v úředních hodinách vypracování souborné analýzy o duchovenské a hospodářské činnosti ostatních kněží, kteří patří do jeho vikariátu a jelikož zrovna jejich sekretářka nemohla přijít do práce kvůli určitým rodinným záležitostem, tak se věnoval asi čtyřem lidem, kteří potřebovali něco vyřídít ohledně kolumbária. Odpoledne (zrovna když

jsme vedli tento rozhovor), tak přišel nějaký bezdomovec a chtěl si vybrat nějaké oblečení (ve sboru mají prostory, kde se dává použité šatstvo, které právě slouží k těmto účelům), farář ho musel ale odmítnout, právě kvůli tomu, že jsem byl zrovna u něj, řekl mu tedy, ať se staví později (což mi pak vysvětlil tím, že takovému bezdomovci to trvá až půl hodiny, než se vším tím šatstvem probere, a také není úplně dobré pouštět ho tam samotného). Ve středu večer mají ve sboru studentskou bohoslužbu, kde farář chce, aby si studenti (tedy některý z nich) sami připravili kázání a pak chvíli ještě s nimi sedí na faře, zase asi do devíti hodin. Ve čtvrtek to zrovna vyšlo tak, že tehdy farář měl dopoledne setkání farářů jeho vikariátu, kde je nejprve přednesen nějaký teologický referát, poté jsou na programu zprávy z diecéze a následuje vzájemný rozhovor, přičemž celé setkání vinohradský farář jakožto vikář moderuje. A odpoledne měli zrovna radu starších, kde je vždy třeba za určitou dobu projednat nějaké záležitosti jako rozhodování o opravách, o změnách, o vztahu s nájemníky, tedy záležitosti, které se týkají především jejich domu. Také vždy někdo na radě starších přednese referát o tom, co se za minulý měsíc odehrálo, jak se splnily úkoly, které si vytyčily a které jsou ještě před nimi (tyto úkoly se mohou týkat třeba prodloužení smluv s nájemníky, jelikož se snaží nedávat nikomu smlouvu na dobu neurčitou, výběrového řízení kvůli nějakým opravám domu, projednávání pojistek či třeba prodloužení smlouvy o zapůjčení určitých plastik z galerie, které jsou umístěné ve vestibulu – toto jsou aktuální záležitosti, kterými se zabývala vinohradská rada starších v březnu 2011). Ve čtvrtek je také jednou za měsíc ekumenická bohoslužba, které se účastní okolní křesťanské církve (také rada starších a vikariátní setkání jsou jen jednou za měsíc). V pátek odpoledně (dopoledne jsou úřední hodiny) farář vyučuje náboženství malé děti. Sobotu si vinohradský farář snaží obvykle vyhradit jako volnější den (v sobotu totiž jen občas bývá nějaké ukládání uren) a v neděli dopoledne je bohoslužba v devět hodin a posléze se vždy nějakou hodinu věnuje lidem, kteří na tu bohoslužbu přišli, a to i tehdy, když zrovna není ono pravidelné setkání na faře, které se koná každou druhou neděli v měsíci. Jinak v ostatním čase farář občas vykoná nějakou návštěvu v nemocnici a podobně a také je zapotřebí ještě zdůraznit čas, který věnuje dalšímu studiu a přípravě kázání, která právě jsou přímo odvislá od toho studia.

Na tomto popisu si lze všimnout, do jaké míry je povolání faráře byrokratizované. Spousta povinností faráře má velmi úřednický ráz. Podobně také fungování rady starších

má určitý byrokratický charakter. Nabízí se tedy otázka, jakým způsobem byrokratizace je realizovaná v husitských sborech.

Podle Maxe Webera je pro moderní byrokracii charakteristické, že jsou jasně rozdělené kompetence, které jsou upraveny správními nařízeními. Pravidelné činnosti, které jsou nezbytné k chodu aparátu, jsou také rozděleny jako kompetence. Dále je napevno rozdělena moc příkazovací a popřípadě i donucovací prostředky. To, aby se předepsané povinnosti plnily, je pojištěno tím, že jsou k tomu ustanoveny osoby s předepsanou kvalifikací.⁹⁰ Všechny tyto věci bychom velmi přesně mohli nalézt v *Ústavě CČSH* nebo v *Organizačním řádu* (viz ideový profil CČSH). Pro běžný chod církve je však důležitější, že jen málokdo se řídí do všech podrobností celocírkevními předpisy nebo je dokonce ani neznají (několikrát jsem se ptal v rozhovorech, zda existuje nějaký dokument, který spravuje hospodaření sborů, a vždy mně bylo odpovězeno, že ne, nebo že to dotyčný neví; přitom takový dokument samozřejmě existuje – je to *Hospodářský řád CČSH*). Sbory CČSH by tedy v ideální podobě byly takřka dokonale byrokratizované. Byrokratizace má totiž řadu výhod. Například znovu podle Webera: „*Přesnost, rychlost, jednoznačnost, zběhlost v jednání, návaznost, diskrece, striktní podřízenost, méně třenic, úspora věcných a osobních nákladů, to vše je optimální při administrativě důsledně byrokratické a zvláště při monokratické administrativě se školenými úředníky.*“⁹¹ Byrokracie je vždy racionální. Platí tu pravidla, účel, prostředek a „věcnost“, která je velmi neosobní.⁹² To vše umožňuje hladké fungování daného úřadu. Zatímco ale církev se v teorii vyznačuje velkou byrokratičností, v konkrétní praxi byrokratizace značně ubývá. Popis aktivit vinohradského faráře zněl sice velmi technicky, ale za tím bude také určitá stylizace do role, ve které se snaží skutečně vykázt nějakou „vykazatelnou činnost“, a to jsou právě ty zbytky byrokratizace, které přetrvaly i do praxe vinohradského sboru. Byrokratizace samotného sboru je však do značné míry polovičatá a daná hlavně povinnostmi, které na sbor uvalují vyšší orgány (tj. vedení evidence a účetnictví, podávání zpráv o činnosti a předkládání

---

⁹⁰ Srv. WEBER, Max - *Mocenská autorita a legitimita*, in *Autorita, etika a společnost: pohled sociologa do dějin*, Mladá Fronta, Praha 1997, s. 65

⁹¹ Tamtéž, s. 77

⁹² Srv. tamtéž, s. 90-91

závažnějších rozhodnutí ke schválení). Avšak samotný sbor je veden v kontextu byrokratizace trochu „provizorně“. Pokud je potřeba ve sboru něco nenadále udělat, například navštívit nemocného nebo uspořádat nějakou akci, tak se rada dohodne, kdo to udělá. V konkrétní správě tedy nejsou kompetence napevno rozděleny (jak navrhuje *Organizační řád CCŠH*). Tady však opět přichází ke slovu ona jen malá ochota k aktivitě v husitských sborech, která nakonec může být i u některých lidí v radě starších, vždy totiž fungování sboru leží a padá na několika lidech, a to jsou obvykle lidé, kteří mají volný čas vyhrazený pro sbor. Pokud tedy ve sboru není velmi aktivní důchodce nebo nezaměstnaný, tak je většina práce na faráři. Kompetence tedy nejsou rozděleny, protože to často ani není možné a je zapotřebí počítat s tím, kdo má zrovna čas to či ono udělat (a často vykonávají tyto povinnosti střídavě všichni přední představitelé sborů).

Vinohradský farář je tak základní součástí celého jejich sboru, kterému často věnuje celý den práce. Mezi jeho činnosti patří příprava organizace chodu sboru (a to po faktické i duchovní stránce), osobní věnování času lidem, kteří to zrovna z jakéhokoliv důvodu potřebují (jako třeba návštěva nemocných, přípravy na křest či osobní promluva) a také určité administrativní úkony. Dále se věnuje činnostem, které vyplývají z jeho dalších titulů (tj. vikáře a spirituála). Většinu času si organizuje sám a volný čas využívá často k přípravě na další činnosti. Povolání faráře je do určité míry svobodné povolání (slova vinohradského faráře), a záleží na povaze a ochotě faráře, jak si zorganizuje čas a kolik z něj věnuje právě starosti o sbor.

Zlín je tak přímo hendikepován tím, že nemá vlastního faráře. Jediné štěstí pro ně je to, že mají poměrně „semknutý“ sbor, kde několik lidí je ochotno zastat činnosti, které obvykle dělá právě farář. Zlínští si také dělí většinu činností mezi sebe a střídají se v tom, kdy kdo obětuje volný čas (třeba ve „službě“ na faře v úředních hodinách). Nejvíce času sboru však věnuje zdejší předsedkyně rady starších, která mi poskytla přehled svých aktivit pro sbor. I tento přehled se vyznačuje snahou „dokázat“ činnost.

Zlínská předsedkyně rady starších totiž sepisuje pro potřeby diecéze soupis svých činností za rok (jelikož je jako jáhenka zaměstnána na čtvrtinový úvazek). Tento soupis uvádí hlavní činnosti, tedy především to, kdy sloužila mši ve Zlíně (obvykle jednou za měsíc, ale když bylo potřeba, tzn., když nemohl někdo z jiných sloužících, tak i častěji, ale maximálně dvakrát měsíčně), dále tam jsou uvedeny pastorační návštěvy starých a

nemocných (ať již doma nebo i v nemocnici), které jsou tak jednou či dvakrát do měsíce či pobožnosti v domově důchodců na Burešově či případně jiné akce sboru (nebo i církve), kterých se účastnila. Vedle toho mi zdůraznila, že jde skutečně o hlavní (a vykazatelné) činnosti, kde tak není zahrnut čas, který věnuje studiu a přípravě na kázání (pokud zrovna na ni vyšla bohoslužba slova, což je kratší varianta bohoslužby, kterou slouží jáhni) a také její práce v radě starších a práce „kostelníka“, jelikož právě předsedkyně rady starších společně ještě s jednou členkou chodí o hodinu dříve na mši a všechno potřebné připraví (potáhne a připraví oltář, nachystá čtení a čísla písní, která se budou zpívat atd., jak začnou chodit první lidi, tak se jim začne věnovat, proto už tak brzo musí být vše připraveno). Na konci dodala: *„Není téměř den, kdy bych nějakou práci, pochůzku či službu v této oblasti neměla. Už to ani nevnímám jako práci. Tak, jako pracuji v domácnosti, podobně dělám v církvi, co je momentálně potřeba.“*⁹³ Právě ta poznámka o domácnosti je dost příznačná pro práci předsedkyně rady starších, jelikož skutečně bere svůj sbor za tak říkajíc svůj domov. Šlo to vidět třeba i na tom, že zlínská předsedkyně jako jediný člen rady starších, se kterým jsem dělal rozhovor, se zdráhala mluvit o konkrétních číslech hospodaření obce, říkala, že podobně jako není vhodné se někoho (tedy někoho vydělávajícího) vyptávat jaké má příjmy, výdaje, kolik stála dovolená a odkud tyto peníze bere, tak stejně se jí to zdá nevhodné i u jejich sboru. Toto tedy do určité míry dokazuje, do jaké míry je „srostlá“ se svým sborem, kde je již přes dvacet let předsedkyní.

I u zlínské předsedkyně se objevuje podobná částečná byrokratizace (sice vede přehled svých činností, ale nedochází k automatizaci a racionalizaci). Její slova, kde srovnává sbor s rodinou, jsou rovněž velmi příznačná. Samozřejmě si je vědoma toho, že jde pouze o srovnání a nakonec o rodinu nejde. Ale pokud tato slova dáme do souvislosti s „domáckostí“ zlínského sboru, tak lze usuzovat, že nejde jen o planý příměr. Zlínský sbor totiž tím, že je to malý sbor, který se cítí zkoušený osudem tím, že nemají faráře a že jsou skutečně existenčně závislí na peněžních příspěvcích členů (a na jejich práci ve sboru), tak se velmi „semknul“ a vytvořil si „rodinnou atmosféru“. Vytvoření této rodinné atmosféry tak lze pojímat i jako reakci na určitou sociální situaci, protože sbor by odcizení nemohl přežít, jelikož dobré vztahy mezi členy jsou nezbytností pro fungování sboru. Proto lze

---

⁹³ Citace z rozhovoru, Zlín, 25. 2. 2011

předpokládat, že „rodinnější“ atmosféra bude u sborů, které jsou na dobrých vztazích mezi sebou přímo závislí, kdežto tam, kde tomu tak není, můžou být lidé trochu odtažitější, což je příklad Vinohrad. Správa sboru je tak do značné míry určována specifičností vztahů ve sboru, kde „semknutější“ charakter sboru je také plodem nepříznivé situace, ve které se sbor nachází.

V této kapitole se tak ukázalo několik podstatných rysů husitské oikonomie. Stále více se potvrzuje, že existuje předěl mezi sborem a vyššími orgány husitské správy, což se třeba projevuje na nedokonalé byrokratizaci uvnitř sborů a tím pádem i určité volnosti a neuspořádanosti ve správě. Existuje také vztah mezi sociální situací sboru a tím, jak se sbor spravován. Také jsem se pokusil doložit, že je snad možné uvažovat nad husitskou správou jakožto strukturovanou podle jistého věroučného pozadí (evangelijního). Toto věroučné pozadí však nejlépe vystupuje při bohoslužbě, a to při kázáních, které jsou jedinečným dokladem pochopení stávající situace ve světle nějakého evangelijního příkladu. Proto jsou kázání tématem následující kapitoly.

3.4. Kázání

Kázání jsou pro duchovní správce sboru (tedy pro faráře a ve zlínském případě také občas i pro jáhenku) jedinečnou příležitostí, jak přímo zapůsobit na členy sboru, kteří jsou zrovna na mši. Můžeme tak mluvit o kázáních jako o „mocenském nástroji“, vždyť podle Foucaulta vzdělávací systém je jedním ze způsobů disciplinace a je tedy projevem skryté a o to více účinné moci.⁹⁴ Kázání jsou tak často jediným prostředkem, jak „kontrolovat“ věřící, jelikož biblickou hodinu, která má podobný rozměr, navštěvuje jen to „užší jádro“ sboru. Vzhledem k celkovému neutěšenému stavu husitské církve by se mohlo zdát pravděpodobné, že duchovní správci budou využívat tohoto prostředku k co největšímu probuzení a zaktivování jednotlivých členů, aby alespoň trochu zvrátili nepříznivý vývoj situace, ve které se jejich církev nachází. Avšak duchovní správci těchto sborů postupují i v kázáních stejným způsobem, jak tomu bylo při evangelizačních aktivitách. Hlavní důraz je tak kladen na osobní mravní stránku jedince, která je však podmínkou budování oné „vřelosti“ (která je projevem ideologie, a to konkrétně typicky křesťanského přikázání lásky). Působí tu i stejný motiv víry, který spočívá v tom, že člověk má dělat poctivě svou práci ve sboru a snažit se tak o duchovní (či mravní) růst jednotlivých věřících a s nimi celého sboru „a Bůh mu požehná“ (a případně se i jejich počet rozroste). Zažil jsem jen jedno kázání, které přímo vybízelo k větší aktivitě a odpovědnosti za svou církev (či sbor).

Administrující farář pronesl tak ve Zlíně kázání, ve kterém poukazuje, že situace celé církve si žádá razantní řešení. Ve svém kázání navázal na úryvek z evangelia, kde Ježíš pláče nad Jeruzalémským chrámem.⁹⁵ Farář pak tento nářek přikládal tomu, že Ježíš pláče nad celým národem, který přeslechl boží výzvu a promarnil boží milostivé navštívení. Tento boží lid totiž nepoznal svůj skutečný stav, nepochopil a nepřijal tu novou cestu, kterou ukazoval Ježíš, jelikož byli příliš uvězněni ve své výchově, tradici a zbožnosti a scházela jim bezprostřednost ve víře, a proto nedokázali pochopit novost situace. Pak pokračoval tím, že něco podobného se však může stát i s jejich církví, že tedy také propásne čas jí daný. Ovšem jejich církev je ve výjimečné situaci a nemuselo by se jí toto

---

⁹⁴ Srv. FOUCAULT, Michel - *Dohlížet a trestat: Kniha o zrození vězení*, Dauphin, Praha 2000

⁹⁵ Lk 19, 41-44

stát. Je totiž ještě vcelku mladá a je jen minimálně zatížena vlastními institucemi a má tak možnost nově věci uspořádat či vytvořit i něco úplně nového, a to ve všech oblastech jejího života. Nelze však dál žít jen ze setrvačnosti a být tak jen zodpovědnými údržbáři současného (pak ale administrující farář důrazně dodal), nebo přesněji řečeno, minulého stavu církve. Nelze tedy Pána Boha nutit, aby akceptoval jejich staré představy, je ale zapotřebí rozpoznávat nové věci, které tvoří Bůh a využít svobodu božích spolupracovníků právě k tvorbě těchto nových věcí.⁹⁶

Tedy administrující farář odvozoval svůj apel a svoji „analýzu“ současného stavu církve přímo z evangelijní skutečnosti. A i celá výzva k „obrácení“ se nese ve velmi evangelijním duchu.

Obecně mají kázání takovou strukturu, že nejprve se rozebere příslušný úryvek z evangelia, který se zrovna ten den má číst při mši⁹⁷ a tento úryvek se interpretuje vzhledem k době, kdy žil Ježíš, a pak dochází také k určitému „zdnešnění“, tedy přenesení té konkrétní evangelijní skutečnosti na životy jednotlivých věřících. V této části se také dobře ukáže vzdělání a připravenost kazatele. Takto občas dochází při tomto přenosu ke zjednodušením nebo i nepřesnostem. Právě při onom přenesení biblické problematiky na dnešní dobu je přednesen i osobní mravní apel.

Zlínská jáhenka například jednou pronesla kázání, které vykládalo evangelijní podobenství o hořčičném zrnku a chlebním kvásku, jehož smysl spočívá v tom, že i z něčeho malého a nepatrného může vyrůst něco překvapivě velkého a užitečného.⁹⁸ Po důkladném probrání tohoto úryvku z Bible i vzhledem k době raného křesťanství vztáhla tento příklad také na dnešní situaci, ve které se církve (a hlavně jejich sbor) nachází. A pokračovala, že jelikož není úplně vhodné přehnaně zasahovat do růstu hořčičného keře či přehnaně zasahovat do kynutí těsta, protože „*přehnaná lidská aktivita by mu mohla spíš uškodit než prospět*“,⁹⁹ tak podobně je tomu i s dnešní situací. Vinu za dnešní stav by měli

---

⁹⁶ Kázání, Zlín, 25. 7. 2010

⁹⁷ Úryvek je daný liturgií, nejde tedy o svévoli při vybírání pasáží z evangelia.

⁹⁸ Mt 13, 31-33

⁹⁹ Citace z kázání, Zlín, 19. 9. 2010

členové hledat v sobě „v naší chabé víře a nedostatečném svědectví naší životní praxe.“¹⁰⁰ Protože také nedostatečná aktivita může semínko zahubit, a proto je třeba dát božímu království (tj. církvi) prostor k životu, „udržovat podmínky, zalévat, zahřívát, se vší odpovědností o ně pečovat.“¹⁰¹

Správci se tak do značné míry chápou jako „kultivátoři“ prostředí (pokud se stále přidržíme analogie se semínkem), které pak může zušlechtit až Bůh sám, či jeho milost, záměr atd. Toto tvoří významný prvek jejich víry a také tímto je ospravedlněna samotná existence sboru, protože pokud i přes veškerou, poctivou a upřímnou snahu správců bude sbor dále upadat, znamenalo by to, že se jejich sbor „netěší boží přízni“ a vlastně jejich snaha nemá smysl. Tento moment lze snad i označit jako „existenciální test víry“ – tedy jako pozici, kde se říká, že „pokud je víra správná a požehnaná, tedy pak také nalezne určitý smysl a působnost ve společnosti a mezi lidmi“.

Tady se podrobněji artikuluje ideál správy, který byl uplatňován i při evangelizačních aktivitách – sbor jako takový by měl růst sám a člověk by mu měl trpělivě udržovat podmínky pro růst. Lze i říct, že sbor roste z boží vůle a člověk by měl opatrně připravovat cestu tomuto růstu a vlastně ho umožňovat. Podobně tomu bylo i na Vinohradech se slovy tamější předsedkyně, že Bohu se musí nechat prostor. A na výše zmíněných kázáních si šlo všimnout, že tento postoj je odvozen z jistých evangelijních situací. Tedy se již zřetelně objevuje, že tento ideál správy je skutečně formulován podle evangelijní skutečnosti. Teď již lze říct, že správci spravují sbor podle Bible, která je tak vlastně jejich manuálem. Oba sbory jsou tedy vystavěny na základě víry, jelikož k takovému způsobu správy je nutné věřit, že Bible je zjeveným textem či božím slovem. A správci jsou ochotni „zkoušet“ tento ideál správy až do krajnosti, i kdyby to mělo znamenat konec jejich sboru. Je to proto, že „víra ve společenství“ tvoří naprostý základ identity těchto společenství. Pokud by o tuto víru přišli, společenství by se rozpadla. Husitská oikonomie je tak především formovaná vírou.

Takto se husitská správa v kázáních projevuje jako péče o „mravnost“ a teprve přes apel na jednotlivé členy pečují i o celé společenství. V kázáních tedy není na prvním místě

---

¹⁰⁰ Citace z kázání, tamtéž

¹⁰¹ Citace z kázání, tamtéž

sbor, ale jednotlivý člověk. Mimo to lze v kázáních nalézt i určité útěšné momenty, kdy je právě vysvětlováno, že není nic nesmyslného, když je jejich sbor jen malým společenstvím, které se navíc neustále zmenšuje. Ve stejném kázání jako nahoře zlínská jáhenka říká: „*Smyslem podobenství není, že křesťanství ovládne svět, nejde tu o kvantitu, nečekejme nic efektivního, bombastického (...) Ježíšovo pozvání platí především všem slabým a utlačovaným (...) boží království přichází nenápadně, skromně, jeho velikost má jiná měřítká, než na jaká jsme zvyklí (...) Proto budme trpěliví a plní trpělivé víry, neztrácejme naději, semeno božího království je živé, ono roste, i když ho zatím není moc vidět, jednou však určitě vydá úrodu.*“¹⁰²

Moment víry slouží tedy také jako základ pro vytváření smysluplnosti husitské situace. Toto předpokládá, že víra je konkretizovaná do podoby věrouky, na jejímž základě se pak přiřazují významy, které mají pro husity jasný smysl – jako třeba přiřazení významu „zkouška“ k jejich společenství (v Bibli je přece mnoho odkazů, kdy Hospodin zkouší svůj vyvolený národ¹⁰³).

Mezi další věci, které jsou v kázáních zmiňovány, patří třeba typický křesťanský důraz na lásku (k Bohu a k sobě navzájem; odtud lze odvozovat i onu „vřelost“), dále důraz na odvahu k projevení skutečné víry, která není skrytá za čistý formalismus (protože „*je možné žít pro Boha, a přitom být bez Boha. Je možné se k Bohu modlit a přitom Boha vlastně nepotřebovat,*“¹⁰⁴ tak jako v podobenství o celníkovi a farizeovi, kteří se přijdou modlit do synagogy¹⁰⁵ - kázání vinohradského faráře), jde tedy o víru skutků a nikoli pouze prázdných slov¹⁰⁶, a nakonec vybídnutí k úsilí k osobní dokonalosti (které je ovšem také možno dosáhnout jen za pomoci Boží – „*my jsme Kristovi a Kristus je Boží, tak je to jeho láska, která přetváří v nový lid, v lid, který je schopen odpouštět a milovat*“¹⁰⁷ - kázání

---

¹⁰² Citace z kázání, tamtéž

¹⁰³ Srv. např. Ex 16, 4

¹⁰⁴ Citace z kázání, Vinohrady 24. 10. 2010

¹⁰⁵ Lk 18, 9-14

¹⁰⁶ Srv. List Jakubův

¹⁰⁷ Citace z kázání, Zlín 20. 2. 2011

farářky ve Zlíně, která tam občas dojíždí z nedalekého města; tady je zase patrný důraz na „mrvnost“) a není se také třeba obávat budoucnosti (i té eschatologické), jelikož „*na konci všeho je Ježíš*“ a „*Bohu se věci světa nikterak nevymkly z rukou*“¹⁰⁸ (také motiv z jednoho kázání vinohradského faráře). Toto jsou jen některé momenty, které v kázáních zazněly, ale i tento malý výběr ukazuje, že skutečně jde v první řadě o vedení k určitým mravním standardům a také k víře, a tyto standardy jsou v naprosté většině formulovány určitým teologickým pozadím, které vychází přímo z Bible. Takto v kázáních znějí často obecně křesťanské motivy (jako přikázání lásky a úsilí o osobní dokonalost) a také sem tam jsou zdůrazněny motivy preferované ideovým zaměřením CČSH či jednotlivých duchovních (moc Božího slova, tedy Písma, důraz na víru atp.), což ještě více podtrhuje založení oikonomie věroučně, tedy určitým pochopením biblické zvěsti, tak jak je to formulované v husitské věrouce.

Z těchto motivů nečerpají husitští správci pouze motivaci ke správě sboru, ale podle nich skutečně sbor spravují a především se podle nich rozhodují. To tedy znamená, že všechna důležitá rozhodnutí jsou dělána z pozice víry, což se projevuje na budování „přívětivého“ prostředí, které se vyznačuje „vřelostí“, k čemuž nakonec slouží i evangelizační aktivity a k tomu vybízejí duchovní v kázáních. Toto budování zase pochází z víry, že člověk by se neměl příliš urputně snažit rozšiřovat sbor, ale měl by ponechat i prostor Bohu, aby potvrdil jejich víru ve své společenství jako pravou církev. Proto se správci především snaží sbor udržovat ve smyslu kultivovat, protože takto nejlépe je možné rozvíjet vztahy mezi lidmi a tvořit tak skutečně křesťanské společenství. Toto je tedy vyjádření husitské oikonomie ve vztahu ke každodennímu chodu sborů.

Tato oikonomie je umožněna tím, že tato společenství se chápou jako křesťanská společenství a pro většinu členů jsou kázání takřka jedinou příležitostí, kdy se mohou setkat s výkladem toho, co to znamená být „křesťanský“. Proto jsou kázání tak důležitá ve formování víry a tím pádem i způsobu spravování obce, jelikož v obci je třeba jednat podle „jiných“ zásad, než ve společnosti (pokud tedy chtějí být chápáni jako křesťané a pokud chtějí žít křesťansky – ke zdůraznění a artikulování těchto motivů slouží právě onen osobní morální apel, na kterém jsou založena kázání).

---

¹⁰⁸ Citace z kázání, Vinohrady 14. 11. 2010

V čem tedy spočívá ono ideologické pozadí, které se v oikonomii odráží? Není zapotřebí probírat husitskou teologii do všech podrobností, jelikož do aktuální správy se přenášejí jen ty nejjobecnější zásady, které jsou každému z pravidelných návštěvníků bohoslužeb alespoň trochu známé.

Základem husitské teologie je tak boží sebezjevení v podobě Slova, které je pravdou a zdrojem víry.¹⁰⁹ A toto zjevení má několik stupňů: stvoření, Stará smlouva v dějinách Izraele, Nová smlouva v Ježíši Kristu a budoucí zjevení ve slávě.¹¹⁰ Kromě stvoření, které tak umožňuje poznání Boha z přírody, hraje ústřední roli zjevení, které se zachovalo a zaznamenalo právě v Písmu. Písmo je tak jedinečným zdrojem „pravé“ víry. To se také promítá i do role církve, jejíž dílo ve světě „*spočívá na Kristově vládě v církvi a na Kristově povolání věřících ke službě člověku a světu. Církev koná toto dílo zvěstováním evangelia a odpovědnou prací služby a lásky.*“¹¹¹ Ale o ryzost víry a čistotu svědectví se vede dlouhý zápas. Je tak třeba, aby víra byla biblickou vírou, tedy vírou odvozenou přímo z evangelií, jinak by mohlo docházet k falsifikaci zvěsti (jak k tomu také v dějinách docházelo).¹¹² A úkolem teologie pak je pečovat o čistotu a věrnost církve a zkoumat, zda se v církvi věrně hlásá Slovo boží.¹¹³ Biblické založení správy je tak nedílnou součástí jejich chápání církevního společenství. To také znamená, že pokud by tyto sbory upustily od tohoto založení, že by přestalo jít o husitská (tj. křesťanská) společenství.

Takto je každodenní správa obce založena v biblické víře. Nyní je však potřeba se podívat na správu peněz v těchto sborech, jelikož základním cílem této práce je ukázat, že i ekonomické chování vyrůstá ze stejného základu jako ostatní formy správy. Takto by se mělo stát zřejmým, že i na příkladu peněžního rozhodování platí stejné principy, které platily při rozhodování o chodu sboru a jeho řízení.

---

¹⁰⁹ Srv. *Základy víry církve československé husitské*, Ústřední rada církve československé husitské, Praha 1975, s. 29

¹¹⁰ Srv. *tamtéž*, s. 32

¹¹¹ *Základy sociálně etické orientace Církve československé husitské*, Ústřední rada církve československé husitské, Plzeň 1983, s. 14

¹¹² *Tamtéž*

¹¹³ Srv. *Základy víry církve československé husitské*, s. 36

4. Peníze husitů

V tomto oddílu chci pojednat, jakým způsobem je nakládáno s penězi u obou sborů, a hlavně se zaměřím na to, jak je zacházeno s výdaji. Příjmy sborů jsou totiž do značné míry dané celocírkevně nebo vyplývají z vlastnictví určitého majetku, který nějaký příjem generuje (v těchto případech je však směřodonné, jak využívají možností svých příjmů). Oba dva sbory však mají určitou část peněz k upotřebení podle vlastního uvážení, Zlín samozřejmě o poznání méně než Vinohrady, a právě to, jak a kde se rozhodnou tyto „volné“ peníze upotřebit, je do značné míry vypovídající o jejich specifických způsobech správy.

V této části se také budu věnovat některým záležitostem, které byly již dříve zmíněny v částech týkajících se každodennosti husitů a které tam byly také obšírně rozebrány, ovšem v tomto oddíle se chci na tyto věci (jako třeba evangelizační aktivity apod.) podívat spíše z ekonomického hlediska, budu se tedy zabývat tím, jak jsou peníze spojeny s určitou aktivitou a co to pak znamená.

Sbory a jejich příjmy

Oba dva sbory, tedy Zlín a Vinohrady, jsou, co se velikosti příjmu týče, do značné míry odlišné. Jak již bylo řečeno, Zlín je malý sbor, který se schází k bohoslužbám v místním evangelickém kostele, kde mají pronajatý jeden sál. Jediné, co je v jejich majetku, je malá fara, typický zlínský půldomek. Co se týče členstva, tak Zlín má něco málo přes 200 registrovaných členů, přičemž také bylo již řečeno, že aktivně se jich účastní života sboru maximálně 50 (tzn., že přijdou jednou za čas na bohoslužbu) a na nedělní mši jich bývá tak do dvaceti (z těch, co se zrovna rozhodli přijít). Pokud jde o příjmy, tak hlavní zdroj příjmů tvoří tzv. církevní daň, kterou má povinnost platit každý člen starší 18 let a která je ve výši 365 korun ročně (zaokrouhuje se ale obvykle na 400). Tuto církevní daň platí tak 150 lidí, což znamená, že platí i někteří „papíroví“ členové, které nikdo nikdy neviděl, což ukazuje, že někteří členové mají určitý pocit přináležitosti ke sboru či církvi, který je ale vyjádřen pouze peněžitě, nikoli nějakou aktivitou. Těm, co tuto částku neplatí je pak zasílána upomínka, ovšem žádný postih nikomu nehrozí (vedení ani jedné z obcí

nikoho nevyloučilo (čili nevyškrtlo) z církve kvůli neplacení poplatků, jak také zdůrazňovali představitelé obou sborů). Tato daň ve Zlíně dohromady činí tak 60 000 korun za rok. Dalším zdrojem příjmů jsou pak bohoslužebné sbírky a osobní dary některých věřících, což vydá taky na 60 000 korun i víc, takže zlínská obec hospodaří se 120 až 150 tisíci korun. Ovšem určitá část peněz především z bohoslužebných sbírek jde prakticky okamžitě na dobročinné účely, protože tyto sbírky jsou na ně přímo určeny (jedná se například o sbírky zaměřené na oběti katastrof). Dále mají na svém účtu kolem 400 000 korun, což je pozůstatek z „dřívějších a slavnějších časů“ (jde s největší pravděpodobností o peníze, o které se zasloužil bývalý farář, který, podle slov nynější předsedkyně, měl mnoho známostí po Zlíně a byl velmi schopný v získávání darů).

Zlínský sbor má svůj farní domek ve vlastnictví pouze asi 15 let. Zlínský sbor totiž potřeboval faru teprve až po roce 1993, jelikož předtím mu bylo umožněno využívat nějaký obecní byt. Ovšem po restitucích nový majitel vypověděl sbor z domu, a tak potřebovali najít nějaké místo, kde by se mohli scházet a které by také sloužilo pro administrativní potřeby sboru. Chvilí sídlil farní úřad zlínského sboru v jednom soukromém domě poblíž evangelického kostela, kde mají bohoslužby. Ovšem tam museli platit komerční nájem, který byl něco přes 5000 Kč, což nakonec spolkló veškeré příjmy sboru, a tak se poohlíželi po jiném řešení. Nakonec v roce 1996 našli půldomek, který byl k prodeji a který byl sice trochu dál od místa, kde se scházejí k bohoslužbám, ale ne moc daleko. Brněnská diecéze půjčila zlínskému sboru 600 000 korun, ze kterých také byla zaplácena z větší části kupní cena domku (850 000 Kč) a brněnská diecéze se také stala majitelem domu do té doby, než bude dluh splacen. Poté zlínská obec pořádala každý měsíc sbírku na oddlužení domku, která se setkala s poměrně velkým úspěchem. Takže díky svým věřícím a také díky sponzorům se podařilo snížit již během tří let většinu dluhu brněnské diecézi a to, co zbylo (70 000 Kč), nakonec diecéze Zlínu odpustila. Zlínská obec tak získala ve své historii první nemovitost do svého vlastnictví. Je také zapotřebí zmínit, že jen díky snahám tehdejšího faráře se podařilo zlínskému sboru získat na různých sponzorských darech 505 000 korun (a proto se nelze divit, že i do dnešní doby má zlínská obec poměrně slušné rezervy).¹¹⁴

---

¹¹⁴ SLADKOWSKI, Marcel - *Církev československá husitská ve Zlíně, 1935 – 2005*, s. 34-35

Na příkladu velmi rychlého splacení farního domku se zase objevuje zásada, které byla již popsána v předchozí kapitole. Jde totiž o onu zlínskou „semknutost“, která je určitou reakcí na nějaký „existenciální“ problém sboru. Tuto „semknutost“ lze tedy pozorovat již od začátku devadesátých let a k této „semknutosti“ náleží také ochota finančně zajišťovat sbor. To znamená (v návaznosti na předchozí část, kde se o „semknutosti“ mluvilo především v souvislosti k vytváření dobrých vztahů ve sboru), že k vytvoření „domácího“ prostředí, které se následně začne projevovat onou „semknutostí“, nevyhnutelně patří také lepší platební morálka. Jednotliví členové jsou takto ochotni se štedře podílet na chodu sboru (i když převážně finančně). V předchozích oddílech byla však ona „semknutost“ dána do souvislosti s křesťanskou láskou, tedy s oním biblickým přikázáním lásky. Proto je možné i tady se odvolávat na biblické založení štedrosti, pokud se sbor ocitne „v nouzi“.

Vinohrady jsou oproti Zlínu velkou a bohatou farností. Je to dáno tím, že mají ve vlastnictví činžovní dům, který je přímo součástí jejich sboru a který jim ročně vynáší kolem jednoho milionu korun na nájmech. Dále pronajímají místa v kolumbáriu (urnovém háji), které se nachází v jejich sboru a ze kterého mají příjem asi tak ve výši 200 000 korun ročně, z církevních poplatků mají tak 100 000 korun, navíc dostávají navíc i nějaké dary apod., takže jejich příjmy se pohybují mezi 1 až 1,5 milionem. Pokud jde o členskou základnu, tak registrovaných členů mají asi 860, ale ne víc než 100 se sem tam objeví na bohoslužbě (obvykle jich bývá od 20 do 50), církevní poplatek tak platí přibližně 250 lidí (tj. i na Vinohradech platí církevní daň více lidí, než kolik jich chodí příležitostně na mši).

Vinohrady jsou tedy mnohem bohatší sbor než Zlín. Na druhou stranu většina jejich příjmů končí opět zpátky v tomto domě, jelikož byl ještě v poměrně nedávné době celkem v dezolátním stavu a i teď, co už je z většiny opravený, tak asi 300-400 tisíc jde každý rok na opravy (podle údajů vinohradské předsedkyně rady starších). A na větší opravy musí šetřit i několik let.

Takto si lze všimnout, že ve Zlíně, protože je to sbor mnohem menší a nemá ani vlastní kostel ani faráře (a tedy jsou v určité „nouzi“), je míra participace na chodu obce mnohem větší, vždyť návštěvy bohoslužeb i výše církevních poplatků nejsou na Vinohradech ani dvojnásobné, přestože registrovaných členů je skoro čtyřnásobek. Větší „semknutost“ zlínského sboru se tak projevuje i při pohledu na sbory přes jeho příjmy.

Bohatší sbor si totiž „může dovolit“ určité uvolnění v rámci vztahů mezi lidmi, které se může potvrzovat i finančně, a to právě proto, že tento sbor není přímo závislý na svých členech.

Výdaje

Po tomto představení příjmů obou sborů se dostávám k tomu, jak je nakládáno s penězi. Hlavním principem v hrubých rysech je toto: veškeré peníze, které sbor vybere, tak se nějakým způsobem do sboru vrátí. Dalo by se bezpochyby říct, že hlavním cílem hospodaření těchto obcí je udržení stávajícího stavu (ideální by samozřejmě bylo rozšíření a omlazení členské základny, ale to je jen těžce dosažitelný ideál), nebo lépe řečeno udržení prostředí, ve kterém mohou provozovat své náboženské praktiky, přičemž toto provozování náboženských praktik něco stojí (tím nemyslím jenom nutné výdaje třeba na liturgické předměty, ale i výdaje na dobročinnost). Znovu se tu tak objevují motivy, které již byly zdůrazňovány dříve, ať již v rozhovorech nebo i přímo v kázáních, a to důraz na „kultivaci“ prostředí.

Vedle nutných nákladů na údržbu, které v případě Vinohrad mohou dosahovat až 400 000 korun ročně, či pronájem sálu, který ve Zlíně činí 20 000 korun ročně, tak oba sbory ze zbylých peněz pořádají přes rok nějaké výstavy, koncerty a podobné kulturní akce, kde pozvou i širší okolí. Těchto akcí není ale mnoho, jelikož i tak se potýkají s nízkou návštěvností a zájmem i z vlastních řad (toto jde obzvlášť vidět na Vinohradech, kde mají sbor, do kterého se může odhadem vejít asi 400 sedících lidí, když pak na koncert či na přednášku přijde kolem 30 lidí, tak to působí trochu nedůstojně, jak např. podotkl zdejší farář). Ve Zlíně vydávají každý rok (od té doby, kdy je jejich členem i současný místopředseda rady starších) tzv. ročenku zvanou Zvěstník, kde je několik článků a zajímavostí o sboru či církvi a která je šířena v celém vikariátu (tedy po celé Východní Moravě). Tato ročenka je stojí kolem 10 000 korun a z části jim na ni přispívá i město (většinou kolem pěti tisíc). Jde tedy o akce, které se nějak snaží zvelebit náboženský život, ale které se potýkají s kolísavým úspěchem, jelikož tyto akce navštíví pouze stejný, nebo jen o trochu větší počet lidí, než chodí v neděli na mši (to znamená na Vinohradech tak kolem 40, 50, ve Zlíně kolem 30), proto si pečlivě vybírají, co vlastně uspořádají.

Dalším velkým výdajem jsou příspěvky na dobročinné účely. Například ve Zlíně panuje taková praxe, že pokud je nějaká sbírka (třeba na pomoc obětem povodní), tak se často nevybere moc „reprezentativní“ částka. V tomto případě sáhne obec do svých rezerv a „přihodí“ určitou sumu, aby to vůbec „mělo smysl“ posílat (jak říká jejich předsedkyně) a aby se jako náboženská obec nezahanbili (obvyklá částka, kterou vyberou při obyčejné sbírce na mši je tak 300 korun, a tak mají potřebu tuto sumu poněkud zvětšit).

Podobná praxe panuje i na Vinohradech, a protože jsem se na otázku příspěvků na charitu pečlivě vyptal faráře, tak můžu přímo citovat z terénního deníku: *„Základní otázka se týkala výdajů na charitu jako sboru: na sbírkách vyberou tak kolem 700 korun, přičemž vždy výslednou sumu zaokrouhlují nahoru a navíc i něco přidají, takže obyčejná sbírka na charitu z jejich sboru pak činí 2000 až 3000. Pokud jde o nějakou závažnější událost, tak se také i víc vybere (asi 1000 až 1500) a oni sami pak přidají takovým způsobem, aby výsledná částka byla třeba 10-15000 korun. Ročně příspěvky na charitu mohou být kolem 30-50 tisíce (jelikož takových sbírek je několik). Protože jsou bohatý sbor, tak také je často žádají jiné sbory či jejich církevní organizace, aby jim něco sponzorovali – takto třeba zaplatili dětský tábor (který pořádá jakási jejich církevní organizace); také odvádějí 10% čistého příjmu (nikoli výnosů) do diecézního fondu na opravy jiných sborů, což ročně je tak obvykle 150 000 (jejich příjmy se pohybují kolem 1,5 milionu). Také adoptovali na dálku nějakou holčičku (z Indie?), které platí středoškolské studium, plus přispívají na vysokoškolské studium jednomu bohoslovcovi z Keni (platí mu koleje a i něco navíc), asi 8000 měsíčně.“*¹¹⁵

Vinohrady tedy přispívají ročně na různé dobročinné účely až 300 000 korun. Dobročinné výdaje lze však chápat podobně jako evangelizační aktivity. Jde totiž také o projev křesťanské lásky, která se v evangelizačních aktivitách projevovala jako „vřelost“ (či „semknutost“). A jde i o určitou formu sebe prezentace jako křesťanských společenství, tedy jako společenství, které mají „lásku k bližním“. Proto není divu, že sbory vydávají značnou část svých volných prostředků právě na charitu a podobné příležitosti, vždyť se v tomto přispívání skutečně na venek (ale i sami před sebou) projevují jako skutečná křesťanská společenství, protože jsou založena na „přikázání lásky“.

---

¹¹⁵ Citace z terénního deníku, Vinohrady, 2. 3. 2011

Oba sbory se také snaží, řekněme, o vyvážené hospodaření. Snaží se co nejúplněji využít dostupných prostředků a přitom se nedostat do červených čísel. Například ve Zlíně neustále zachovávají přibližně stejnou výši svých rezerv, ovšem nemusejí mít přitom peníze neustále k dispozici, jelikož půjčují své prostředky i okolním obcím. Své rezervy totiž nijak zvlášť zrovna nepotřebují (pokud tedy nenastane nějaká nečekaná havárie na jejich faře, kterou by bylo potřeba neprodleně opravit), takže značnou část rozpůjčovali okolním sborům (jde podle údajů zlínského místopředsedy asi o 150 000 korun). Toto je ovšem dáno i tím, že nemají faráře a bez faráře se necítí oprávněni (nebo prostě na to nemají čas) něco nově v obci budovat, takže zatímco ve sboru, který je spravuje (a který si od nich také půjčuje peníze) opravili kostel, postavili dětské hřiště a klub pro rodiče s dětmi, ve Zlíně se nic takového neděje, i když by na to peníze nakonec měli. Ovšem je pravdou, že také Vinohrady se věnují především údržbě svého domu, což však v jejich případě není zanedbatelná snaha, jelikož opravy toho domu skutečně stojí spoustu peněz i času a teprve v poslední době, kdy je dům takřka opraven, si mohou dovolit dávat více peněz na charitu. K tomu zase zápis z terénního deníku: *„Také ještě do nedávné doby šla většina z volných příjmů na opravy domu (farář tam přišel před 13 lety a v té době byl ten dům ve velmi dezolátním stavu); teprve v poslední době mají i nějaké volné příjmy, takže si mohou dovolit více třeba sponzorovat tu charitu atp. Sice jim skoro vždy přispělo město, ale i tak si museli zaplatit 10, 20, 30% ceny, takže mohli s jejich příjmy vždy opravit jen něco – jeden rok střecha, druhý oplechování kostela atd.; díky tomu, že mají více peněz, tak si koupili tento rok zvony – veřejná sbírka jim vynesla překvapivě dost – 160 000, něco zase přispělo město a něco si museli zaplatit sami.“*¹¹⁶

Dalším z velkých výdajů na Vinohradech jsou platy, a to sekretářce, která má na starosti běžné úřednické věci spojené se sborem, tedy dělá evidenci schránek v kolumbáriu, vybírá církevní poplatky a má na starost evidenci členů (jde tedy o věci, které by jinak musel dělat farář či nějaký člen rady starších, nebo by se ta činnost musela mezi ně nějakým způsobem dělit, jak je tomu třeba ve Zlíně), dále hlídači (kustodovi) kolumbária, několika uklízečkám v domě, topiči, paní, která se stará o zahrádku, či varhaníkovi (ty poslední jsou již většinou pouze dohody o provedení práce; třeba varhaník dostává dvě stě

---

¹¹⁶ Citace z terénního deníku, tamtéž

korun za mši a navíc má být za levnou činži; všechny informace tady vycházejí z rozhovoru s předsedkyní rady starších na Vinohradech). Náklady na mzdy činí až 25 tisíc měsíčně.

Výdaje sborů činí tak zřejmým, že naprosto nejdůležitější je vlastní prostředí sboru. Vinohrady začaly totiž více přispívat na charitu teprve poté, co měly skutečně „střechu nad hlavou“. Takto se jeví jako primární snaha o sebezáchovu sboru, sebezprezentace (tj. charita, evangelizační aktivity apod.) je pak do určité míry sekundární. Pokud navíc se spojí sebezáchova se správou typu „udržení stávajícího stavu“ a sebezprezentace zase se „šířením sboru“ (šíření nejen jako rozšiřování, ale i ve smyslu šíření jména), tak se opět setkáme s přístupem ke spravování obce, který vyšel najevo již při popisu evangelizačních aktivit a především při kázání. Stále znovu se tu potvrzuje to, že nejdůležitější při správě je snaha co nejlépe pečovat o sbor, aby sbor nechátral, jde tedy o udržovací snahu. Charita či pořádání různých akcí jsou také důležité, ale především v tom, že se v těchto aktivitách potvrzuje náboženský charakter těchto společenství. Tyto aktivity mají nakonec přece jen malý vliv na růst sboru, což lze chápat jako jeden z důvodů, proč se dává přednost udržovací správě. Když k tomu navíc přidáme i onen aspekt víry (kde je obsažena snaha dát „Bohu prostor“ při rozšiřování sboru, jak jsme viděli při popisu evangelizačních aktivit), tak jde skutečně říct, že i peníze na „sebezprezentaci“ se dají počítat ke „kultivátorské“ snaze správců.

Určité specifikum zacházení s penězi lze vidět i na tom, jakým způsobem jsou na Vinohradech vyměřovány nájmy. Tady přistupují odlišně k určitým skupinám svých nájemníků. Podle slov faráře mají tři skupiny. První skupina jsou normální nájemníci, kteří platí tržní nájmné (za cca 45m, 2+kk asi 8 500), další skupinou jsou církevní pracovníci (třeba farář, bývalí faráři/farářky či jiní aktivní členové jako varhaník), kteří neplatí ani třetinu původní ceny (ceny jsou individuální podle zásluh a aktivity; třeba farář neplatí za byt nic, bývalí faráři/farářky tak tu třetinu a varhaník ještě víc) a poslední skupinou jsou „obyčejní“ důchodci (nikoli bývalí pracovníci církve), kteří stále ještě platí regulované nájmné (nikoli regulované v plném smyslu, jsou to většinou lidé, kteří tam bydlí třeba již 50 let) – sice jim rada starších sem tam zvýší nájem o nějakých pět procent (jako třeba předminulý rok), ale jinak se výši nájmného snaží zachovávat na co nepřijatelnější rovině pro tady tyto nájemníky. K tomuto „trojímu metru“ vinohradský farář v rozhovoru řekl:

„Možná by ten dům mohl nést víc, kdybysme zvolili jako to první kritérium (tedy tržní nájmý), ale to myslím, že (...) úplně to nepreferuju, myslím jako církev bysme měli bejt... měli umět bejt jiní.“¹¹⁷

Vinohradský farář také dodal, že sice ne všichni z rady starších sdílejí tento názor, ale on sám a i většina členů rady starších ano. Takto lze říct, že tento „jiný“ přístup není naprosto sdílený, ale rozhodující je, že nakonec převládne. A proto lze mluvit o „jiném“ hospodaření těchto sborů.

„Jinakost“ a hospodaření

Sami husité si tedy uvědomují svou „jinakost“ v ekonomickém chování. A tato „jinakost“ je podmíněna několika věcmi. Nejprve je třeba zmínit, že tyto husitské sbory (a myslím, že to lze říct o církvích obecně) vnímají okolní svět (nebo lépe společnost) do jisté míry negativně či se k ní staví s odstupem (ale přitom přiznávají, že ty prvky, ke kterým se u společnosti staví kriticky, postihují i jejich církev; viz například ona „individualizace“). V tomto částečně spočívá i jejich snaha zacházet se svěřenými prostředky „jiným“, dalo by se říct „mravním“ způsobem (který je často chápán jako protikladný k zacházení s penězi v rámci čistě kapitalistických intencí). Jde tedy o určité vymezení se vůči společnosti (nebo vůči obrazu společnosti) a přistupování ke společným prostředkům podle „jiného“ ideálu (jiného vzhledem k zacházení s penězi ve společnosti).

Dalším momentem, který je také pro husitskou správu dostatečně určující, je to, že účast a členství ve sboru je jen vedlejší aktivita pro naprostou většinu věřících. Peníze, se kterými hospodaří, nejsou tak přímo v oblasti zájmu žádného člena, což je možná jeden z důvodů, proč si mohou dovolit hospodařit s penězi „mravně“. Dokonce ani farář není závislý na výsledcích hospodaření obce, jelikož dostává plat od státu, a to je farář vlastně jediná osoba, pro kterého je sbor primární sférou zájmu. Farář je také jediný, kterému by mělo přímo záležet na osudu sboru (právní odpovědnost za sbor, tedy za hospodaření, ale nese celá rada starších) a který se ho snaží zvelebovat (po stránce materiální a především duchovní) a tuto činnost má přímo v „popisu práce“.

---

¹¹⁷ Citace z rozhovoru, Vinohrady, 13. 10. 2010

Tady se nabízí alespoň jako přirovnání použít teoretickou pozici, kterou vypracoval Georg Simmel. Sice samotný charakter výzkumu nedostačuje k tomu, aby šla tato pozice použít bez jakéhokoli odstupu, ale i s patřičným odstupem se nabídne určité plodné přirovnání, které umožní nahlížet na husitskou skutečnost přes peníze či charakter peněz.

Georg Simmel se totiž snaží ukazovat jak pozitiva, tak i negativa peněz (tedy jejich charakteru), a to na rozdíl od pozic, které se táhnou snad již od Aristotela, přes Tomáše Akvinského a vrcholí u Karla Marxe a které roli peněz viděly velmi negativně, či od pozic, které se staví k penězům velmi vstřícně, kde by se dala počítat linie od Adama Smithe.¹¹⁸ Mezi pozitiva peněz tak podle Simmela patří to, že díky tomu, že peníze nemají vlastní charakter (jsou tedy neutrální hodnotou), tak umožnily vznik různých společenství, jako odborů či náboženských organizací, které slučují více denominací, které by se do té doby sloučit nemohly (právě kvůli přílišné odlišnosti). Peníze tak umožnily jednotlivým členům dostatečnou svobodu či nezávislost a odstup od společenství (a není ani potřeba vytvářet nějaké vztahy ke společenství), jelikož celá přináležitost je vlastně založena pouze na peněžitých příspěvcích, které pak slouží ke sledování určitého zájmu, který je dostatečně obecný, aby se na něm i takto rozdělili lidé shodli (jako třeba zvýšení mezd a lepší pracovní podmínky naprosto odlišných odvětví v průmyslu). Jako hlavní negativum peněz vidí Simmel to, že peníze vulgarizují hodnoty, jelikož penězi je možné všechno zaplatit a tedy na peníze je možné vše přeměnit, kvůli penězům je tak nízké rovné vznešenému apod. Díky této směnné moci peněz se peníze také staly tou hlavní hodnotou, jelikož došlo k prosté záměně toho, co je hodnotné za to, co toto hodnotné může koupit. Jde tedy vidět, že u Simmela mají peníze velmi podvojný charakter, na jedné straně umožňují vzrůst osobní svobody a spojují lidi do nesourodých celků (toto můžeme chápat jako pozitivum), ale na druhé straně je tento vzrůst svobody vykoupen oslabením vztahů mezi lidmi, nivelizací věcí, a tím i ztrátou jejich hodnoty.¹¹⁹

Pokud se toto hledisko pokusíme alespoň částečně aplikovat na tyto dva sbory, tak se poněkud osvětlí nízká míra participace registrovaných členů na chodu sboru. Jsou to

---

¹¹⁸ Srv. BLOCH, Maurice, PARRY, Jonathan - *Introduction: money and the morality of exchange*, in Money and the morality of exchange, Cambridge University Press 1989, s. 3

¹¹⁹ Srv. SIMMEL, Georg - *Peníze v moderní kultuře*, in Peníze v moderní kultuře a jiné eseje, Sociologické nakladatelství, Praha 1997

totiž peníze, které umožňují v podstatě neochotným lidem se nějak „(ne)osobně“ angažovat na chodu obce a tím také projevit i určitou sympatii či třeba podporu činností sboru (ať jsou konkrétní důvody jakékoli). A panuje tu také dvojakost v hodnocení této skutečnosti ze strany aktivních členů – aktivní členové sboru jsou sice na jednu stranu vděční, že tito lidé posílají alespoň peníze, a tak přispívají na chod sboru, na druhou stranu je neberou jako „skutečné“ členy, nebo, řekněme, jako „skutečné věřící“. „Skutečným věřícím“ se člověk naopak stane, až se začne účastnit činností sboru, a dokonce není ani příliš důležité, aby tento člověk poctivě platil své poplatky, jelikož skutečné členství ve sboru není podmíněno penězi (vinohradský archivář přispívání sboru chápal jako morální povinnost, která vyplývá teprve až z toho členství) a není ani úplně důležitá registrace v jejich knihách, ale naprosto určující je právě participace na chodu obce, která ukazuje skutečný zájem a která také vede k vytvoření vztahů mezi jednotlivými členy sboru (viz příklad s manželem zlínské předsedkyně, který, ač je katolík, se aktivně účastní chodu sboru).

Je tak možné říct, že na jednu stranu jsou to právě peníze, které umožňují mnohým pouze „papírovým“ členům participovat na chodu těchto společenství. A je to také jediný způsob participace, který je pro ně přijatelný (lze docela pravděpodobně předpokládat, že na tomto způsobu participace si velmi cení právě zachování své osobní svobody a také neosobnost styku s církví, se kterou snad nechtějí mít právě osobní styky). Z této širší perspektivy skutečně sbory CČSH fungují v současnosti jako příspěvkové organizace typu odborů, a to jen díky „moci peněz“ (tedy díky tomu, že existuje dostatečně velké množství lidí, kteří sice jsou ochotni přispívat na chod obce, ale jinak s ní nechtějí mít nic společného; tato participace je možná jen díky penězům – peníze jsou také odpovědí na otázku, jak patří do sboru lidé, kteří se podílejí na chodu pouze ročním příspěvkem, ale jinak je nikdo nikdy neviděl). Ovšem viděno „zvnitřku“, tedy z pohledu těch, kteří se nejvíce účastní života obce, nejsou členové, kteří mají pouze „volný“ vztah s církví, skutečnými členy, jelikož pro tento vnitřní pohled nejsou peníze tím rozhodujícím, ale vyplývají teprve z určitých závazků v církvi.

U těchto dvou sborů jde tedy vidět, že peníze samy nejsou morální hodnotou v pravém slova smyslu, ale že nesou neutrální zabarvení. Ovšem právě pro toto neutrální zabarvení husité cítí potřebu zacházet s penězi určitým způsobem, který je v jejich očích „mravný“ a „správný“ (alespoň v ideální podobě). Tento mravní postoj je odvozen jednak

od jejich vymezování se vůči moderní společnosti a tedy od snahy být „jiný“ (také by se dalo říct, že se snaží budovat alternativní prostředí k modernímu světu a jeho hodnotám), ale jednak také od toho, že si prostě tento postoj můžou dovolit, jelikož těmito penězi není podmíněn „profánní“ život ani jednoho z členů jejich obce. Tyto peníze jsou tedy využity na uchování „sakrálního“ života obce, tedy na její fungování a taky sebe prezentaci. Právě způsob, jakým jsou vydávány peníze v rámci této „jinakosti“, dokazuje, že i toto pojetí „jinakosti“ je založeno ideologicky (v tomto případě biblicky). Peníze jsou totiž vydávány především na „kultivační“ údržbu sboru a také na sebe prezentaci, přičemž v obou těchto případech jde vždy o vyjádření určitého ideologického postoje (viz biblická podobenství o správciích a růstu semínek a také přikázání lásky, které se projevuje v charitě a evangelizačních aktivitách). Takto ona „mravnost“, která je základem „jiného“ hospodaření, je stejnou „mravností“, o kterou je usilováno v kázáních. Proto u těchto dvou sborů lze hovořit o tom, že i ekonomické chování je v základu podmíněno určitou biblickou skutečností, stejně jako každodenní starost o sbor. Husitská oikonomie se tedy ukazuje v obou těchto oblastech jako vyrůstající ze stejného základu.

Biblické založení správního rozhodování se potvrzuje i v rámci chování, které bychom mohli nazvat jako ekonomické. Jde to pozorovat na tom, že dvě hlavní složky ekonomické správy, které jsem nazval jako „sebezáchova“ a „sebe prezentace“, se kryjí s již známými principy správy z každodennosti, které se vyznačovaly „kultivací“ sboru a péčí o prostředí, jejíž nedílnou součástí se ukázaly být evangelizační aktivity. „Sebezáchova“ je tudíž určována stejnými věcmi jako „kultivace“ a v charitě (která slouží jako ona „sebe prezentace“) se objevují stejné zásady jako při evangelizačních aktivitách. Jde tudíž o identické přístupy.

5. Závěr

V této práci jsem se pokoušel shrnout hlavní principy husitského pojetí správního rozhodování a také problémy, se kterými se tato správa musí nějakým způsobem vypořádávat. V předešlých pasážích věnované každodennosti se tak jako záležitosti, se kterými se tyto sbory nějak potýkají, ukazují především „vlažnost“ (které by se taky dalo říkat „individualismus“ či „neochota“) a „zaběhlost“. V těchto sborech totiž panuje velká neochota jednotlivých členů se jakkoli účastnit života obce (a to třeba i pouhou pravidelnou účastí na akcích sboru), a také tyto sbory vykazují velmi patrně to, že jsou v nich zaběhnuty určité pořádky, a jakékoli snaha je měnit, či vůbec jakákoli změna, se potýká s určitým odporem části členstva, a to především starších ročníků. Právě stáří celé církve poskytuje určitý klíč, který tyto motivy vysvětluje. Je přece pochopitelné, že staří lidé nevidí moc rádi, když se mění věci, které přece vždy fungovaly nebo které tak byly vždycky (což šlo vidět na příkladu zlobení dětí na Vinohradech). Vedle stáří církve jako důvodu tohoto stavu by šlo také přemýšlet nad tím, že spousta z nynějších členů si nedokázala vytvořit dostatečně silné pouto, aby neúnavně pracovala pro svůj sbor (jako někteří členové rady starších), což může u mnohých souviset s velkým důrazem na svobodu a svobodu svědomí v celé církvi, která se mohla přetvořit v umožňující podmínku nezájmu o sbor jako takový. Vždyť i Iannoccone zavádí přímou úměru mezi „přísnost“ (ve věroučném smyslu) církve a oddanost jejich členů.¹²⁰ Iannoccone sice chápe tuto oddanost jen přes peněžní příspěvky, ale nic nebrání tomu tento průměr rozšířit na aktivitu členů obecně.

Toto je tedy současná situace církve, nebo lépe řečeno situace těch dvou sborů, kde jsem dělal výzkum, se kterou se musí správci potýkat. Přitom do tohoto potýkaní ne překvapivě zasahuje víra (a to vposled biblická víra). Správci se totiž nesnaží za každou cenu zvrátit tento nepříznivý stav, který v jejich sborech panuje, ale i když se čas od času ostřeji ozvou (viz například kázání administrujícího faráře ve Zlíně), tak většinou se snaží hledat určitý kompromis, dávat tedy lidem to, co vyžadují a na co jsou zvyklí, tedy být tu

---

¹²⁰ Srv. Laurence R. IANACCONE, *Introduction to the Economics of Religion*, in *Journal of Economic Literature* Vol. XXXVI, pp. 1465 – 1498

pro starší členy, kteří tvoří majoritu jejich sborů, ale také mezitím se pokoušet činit prostředí sboru takovým prostředím, ve kterém by víra mohla dále růst. A právě v tomto prostoru pro růst je místo pro víru, protože věří, že záleží jen na Bohu, jestli jejich činnost bude požehnána, a proto také nechtějí vyvíjet příliš křečovitou snahu o udržení stavů sborů a přilákání nových lidí. Je to i možné považovat za určitý test víry, protože poctivá (a zbožná) práce správců (a hlavně farářů), by se přece měla nějak projevit na stavu sborů, a nikoli nutně kvantitativně, co se třeba členů či peněz z příspěvků týče, ale spíše kvalitativně (na zbožnosti apod.), pokud by se však takové zkvalitnění nedostavilo, byl by ohrožen celý smysl jejich víry, proto také nespolehnají jen na sebe, ale věří, že jejich církev je požehnaná, takže její činnost má smysl. Správci se tak především soustředí na rozvoj prostředí pro víru, to znamená, že třeba i ve svých kázáních se zaměřují na vzdělání a zdokonalení každého jednoho člena, který zrovna jejich kázání poslouchá. Jde tak především o rozvoj oné „vřelosti“, která má sbor charakterizovat a která je projevem křesťanské lásky. Podobnému účelu slouží i tzv. „evangelizační aktivity“, kde sice pozvou i lidi zvenčí a často tyto aktivity inzerují v regionálních tiskovinách, ale především je to příležitost, jak se mezi sebou sejít a rozvíjet „vřelost“ sboru. Toto je také hlavní a rozhodující motiv husitské oikonomie – pěstovat a „kultivovat“ prostředí sboru, aby bylo živoucí, přátelské a milé, tedy křesťansky řečeno, aby to bylo „prostředí lásky“. A také aby toto prostředí bylo atraktivní pro stávající členy sboru, kteří by pak rádi trávili čas ve sboru a také rádi pro něj pracovali a tím vytvořili prostor pro další případný růst, ať již ze svých řad (tedy předávali svou víru svým dětem), nebo také zvenčí (pomocí osobního příkladu).

Tento hlavní princip je pak přítomný i v dalších aspektech správy, jako třeba v zacházení s penězi, protože jsme viděli, že peníze také používají především k zachově sboru a udržují tak sbor opravený a „hezký“, pak pořádají z peněz často ty aktivity, které jsem na začátku pomocně nazval jako evangelizační, ale které nakonec slouží především k vlastním potřebám sboru (vzdělanosti a prohloubení vztahů mezi jednotlivými členy), a teprve v druhém řádu a pouze případně k nějaké „evangelizaci“. Také příklad peněz ukázal, že se snaží své peníze používat „jiným“ způsobem než majoritní ekonomické subjekty, právě aby se odlišili a také proto, že si to mohou dovolit a že nakonec smyslem jejich křesťanského života je úsilí o „mravnost“. Nakonec je třeba říct, že peníze nemají zrovna přímý vliv na „zbožnost“ sboru, jelikož hlavním smyslem peněz je nakonec udržet

hezské prostředí sboru, což je možné i s menšími příjmy, jak jde vidět na srovnání Zlína a Vinohrad. I ve sféře peněz tak platí stejné zásady správy jako při každodenním chodu.

Ekonomické chování (a hlavně rozhodování) těchto sborů vyrůstá ze stejných principů jako i ostatní akty správy a jsou to vposled principy ideologické (v tomto případě biblické, jelikož CČSH provozuje tzv. „biblickou teologii“). Ekonomické chování není chování zavěšené ve „vzduchoprázdnu“, ale přímo je formováno určitou „kulturou“, ze které přímo pochází správní rozhodování.

Husitská oikonomie (tj. tím, jak se ony zásady projevují navenek) spočívá v první řadě ve snaze o sebezachování, což je také předmětem odpovědné správy, a pokud k tomu budou mít „boží požehnání“, tak, jak věří, to povede i k dalšímu rozvoji jejich sborů a vůbec záchově jejich církve, ať již v jakékoli podobě.

Bibliografie:

ANDERSON, Benedikt – *Představy společenství: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*, Karolinum, Praha 2008

BLOCH, Maurice, PARRY, Jonathan – *Introduction: money and the morality of exchange*, in *Money and the morality of exchange*, Cambridge University Press 1989

ČSÚ, internetový odkaz na: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>

ELLER, Jack D. – *From Culture to Ethnicity to Conflict: An anthropological perspective on international ethnic conflict*. University of Michigan Press 1999

ETZIONI, Amitai – *Morální dimenze ekonomiky*, Victoria Publishing, Praha 1995

FOUCAULT, Michel – *Dohlížet a trestat: Kniha o zrození vězení*, Dauphin, Praha 2000

FRÝDL, David – *Vysílá Husův sbor, 65 let od památného rozhlasového vysílání*, s. 18, in *Církev československá husitská v odboji za 2. světové války*, CČSH, Praha 2010

FRÝDL, David – *Zrod Církve československé (husitské)*, in *Sborník, 90 let Církve československé husitské*, Praha 2010

GADAMER, Hans-Georg – *Co je pravda?* in: *Tvář. Sebrané texty z 60. Let*, (s. 415-424) Torst 1995

GEERTZ, Clifford – *Zhuštěný popis: K interpretativní teorii kultury* in *Interpretace kultur*, Sociologické nakladatelství, Praha 2000

Hospodářský řád Církve československé husitské, 2004, dostupné z:
<http://www.ccsch.cz/documenty.php>

HRDLIČKA, Jaroslav – *Období po II. světové válce*, in *Sborník, 90 let Církve československé husitské*, Praha 2010

HÝBL, Pavel – *Kam kráčí Církev československá husitská, Příspěvek k zahájení diskuze k výročí církve*, in *Český zápas* 03/2010

IANNACCONE, Laurence R. – *Introduction to the Economics of Religion*, in *Journal of Economic Literature* Vol. XXXVI, s. 1465 – 1498, 1998

IANNACCONE, Laurence R. – *Religion Reloaded: Scenarios for Spirituality in the 21st Century*, 2003 (<http://www.religionomics.com/iannaccone/papers/Iannaccone%20-%20Religion%20Reloaded.pdf>)

IANNACCONE, Laurence R. – *SKEWNESS EXPLAINED: A Rational Choice Model of Religious Giving in Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 36, No. 2., pp. 141-157, (Jun., 1997)

Jeruzalémská Bible, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří, 2009

JINDRA, Martin – *Období do roku 1989, Církev československá (husitská) v období komunistické totality*, in Sborník, 90 let Církve československé husitské, Praha 2010

KANÁK, Bohdan, ČERVENÝ, Vladimír – *Zápas o ideovou orientaci církve (1920-1934)* in Sborník, 90 let Církve československé husitské, Praha 2010

KUBÍN Stanislav – *Reakce na článek Aleše Tomana - jeho "připodotknutí" k tématu nastolenému Pavlem Hýblem*, in Český zápas 18 (2010)

Organizační řád Církve československé husitské, 2010, (dostupné z: <http://www.ccsk.cz/documenty.php>)

POUTVAARA, Panu, WAGENER, Andreas – *The Invisible Hand Plays Dice: Eventualities in Religious Markets*. CESifo Working Paper Series No. 1238, (July 2004). (<http://ssrn.com/abstract=573244>)

SAVILLE-TROIKE, Muriel – *The Ethnography of Communication*, Blackwell, Oxford 2003

SIMMEL, Georg – *Peníze v moderní kultuře*, in Peníze v moderní kultuře a jiné eseje, Sociologické nakladatelství, Praha 1997

SLADKOWSKI, Marcel – *Církev československá husitská ve Zlíně, 1935-2005*, Zlín 2005

SPISAR, Alois – *Úvod do věrouky v duchu církve československé*, Ústřední rada církve československé, Praha 1939

STARK, Rodney, IANNACCONE, Laurence, FINKE, Roger – *Rationality and the "Religious Mind"* in *Economic Inquiry*, 36: 373–389, 1998

TOMAN, Aleš – *Kam kráčí Církev československá husitská. K článku bratra Pavla Hýbla*, in Český zápas 11 (2010)

Ústava Církve československé husitské, 2008 (<http://www.ccsk.cz/documenty.php>)

VÁŇOVÁ, Radana – *Rada starších v roce 2007*, in *Zvěstník Církve československé husitské ve Zlíně*, Zlín 2008 (dostupné z: <http://ccshbrno.cz/no/zlin/zvestnik.html>)

VEČERNÍK, Jiří – *Ekonomická kultura*, in *Příručka sociologie náboženství*, Sociologické nakladatelství, Praha 2008

VEČERNÍK, Jiří – *Transformační procesy v socio-ekonomické perspektivě*, Sociologický časopis 33: 259 – 272, 1997

WEBER, Max – *Mocenská autorita a legitimita*, in *Autorita, etika a společnost: pohled sociologa do dějin*, Mladá Fronta, Praha 1997

WEBER, Max – *Protestantská etika a duch kapitalismu*, in *Autorita, etika a společnost. Pohled sociologa do dějin*, Mladá fronta, Praha 1997

Základy sociálně etické orientace Církve československé husitské, Ústřední rada církve československé husitské, Plzeň 1983

Základy víry církve československé husitské, Ústřední rada církve československé husitské, Praha 1975